



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### **Usage guidelines**

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### **About Google Book Search**

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3267  
16



HN B6N1



3267.16

**Harvard College Library**

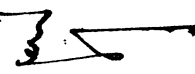


**BEQUEST OF  
GEORGINA LOWELL PUTNAM  
OF BOSTON**

**Received, July 1, 1914.**





*А. Чубинова*  
*27 ч. 63*  *Периодическая*

КРАТКАЯ

4

# ГРУЗИНСКАЯ ГРАММАТИКА,

Д. ЧУБИНОВА.



САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ПЕЧАТАНО ВЪ ТИПОГРАФИИ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ.

1855..

2/19/97  
12-17

3267.26



Request of  
Georgina Lovell Putnam

**ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ,**

съ тѣмъ, чтобы по напечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. С. Петербургъ, 3-го Сентября 1855-го года.

Ценсоръ Бикитовъ.

**ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬНОМУ,**

**ГОСПОДИНУ ПОПЕЧИТЕЛЮ**

**КАВКАЗСКАГО УЧЕБНАГО ОКРУГА**

**И ЧЛЕНУ СОВѢТА ГЛАВНАГО УПРАВЛЕНІЯ ЗАКАВКАЗСКАГО КРАЯ,**

**ДѢЙСТВИТЕЛЬНОМУ СТАТСКОМУ СОВѢТНИКУ,**

**КАМЕРГЕРУ и КАВАЛЕРУ,**

**БАРОНУ АЛЕКСАНДРУ НАВЛОВИЧУ**

**НИКОЛАИ,**

**УСЕРДНАЯМЪ ПРИМОЩІЯМЪ**

**АВТОРА.**







2) Слѣдующія буквы: *Ი, ა, ზ, ჟ, ჳ, ქ, ფ* внесены въ алфавитъ безъ особенной надобности, свѣтскими писателями рѣдко употребляются и могутъ быть замѣнены другими, а именно: буква *Ი* употребляется всегда послѣ полугласной *ჟ* и въ совокупности произносится, какъ *ჟჟ*, напр. *ჩჟᲘბ*, свѣтскіе писатели пишутъ и выговариваютъ *ჩჟბ* (чвень). Буква *ა* произносится, какъ *ჲ*, ставится въ концѣ словъ, въ особенности въ духовныхъ сочиненіяхъ и никогда не провозносится, напр. *მსგბა*, читаютъ и выговариваютъ *მსგბ* (арсеба). Буквою *ჳ* пишется одно только междометіе *ჳ!* которое можно безошибочно написать *ჳო!* Буква *ჟ* въ Грузинскомъ языкѣ необходима, она можетъ замѣнить буквы *Ი, ა, ზ*. Буква *ჟ* со знакомъ тувымъ есть полугласная или звукъ между *ჟ* и *ჳ* и замѣняется буквою *ჳ*, напр. *ქჟ*, пишутъ и выговариваютъ *ქჳ* (ква), камень. Буква *ჳ* соответствуетъ Греческому *ν* и замѣняется буквами *ვ*, напр. *მგჳ*, пишутъ и выговариваютъ *მგვ* (могви), магъ. Буквы *ხ* и *კ* въ Грузинскомъ языкѣ произносятся одинаково, напр. *ხელო* и *ქელო* (хели), рука. Буква *ფ* въ Священномъ Писаніи не употребляется и замѣняется буквою *ვ*, лучше писать *ფანბო*, чѣмъ *ფანბო*, католикъ; *ფილოსოფია*, чѣмъ *ფილოსოფია*, Философія, и т. д.

Изъ сихъ буквъ буквы *Ი, ა, ზ, ქ*, приняты въ Грузинскій алфавитъ только для пополненія знаковъ счисленія; въ счетѣ буква *Ი* означаетъ 8, буква *ა* 60, буква *ჟ* 7000 и *ჳ* 10,000. Прочія же буквы *ჟ, ჳ* и *ფ* приняты для написанія иностранныхъ словъ. Буква *ჳ* употреблялась въ старину въ счетѣ, вмѣсто буквы *ჟ* и означала 400.

§ 2. Буквы сіи дѣлятся на:

- а) гласныя, кои суть: *ა, ე, ი, ო, უ*.
- б) полугласныя: *Ი, ა, ზ, ჟ, ჳ, ქ*.
- в) согласныя, всѣ прочія.

§ 3. Нѣкоторыя изъ сихъ буквъ измѣняются въ другія, а именно:

Буква *ა*, въ общеупотребительномъ языкѣ замѣняется въ *ე*,

• <i>ბ</i> ,	"	"	"	<i>ფ</i> ,
• <i>ა</i> ,	"	"	"	<i>ქ</i> ,
• <i>ე</i> ,	"	"	"	<i>ო</i> ,
• <i>ჳ</i> ,	"	"	"	<i>ბ</i> ,

напр. *ბა*, *ეა*, теперь; *ვა*, *ვე*, умелъ; *აფანტე*, *აფანტე*, исподни; *სეფანტე*, *სეფანტე*, просфора; *ეგ*, *ეგ*, вставай; *გუგ*, *ქუგ*, котлеты; *კეგ*, *კეგ*, хорошо; *ესეგ*, *ესეგ*, пишу. Но такое измѣненіе буквъ весьма неправильное.



კოსტანტინე, კოსტანტილე, **Константины**; შორნი, **ნორნი**, **вѣтъ**;  
 ნამდელი, ნანდელი, **подлинный**; მუტუალი, ნატუალი, **горящий**  
 уголь; ღობილი, გრბილი, **десна**; ღრუტუნი; გრუტუნი, **воржованіе**;  
 ღარიბი, ჟარიბი, **стравникъ**; შურღელი, კურღელი, ვაიყ; ჩოჩვა,  
 ცოცვა, **ползти**; ცუღ-ჟავილა, ჩუღუჯავილა, **оспа прививная**; განცარცვა,  
 განპარცვა **ограбить**, ცეცვა, **წეწვა**, **спотыкаться**; აჟი, აჯიჯი,  
**чернильная густота**; მენძენი, ჭენჭენი, **слякоть**; გაწევა, გაწევა,  
**тянуть**; ფიჭვი, ფიჭვი, **сосна**; ზეცა, ზეცა, **грабить**; ჭინჭველა,  
 ჯინჯველა, **муравей**; ჯაბანი, ქაბუნი, **трусъ**, и т. д.

§ 4. Въ Грузинскомъ языкѣ восемь частей рѣчи: Имя Существительное, Прилагательное, Мѣстоименіе, Глаголь, Нарѣчіе, Предлогъ, Союзъ и Междометіе.

**ფეხი იმენი სუხვითელთა.**

სწესებითის სსხელის თვის.

§ 5. Имена Существительныя бываютъ:

- ა) Собственныя (საკუთრებითი), напр. პეტრე, **Петръ**; ტფილისი, **Тифлисъ**; მტკვარი, **Кура**, и т. д.
- ბ) Общія (საზოგადო), напр. კაცი, **человѣкъ**; ქალაქი, **городъ**, მდინარე, **рѣка**. Между общими именами слѣдуетъ отличать имена собирательныя (შემკრებელბითი), напр. ტყე, **лѣсъ**; ღამქარი, **ჯარი**, **войско**.

§ 6. Общія всѣмъ Именамъ Существительнымъ свойства суть: Число и Падежъ.

**Примечаніе:** Грузинскій языкъ не имѣетъ родовъ; но для отличія мужескаго пола отъ женскаго употребляются слова: а) для отличія мужчины მამა, ვაჟი, მამრი, — **женщины** ეღა, ქალი, მღელი; **напр.** მამა-კაცი, **мужина**; ეღა-კაცი, **женщина**; ვაჟ-ბატონი, **баринъ**, ქალ-ბატონი, **бариня**; б) для отличія самца животныхъ მამალი, — **самки** ეღალი, **напр.** მამალი იბლაური, **калкунъ**; ეღალი იბლაური, **ивдѣйка**; в) для означенія самца крупнаго рогатаго скота ხარი, **быкъ**, — **самки** ფური **корова**, **напр.** ხარ-კამბეჩი, **буйволъ**; ფურ-კამბეჩი, **буйла**; **также** ხარ-ირემი, **олень**, ფურ-ირემი, **ланы**; г) для означенія самца дикихъ звѣрей ზვადი, — **самки** ბუ, **напр.** ზვადი ღომი, **левъ**; ბუ ღომი, **львица**. Слово მთავარი, **владѣтельный князь** въ

6) Собираательныя: წყვილი, пара, ერთეული, ერთიანი, единичный; ორეული, ორიანი, двойчный; ათეული, ათიანი, десятка; также ორივე, ორივ, двое, სამივე, სამივ, трое, უცვარი, უღელი, пара (волов); წყვილი, пара.

7) Дробныя: მესამედი, треть; მეოთხედი, четверть, მეათედი, десятая часть; მესხედი, сотная часть, и т. д.

4) Прилагательныя Отглагольныя показывають дѣйствие или страданіе и происходят отъ глаголовъ: წერადი, სწერი, подлежащій къ написавію (отъ წერა писать); საქხელი, ქმნადი, подлежащій къ дѣланію (ქმნა дѣлать); ნაწერი, написанный; ნაქნარი, сдѣланный; მოხარული, радующійся (ხარვა, радоваться); მძინარე, спящій (ძინვა); მშობელი, живущій (ცხოვრება, жить); მხეთქადე, горящій (ხეთქა, горѣть).

§ 9. Имена Прилагательныя склоняются такъ же какъ и Имена Сущестительныя, съ тою разницею, что Прилагательныя, означающія качество одушевленнаго предмета и кончащіяся на ს, ე, ო, უ, имѣють въ Р. окончаніе სნი, ვმსთ. ისა, напр. Им. პატარა, малый; Р. პატარასი, Д. პატარასა, Тв. პატარათი, Тв. 1. პატარად, Им. მნ. პატარები, и т. д.

**Склоненіе Именъ Прилагательныхъ.**

	მაღალი, высокий,	მცირე, малый,	ცრუ, ложный.
Единств. ч.	მაღალი.	მცირე.	ცრუ.
Множ. ч.	მაღალნი.	მცირენი.	ცრუნნი.
Род.	მაღლისა.	მცირესი.	ცრუსი.
Дат.	მაღალსა.	მცირესა.	ცრუსა.
Зва.	მაღალთ.	მცირეთ.	ცრუთ.
Тв. 1.	მაღლითა.	მცირეთი.	ცრუთი.
Тв. 2.	მაღლად.	მცირედ.	ცრუდ.
Р. М.	მაღლისას.	მცირესას.	ცრუსას.
Повѣс.	მაღალმან.	მცირემან.	ცრუმან.

**Примѣчаніе.** Прилагательныя имена во множ. ч. на ები рѣдко употребляются, а если употребляются; то имѣють окончанія Единств. числа напр. მცირე, Им. Множ. მცირეები, Род. მცირეებისა, Д. მცირეებსა, Тв. 1. მცირეებითა.

**Примѣры для переводовъ.**

Прилежный мальчикъ; скромная дѣвушка; очевидный свидѣтель; статный мужчина; красивая женщина; храбрый человекъ; трусливый заяць;

кроткій голубъ, кроткая голубка; хищный соколъ, хищная соколица; парящій орелъ, парящая орлица; свирѣтій левъ; свирѣлая львица; бѣшенный волкъ; бѣшенная волчица; проворный котъ; проворная кошка; (Род.) всемирной исторіи, прилежнаго ученика, высокой башни; (Дат.) скромной дѣвушкѣ; трудолюбивому семейству; (Твор. 1.) полезнымъ трудомъ; полезною книгою; храбрымъ воиномъ; скромнымъ мальчикомъ; (Им. Множ.) прилежныя дѣти; скромныя дѣвушки; очевидные свидѣтели; храбрые воины; (Род.) прилежныхъ мальчиковъ, скромныхъ дѣвушекъ; (Дат.) трудолюбивымъ отцамъ; прилежнымъ мальчикамъ; (Твор. 1.) высокими башнями; прекрасными строениями; черными глазами.

#### Примѣры для переводовъ.

Одинъ листъ бумаги, пять корзинокъ винограду, дванцать аршинъ сукна; у человѣка одинъ языкъ, два уха, двѣ ноги; въ году двѣнадцать мѣсяцевъ; въ мѣсяцѣ тридцать дней; пара сапоговъ; пара быковъ; треть имѣнія; Петръ первый; Екатерина вторая; Георгій тринадцатый; Москва больше Петербурга; Петербургъ многолюднѣе Москвы; прекраснѣйшій домъ; новѣйшія книги; собака очень вѣрна; лошадь моего брата лучше твоей, лошадь моя побольше твоей; мое платье шире, а твое уже; сахаръ слаще патоки; пре-большой и превысокій домъ; небольшой домъ; святые отцы; худшій; побольше, поменьше; всемилостивѣйшій государь; премалый; небольшой.

#### О МѢСТОИМЕНІИ.

(*ნაცვალსსხუდისათვის*).

#### § 10. Мѣстоименія бываютъ:

1) Личныя: для 1-го лица მე, я; ჩვენ, мы; для 2-го შენ, ты; თქვენ, вы; для 3-го ის, оно, онъ; ისინი, они.

2) Указательныя: ეს, этотъ; ეგ, тотъ.

*Примѣчаніе:* Къ указательнымъ мѣстоименіямъ относятся и мѣстоименія *აბ* (сокр. *ა*, *აბ*) онъ, тотъ и сложныя: *ამბ* (сокр. *ამ*), тотъ; *მაგან*, (сокр. *მაგ*), тотъ, *იმან* (იმ), оный; *ესე და ესე*, такой-то; *ამან და ამან* (ამ და ამ), такой-то; *ამისთანა*, *этакой*, *მაგისთანა*, *იმისთანა*, *ესნეთი*, *ეგრეთი*, *такой*, и т. д.

3) Притяжательныя, для 1-го лица ჩემი, мой; ჩვენო, нашъ; для 2-го შენი, твой; თქვენი, вашъ; для 3-го მისი, его; მათი, ихъ; такъ же მისი, этого; მაგისი, того; იმისი, онаго; თვისი, свой:

женскомъ родѣ принимаетъ Русское окончаніе: *ица* (княгиня, графиня), *მთავრინა*, владѣтельная княгиня. Слово это не употребляется ни въ Менгрелии, ни въ Абхазіи, гдѣ владѣтельная княгиня называется *ქეთვალის*, царица.

Имена Существительныя имѣютъ:

а) Два числа: Единственное (*მხოლოდობითი*) и Множественное (*მრავლობითი*).

*Примѣчаніе:* Множественное число имѣетъ двѣ формы на *ბი* и *ები*, напр. *კაცი*, человекъ, *კაცნი*, *კაცები*, люди.

б) Падежей семь, а именно:

- 1) Именительный (*სახელობითი*), познается по вопросамъ *ვინ*, кто? *რა*, что?
- 2) Родительный (*ნათესავლობითი*). — *ვისი* кого? *რის*, чего?
- 3) Дательный (*მიცემითი*). — *ვის*, *ვისს*, кому, *რას*, чему?
- 4) Звательный (*წოდებითი*). — *ვინ*, кто? *რა*, что?
- 5) Творительный 1 (*მოქმედებითი*). — *ვისითა*, *რამა*, чѣмъ
- 6) Творительный 2 (*განგეთარებითი*). — *რად*, чѣмъ?
- 7) Повѣствовательный (*მოთხრობითი*). — *ვინ*, кто? *რა*, что?

*Примѣчанія:*

1) Творительный 1-й означаетъ орудіе или средство, которымъ совершается дѣйствіе, напр. *ვსწერ კალმითა*, пишу перомъ; Творительный же 2-й показываетъ, когда предметъ становится чѣмъ нибудь, напр. *ღიჯობს მსჯულად*, поставленъ судьей; *ქეკონს მეფედ*, короновался царемъ.

2) Такъ называемый Повѣствовательный падежъ, по существу своему есть ничто иное какъ Именительный падежъ; внесенъ же мною въ число падежей единственно потому что оно принято известными Грузинскими Грамматиками.

3) Сверхъ того Имена Существительныя, одушевленныя предметы означенныя, имѣютъ Родительный падежъ, который составляется изъ Род. прибавляя къ окончанію *ს*, *სა*, и означаетъ принадлежность и имѣто напр. *მამისს*, отцовъ, у отца; *დეღისს*, материнъ, у матери; *ბატონისს*, Баратовыхъ, у Баратовыхъ, *დეკანოზისს*. Деканозовыхъ, у Деканозовыхъ, и т. д. Имена, съ сими окончаніями, означенныя время суть нарѣчія, напр. *გათეგებისს*, на разсвѣтѣ, и т. д. *alba*



## § 7. Въ Грузинскомъ языкѣ одно склоненіе.

### Примѣчанія:

1) Звательный падежъ на *ჲვ, ევ, ოვ* и *უვ* употребляется въ общепотребительномъ языкѣ. Имена, кончащіяся на *ი* и во Множ. ч. на *ები* не имѣютъ въ Зв. падежѣ окончанія *ოვ, ევ*. Имена собственные, кончащіяся на согласную букву въ Зват. падежѣ имѣютъ окончанія *ო* и *ე*; или же Зват. сходенъ съ Имен.: напр. *მარიამვ, მარიამ*; также *შობლვარ!* *იერუსალიმ!* *სიონ!* *ბეთლემ* и т. д.

2) Множественное число на *ბი* не имѣетъ падежей Твор. 1 и 2 и Повѣствовательнаго. Всѣ падежи множ. числа на *ები* имѣютъ окончанія падежей Единств. числа, напр. Им. *კაცები*, Р. *კაცებისა*, Д. *კაცებსა*, и т. д.

3) Существительныя имена имѣютъ еще неправильное Множественное ч. на *ები* и *ები*; напр. *წმინდანები*, *კაცები*. Слѣдуетъ замѣтить, что имена во Множ. числѣ на *ები* склоняются, какъ имена во множ. числѣ на *ბი*, а имена на *ები*, какъ имена во Множ. числѣ на *ები*, напр. Им. *კაცები*, Р. и Д. *კაცეთა*; *წმინდანები*; Р. *წმინდანებისა*, Д. *წმინდანებსა*.

4) Къ Родительному падежу часто придаются окончанія другихъ падежей: *სა, თა, ბი, ო, ევ*, напр. *სახელთათა ღუთის-თა*, именемъ Бога; *მამისვ, ოცოვ!* *ღვთისაო*, материнь!

5) Имена собственные не употребляются во множ. числѣ.

6) Нѣкоторыя имена существительныя, имѣющія въ какомъ либо слогѣ букву *ო*, замѣняютъ оную на *ჲვ, ევ* (*ჲ, ე*), напр. *სომხელი, სვამელი*, корабль; *საწყობი*, вѣсы; Р. *საწყობისა*; Тв. 1. *საწყობითა*; *მინდობი*, поле; Р. *მინდობისა*, Т. 1. *მინდობითა*; также *კამლი*, *კვამლი*, дымъ и многія другія.

### ТАБЛИЦА СКЛОНЕНИЯ.

#### Склоненіе Именъ Существительныхъ.

##### Единственное число.

Им.	ჲ,	ე,	ი,	ო,	უ,	согласн. букв.
Род.	ისა,	ისა,	ისა,	ოსი, ოისა,	უსი-უისა,	ისა.
Дат.	ასა,	ესა,	სა,	ოსა,	უსა,	სა.
Зват.	აო-ევ,	ეო-ევ,	ო,	ო-ოვ,	უო-უვ,	ევ.
Твор. 1.	ითა,	ითა,	ითა,	ოითა-ოთი,	უთი, უითა	ითა.
Твор. 2.	ად,	ედ,	ად,	ოდ,	უდ,	ად.
Род. М.	ისას,	ისას,	ისას,	ოსას,	უსას,	ისას.

Множественное число.

	1.	2.
Им.	ნი,	ები.
Род.	თა,	ებისა.
Дат.	თა,	ებსა.
Зват.	ნო,	ებო.
Твор. 1.	—	ებითა.
Твор. 2.	—	ებად.
Р. М.	თსა,	ებისსა.

Примеры склонений.

1) Склонение именъ, кончащихся на ა и ე; მამა, отецъ: ტყე, лѣсъ.

	Единств. ч.		Множеств. ч.		Единств. ч.		Множеств. ч.	
Им.	მამა,	*)	მამანი,	მამები.	ტყე,		ტყენი,	ტყეები.
Род.	მამისა,		მამათა,	მამებისა.	ტყისა,		ტყეთა,	ტყეებისა.
Дат.	მამასა,		მამათა,	მამებსა.	ტყესა,		ტყეთა,	ტყეებსა.
Зват.	მამაო, აგ,		მამანო,	მამებო.	ტყეო, ეგ,		ტყენო,	ტყეებო.
Твор. 1.	მამითა,		—	მამებითა.	ტყითა,		—	ტყეებითა.
Твор. 2.	მამად,		—	მამებად.	ტყედ,		—	ტყეებად.
Род. М.	მამისს,		მამათსა,	მამებისს.	—		—	—
Повѣс.	მამამან,		—	მამებმან.	ტყემან,		—	ტყეებმან.

\*) Им. отецъ, Р. отца, Д. отцу, З. о отецъ! Т. 1. отцомъ, Т. 2. отцомъ, Род. 2. отцовъ, у отца, Множ. Им. отцы, Р. отцовъ, Д. отцамъ, Зв. о отцы! Тв. 1. отцами, Тв. 2. отцами, Р. отцовъ, у отцовъ.

Примечания:

1) Собственные имена, кончащіяся на ა и ე, напр. პეტრე, პეტრი, მამა, მამი უდრჳиваютъ во всѣхъ падежахъ послѣднюю гласную букву и кончатся въ Р. на ისი и ესი, напр. Им. მამა, პეტრე; Род. მამისი, პეტრესი; Д. მამისა, პეტრესა; Зв. მამაგ, პეტრეგ; Твор. 1. მამითა, პეტრითა; Твор. 2. მამად, პეტრედ; Р. М. მამისს, პეტრესს. Также склоняются ბაბუა, დედა, ბიბი, ბიბა, დედა, ბაბა, ბრატე; ჩიტის-თვალა, მელკი ვინოგრადი; სარის-თვალა, კრუნი ვინოგრადი. Слово ანგბა во множ. числѣ удерживаетъ послѣднюю гласную букву, напр. Род. ანგბებისა; Д. ანგბებისა, и т. д.

2) Имена существительныя на ჴი и ჴი склоняются первыя, какъ имена на ა, вторыя, какъ имена на ე. Слѣдуетъ замѣтить, что буква ჴи измѣняется ვა, напр. სიტყვა, სიტყვა, слово.

Буква *ჟ*, въ *ჟი*, напр. სიტუჟნი, სიტყვი სლოა.

*ჟ*, въ *ვი*, напр. სიტყვა, სიტყვისა, სლოუ, и т. д.

И на оборотъ буквы *ვ* измѣняется въ *ჟ*, напр. სიტყვა, სიტყუჟა. Буквы *ჟი*, въ *ჟი*, напр. თთვი, თთუჟ, мѣсяць; *Р.* თთვისა, თთუჟსა. Буквы *ვი*, въ *ვი*, напр. თთვისა, თთვისა, и т. д.

2) Склоненіе именъ на *ო*. კაცი, человекъ; ტაძარი, храмъ.

	Единств. ч.		Множ. ч.		Единств. ч.		Множ. ч.	
Им.	კაცი,	კაცი,	კაცი.	კაცი.	კადარი,	კადარნი,	კადრები.	კადრები.
Род.	კაცისა,	კაცთა,	კაციისა.	კაციისა.	კადარისა,	კადართა,	კადრებისა.	კადრებისა.
Дат.	კაცსა,	კაცთა,	კაციშსა.	კაციშსა.	კადარსა,	კადართა,	კადრებსა.	კადრებსა.
Зват.	კაციო,	კაცნო,	კაციბო.	კაციბო.	კადარო,	კადარნო,	კადრებო.	კადრებო.
Твор. 1.	კაციითა,	—	კაციბითა.	კაციბითა.	კადართა,	—	კადრებითა.	კადრებითა.
Твор. 2.	კაცად,	—	კაციბად.	კაციბად.	კადრად,	—	კადრებად.	კადრებად.
Род. М.	კაცისას,	კაცთასა,	კაციისას.	კაციისას.	—	—	კადრებისას.	კადრებისას.
Повѣс.	კაციშან	—	კაციშან.	კაციშან.	კადარშან,	—	კადრებშან.	კადრებშან.

*Примѣчанія:*

1) Имена существительныя, кончащіяся на *ლი*, *ანი*, *არი*, *ასი*, *ელი*, *ენი*, *ოლი*, *ოსანი*, въ Род. падежѣ, въ Твор. 1. и Твор. 2. и во всѣхъ падежахъ Множеств. ч. на *ები* теряютъ предпоследнюю гласную букву, что видно изъ 2-го примѣра.

2) Имена фамильныя, кончащіяся на *ნი*, какъ სარდლიანნი, Сардаловы, ბარათიანნი, Баратовы склоняются во Множ. числѣ такъ: Им. სარდლიანნი, Род. სარდლიანთი, Дат. სარდლიანთა, Зв. სარდლიანნო, Тв. 1. სარდლიანთითა, Р. М. სარდლიანთასა. Изъ этого правила исключаются названія церковныхъ книгъ на *ნი*, кои имѣютъ Един. и Множ. число, напр. Им. ღვთისნი, Род. ღვთისნისა, Дат. ღვთისნსა, и т. д. Множ. ღვთისნნი, Род. и Дат. ღვთისნთა, Зв. ღვთისნო, Им. множ. ღვთისნები. Род. ღვთისნებისა, и т. д.

3) Имена, кончащіяся на *ჟ* склоняются, какъ имена на *ო*; слѣдуетъ замѣтить, что *ჟ* измѣняется на *ვი*, напр. შოკჟ, შოკვი, волхвъ; *Р.* შოკჟსა, შოკვისა; Дат. შოკჟსა, შოკვისა, Тв. 1. შოკჟთა, შოკვითა; შოკჟნი, შოკვინი, и т. д. см. выше примѣчаніе.

Примѣры на склоненія Именъ Существительныхъ, для переводовъ.

Сынъ отца; мать дитяти; домъ купца; листъ дерева; листъ желѣза; (Дат.) брату друга; сестрѣ пріятеля, племяннику барина; племянницѣ барини; двоюродному брату дѣда; (Зв.) о дядя! о товарищъ! (Твор. 1.) дочерію тетки;

краснотою щекъ; бѣлизною лица, рѣкъ, ногъ и всего тѣла, кускомъ хлѣба; (Твор. 2.) поставленъ судьей, коронованъ царемъ; (Род. М.) братниинъ, у брата, отцовъ, у отца; (Имен. и Род. Множ.) мечи воиновъ, стѣны крѣпостей, домы братьевъ; (Дат.) мужьямъ женъ, лучамъ солнца, сестрамъ пріятелей, друзьямъ брата, (Тв. 1.) листьями дерева, стѣнами крѣпости; (Твор. 2.) судьями, правителями.

3) Склоненіе именъ, кончащихся на *o* и *u*; კალო, гумно; კუ, черепаха.

	Единств. ч.	Множ. ч.	Единств. ч.	Множ. ч.
<b>Им.</b>	კალო,	კალონი,	კალოე ბი.	კუ, კუნი, კუე ბი.
<b>Род.</b>	კალონი, -ონის,	კალოთა;	კალოე ბისა.	კუსი, -კუისა, კუთა, კუე ბისა.
<b>Дат.</b>	კალოსა,	კალოთა,	კალოე ბსა.	კუსა, კუთა, კუე ბსა.
<b>Зват.</b>	კალო,	კალონო,	კალოე ბო.	კუო-კუე, კუნო, კუე ბო.
<b>Твор. 1.</b>	კალოთი, -ონითა,	—	კალოე ბითა.	კუთი, — კუე ბითა.
<b>Твор. 2.</b>	კალოდ,	—	კალოე ბად.	კუდ, — კუე ბად.
<b>Род. М.</b>	—	—	—	კუსას, კუთასა, კუე ბისას.
<b>Повѣс.</b>	კალომან,	—	კალოე ბმან.	კუმან, — კუე ბმან.

*Примѣчаніе:* Слово ღვიბო, въ Род. имѣеть ღვიბისა, а не ღვიბოსი, Тв. 1. ღვიბითა, а не ღვიბოთი, и т. д. Слово ხბო во множ. ч. имѣеть ხბორები и ხბოები.

4) Склоненіе именъ, кончащихся на согласную букву: მარიამ, Марія.

	Единств. ч.	Множ. ч.
<b>Им.</b>	მარიამ,	
<b>Род.</b>	მარიამისა,	
<b>Дат.</b>	მარიამსა,	
<b>Зват.</b>	მარიამ, -მავ.	
<b>Твор. 1.</b>	მარიამითა,	не имѣеть.
<b>Твор. 2.</b>	მარიამად,	
<b>Р. М.</b>	მარიამისას,	
<b>Повѣс.</b>	მარიამმან.	

*Примѣчаніе:* Имена Существительныя, кончаціяся на согласную букву всѣ безъ исключенія суть собственныя имена.

**Примѣры для переводовъ.**

(Имен. и Род.) Дворецъ Петра Великаго, часы брата Ивана, замокъ Маміа, городъ Тифлисъ; городъ Москва, храмъ Апостола Петра, сабля Ира-

кля, догъ Сардазовыхъ. (Дат.) рулю корабля, Ниягъ равноапостолной, Петру Великому, въ Апрельѣ мѣсяцѣ. (Твор. 1.) свѣтомъ луны, твердостью характера, Петромъ Пшвышъ. (Им. и Род. Множ. ч.) листья дерева, границы полей, стѣны крѣпостей, помѣстья Баратовыхъ. (Дат.) лучамъ солнца, гнѣздамъ птицъ. (Твор. 1.) грудами рукъ, листьями дерева, зубами, губами, и т. д.

5) Склоненіе разносклоняемыхъ и неправильныхъ имянъ.

Ед. Им.	Родит.	Дат.	Тв. 2.	Им. Множ. ч.	
1. თვალი.	1.*) თვალისა.	თვალსა.	თვალად.	თვალნი.	თვალები.
თვალი.	2. თვლისა.	თვალსა.	თვალად.	თვალნი.	თვლები.
2. კვალი.	3. კვალისა.	კვალსა.	კვალად.	კვალნი.	კვლები.
კვალი.	4. კვლისა.	კვალსა.	კვალად.	კვალნი.	კვლები.
3. მოწამე.	5. მოწამისა.	მოწამესა.	მოწამედ.	მოწამენი.	მოწამეები.
მოწამე.	6. მოწმისა.	მოწამესა.	მოწმად.	მოწამენი.	მოწმეები.
4. მხარი.	7. მხრისა.	მხარსა.	მხრად.	მხარნი.	მხრები.
მხარე.	8. მხარისა.	მხარესა.	მხარედ.	მხარენი.	მხარეები.
5. სახელი.	9. სახელისა.	სახელსა.	სახელად.	სახელნი.	სახელები.
სახელი.	10. სახლისა.	სახელსა.	სახლად.	—	სახლეები.
სახლი.	11. სახლისა.	სახლსა.	სახლად.	სახლნი.	სახლები.
6. წელი.	12. წელისა.	წელსა.	წელად.	—	—
წელი.	13. წელისა.	წელსა.	წელად.	—	წელები.
წელი.	14. წლისა.	წელსა.	წლად.	წელნი.	წლები.
7. ღმერთი.	15. ღვთისა.	ღმერთსა.	ღვთად.	—	—
8. ხუცესი.	16. ხუცისა.	ხუცესსა.	ხუცად.	ხუცესნი.	ხუცეები.

1) глазъ, 2) драгоценный камень; колесо; 3) слѣдъ, 4) гряда, 5) мученикъ, 6) свидѣтель, 7) плечо, 8) сторона, 9) имя, 10) рукавъ; 11) дожь, 12) поясница, 13) кишка; 14) годъ 15) Богъ, 16) попь.

\*) Также склоняются. ურმის თვალი, колесо, მზის თვალი, солнышко, ფანჯრის თვალი, свѣтъ оконной рамы; მარილის თვალი, кусокъ каменной соли.

Примѣры для переводовъ.

Зоркость глаза, вращеніе колеса, драгоценность камня, кусокъ соли, слѣды войны, гряда капусты, плечо о плечо, хозяинъ дома, боль поясницы, годъ рожденія, день новаго года, богоугодное дѣло, дожь попа, помощію Бога; (Дат.) очевидному свидѣтелю, святому мученику, на правой сторонѣ; (Твор. 1.) однимъ глазомъ, двумя колесами, годомъ моложе, двумя годами старше; (Твор. 2.) попомъ, Богомъ; (Им. и Род. Мн.) черные глаза, старые годы, кишка рыбъ; (Дат.) по слѣдамъ войны, по рядамъ капусты; (Тв. 1.) морганье глазами, широкими плечами, святыми мучениками, очевидными свидѣтелями.



старѣйшій; Прилагательныя ჰვი, დურნი, ზესთა, ვისკიი, მღარე, ხუდოი  
въ превосходной степени имѣють: უარესი, უზესთესი, უღარესი.

2) Притяжательныя Прилагательныя по окончаніямъ своимъ дѣ-  
лятся на два отдѣла: къ первому отдѣлу принадлежатъ, тѣ кои имѣ-  
ють вначалѣ სს, а въ концѣ ი, ჰვი, სრი, напр. სამამო (მამა), отцовскій;  
სახნავი (ხნავ), пахатный; საკუთარი, собственный; ко второму, конча-  
щіяся на ითი, ევანი, რვანი, იანი, ებანი, ვილი, ული, იელი, იერი, ური,  
ებრი, ებრივი, ებური, ედი, განი, ეული, напр. ბუნებოთი, естественный,  
სახელრვანი, именитый; მთიანი, гористый; მთებანი, многогористый,  
წყლანი, водяной; წყლებანი, многоводный; მცხეთური, мцхетскій;  
ქართული, грузинскій; სორციელი, тѣлесный; ციური, небесный; კუ-  
თხედი, угловатый; დღიური, дневной; ღომეკბრი, подобный льву и  
такъ далѣе.

*Примѣчаніе:* Прилагательныя Имена Притяжательныя всѣ безъ исключенія  
суть производныя и не имѣють степеней сравненія.

### 3) Числительныя имена прилагательныя бываютъ:

ა) Количественныя: ერთი, одинъ, ორი, два, სამი, три, ოთხი, четыре, ხუთი,  
пять, ექვსი, шесть, შვიდი, семь, რვა, восемь, ცხრა, девять, ათი, десять, თერთმეტი,  
одиннадцать, თორმეტი, двѣнадцать, ცამეტი, тринадцать, ოთხმეტი, четырнад-  
цать, თხუთმეტი, пятнадцать, თექვსმეტი, шестнадцать, ჩვიდმეტი, семнадцать,  
თვრამეტი, восемнадцать, ცხრამეტი, девятнадцать, ოცი, двадцать, ოცდერთი  
21, ოცდორი, 22, ოცდსამი 23, ოცდათი 30, ორმოცი 40, ორმოცდათი 50, ორმოცდ-  
თორმეტი 52, სამოცი 60, სამოცდათი 70, ოთხმოცი 80, ოთხმოცდათი 90, ასი 100,  
ორასი 200, ორას ორმოცდორი 242, ოთხასი 400, ათასი 1000, ათი-ათასი 10,000,  
ასი ათასი 100,000, ხუთასი ათასი 500,000.

ბ) Порядочныя: პირველი, первый, მეორე, второй, მესამე, третій, მეოთხე,  
четвертый, მეხუთე, пятый, მეექვსე, шестой, მეათე, десятый, მეორმოცე, соро-  
ковой, ორმოცდპირველი, сорокъ первый, მესამე, сотный, მეათასე, тысячный, მე-  
ათათასე, десяти тысячный.

*Примѣчаніе:* Порядочныя имена составляются отъ количественныхъ, при-  
бавляя къ началу მე, а къ концу вмѣсто ი букву ე, напр. ათი, მე-ათ-ე;  
ასი, მე-ას-ე. Эту форму неизмѣтъ одно только ერთი, одинъ, который  
въ порядочномъ употребляется такъ: პირველი, первый.

4) **Вопросительныя:** ვინ, **кто?** რა, **что?** რომელი, **который?** ვინა, **чей?**

5) **Определительныя:** თვით, **самъ;** თვითონ, **твѣтѣтѣн,** თვითონა, **твѣтѣтѣნი** — **самъ.**

6) **Возвратныя,** кои состояются изъ словъ: თავი, თავი თვისი, თავი ჩუმი, и т. д., напр. ვხედავ თავს ჩემს წყალში, **вижу себя въ водѣ.**

§ 11. **Мѣстоименія Личныя:** ის, იგი, **онъ;** ისინი, ივინი, **они,** **Указательныя** ეს, ეგ; ესენი, ეგენი **этотъ и Определительныя** თვით, თვითონა **не склоняются.**

**Склоненіе Мѣстоименій.**

**1) Склоненіе Личныхъ Мѣстоименій: მე, я; შენ, ты.**

	Единств. ч.	Множ. ч.	Единств. ч.	Множ. ч.
Им. и Пов.	მე,	ჩვენ,	შენ,	თქვენ,
Род.	ჩემი,	ჩვენი,	შენი,	თქვენი,
Дат.	ჩემდა,	ჩვენდა,	შენდა,	თქვენდა.
Твор. 1.	ჩემით,	ჩვენითა,	შენით,	თქვენით.
Твор. 2.	ჩემად.	ჩვენად.	შენად.	თქვენად.

**Примечаніе:** Весьма часто случается, что вмѣсто косвенныхъ падежей Личныхъ Мѣстоименій употребляется Им. падежъ მე, я, ჩვენ, мы, შენ, ты, თქვენ, вы.

2) **Указательное Мѣстоименіе** მან, **онъ, тотъ съ сложными** მანბ, მანებ, и т. д. и **Вопросительныя** ვინ, **кто, რა, что** склоняются слѣдующимъ образомъ.

	Единств. ч.	Множ. ч.	Единств. ч.	Множ. ч.	Единств. ч.	Множ. ч.
Им.	მან,		ვინ,		რა,	რანი, რადი.
Род.	მის,	{ მათ.	ვინ,	ნების.	რისა,	რათა, რადებისა.
Дат.	მას,		ვინსა,		რასა,	რათა, რადებსა.
Зват	—	—			—	რა!
Твор. 1.	მით,	—	ვითა, ვით,	ნებით.	—	რადითა.
Твор. 2.	მად,	—	—		რად,	—
Род. М.	მისს,	—	ვინსს,	რისს.	—	რადებისს.
Повѣс.	მან,	—	—	რამან,	—	რადამან.

**Примечаніе:** По 1-му. примѣру склоняются: მან, იმან, მანებ (Род. მანისი, Д. მანასა, Тв. 1. მანით, Тв. 2. მანად, Р. М. მანისს, Пов. მანან, Множ. Р. и Д. მანათ. Также მან და მან (Род. მანისა და მანის' Д. მანასა და მანს, Тв. მითა და მითი) и т. д.



Прочія Мѣстоименія склоняются, какъ Имена Существительныя.

	Единств. ч. Мой,		Единств. ч. Который,		Единств. ч. Такой,	
	Множ. ч.	Множ. ч.	Множ. ч.	Множ. ч.	Множ. ч.	Множ. ч.
Им.	ჩემი,	ჩემნი.	რომელი,	რომელნი.	ამისთანა,	ამისთანნი.
Род.	ჩემისა,	ჩემთა.	რომლისა,	რომელთა.	ამისთანასი,	ამისთანათა.
Дат.	ჩემსა,	ჩემთა.	რომელსა,	რომელთა.	ამისთანასა,	ამისთანათა.
Зват.	ჩემო,	ჩემლო.	რომელიო,	რომელხო.	—	ამისთანაო.
Твор. 1.	ჩემითა,	—	რომლითა,	—	ამისთანათი,	—
Твор. 2.	ჩემად,	—	რომლად,	—	ამისთანად,	—
Р. М.	ჩემისას,	—	რომლისას,	—	—	—
Повѣс.	ჩემვან,	—	რომელვან,	—	ამისთანავან,	—

По 1-му примѣру склоняются: შენი, ჩვენი, თქვენი, იმისი, მაგისი; по 3-му მაგისთანა, იმისთანა, и т. д.

*Примѣчаніе:* Мѣстоимѣнія Притяжательныя во Множ. ч. на ები, при именахъ существительныхъ рѣдко употребляются, а если и употребляются, то имѣютъ окончанія единственнаго числа; напр. Им. множ. ჩემები, Род. ჩემებისა, Дат. ჩემებსა, Тв. 1. ჩემებითა, Тв. 2. ჩემებად, Р. ჩემებისას. Им. Множ. ამისთანები, Р. ამისთანებისა, Д. ამისთანებებსა, Т. 1. ამისთანებთა, и т. д.

О ГЛАГОЛѢ.

ზმნი სათვიცხი.

*zmnisathw is*

§ 12. Грузинскіе Глаголы не только измѣняютъ окончанія; но и принимаютъ въ началѣ частицы ვ, ვჰ, ვს, ვი, ვუ, ვე, или მ, მს, მი, მე, кои измѣняютъ значенія одного и того же глагола слѣдующимъ образомъ; напр.:

ვწერ, пишу, *wh'tser*  
 ვაწერ, подписываю, *wa'tser*  
 ვიწერ пишу для себя.

ვუწერ, пишу для него,  
 ვიწერებო, пишушь.  
 ვეწერებო, пишущь.

მწერ, пишешь ко мнѣ.

*maghel*  
 ვაგებ, строю, проигрываю.  
 ვიგებ, строю себя; выигрываю.  
 ვუგებ, строю для него; выигрываю у него.  
 ვიგებო, строюсь.  
 ვეგებო, строюсь.  
 მაგებ, строишь меня; проигрываешь мнѣ или меня.  
 მიგებ, строишь для меня; выигрываешь у меня.

მეწერ, надписываешь на меня.

შეგებო, строишь меня, и т. д.

მიწერ, пишешь для меня.

მეწერებო, пишешь меня.

§ 13. Глаголы бываютъ:

1) Действительные, напр.: ვწერ წიგნს, пишу письмо; ვაშენებ <sup>შენი</sup>სახლს, <sup>შენი</sup>строю домъ; ვზომავ მკვებს, <sup>მკვებს</sup>мѣрю сукно, и т. д. <sup>შოფა</sup>

Между Действительными глаголами слѣдуетъ отличать глаголы Относительные (დამხი მიმკვებობი), <sup>მიმკვებობი</sup>коими выражается: *первое*, что дѣйствіе совершается известнымъ лицомъ въ пользу свою или чужую, напр. ვიწერ წიგნს, пишу для себя письмо; ვუწერ წიგნს, пишу для него письмо, и т. д.; *второе*, что дѣйствіе совершается или въ пользу 1-го лица 2-мъ и 3-мъ лицомъ, напр. მიწერ, ты пишешь для меня; მიწერს, онъ пишетъ для меня; или въ пользу 2-го лица 1-мъ и 3-მъ, напр. გწერ, пишу тебя; გწერს, онъ пишетъ тебя. Относительные глаголы состояются изъ Дѣйств. измѣняя ვ, ვჭ, ვა и т. д. на ვი ვუ, მი, მა, მი, <sup>მი</sup>напр. ვაშენებ, <sup>შენი</sup>строю; Относит. ვაშენებ, <sup>შენი</sup>строю для себя; ვუშენებ, <sup>შენი</sup>строю для него; მაშენებ, <sup>შენი</sup>строишь меня, и т. д.

Отъ каждаго Действительнаго глагола производятся глаголы:

ა) Переходящие (სხმო-გარდასლგობი), кои состояются изъ Действительныхъ глаголовъ, измѣняя начальныя ვ, ვჭ, ვი, ვუ на ვა и прибавляя къ окончанію ინებ, <sup>ინებ</sup>напр. ვწერ, <sup>ინებ</sup>перех. ვაწერინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю писать; ვიწერინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю писать для себя; ვუწერინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю писать для него; მიწერინებ, <sup>ინებ</sup>заставляешь писать для меня; მიწერინებს, <sup>ინებ</sup>заставляетъ писать для меня. Къ Переходящимъ глаголамъ относится и слѣдующая форма глаголовъ, происшедшая отъ Среднихъ глаголовъ, <sup>ინებ</sup>напр. ვაუბნებ, <sup>ინებ</sup>заставляю говорить; ვაშებ, <sup>ინებ</sup>заставляю воевать; ვაცინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю смѣяться; ვაბრძობებ, <sup>ინებ</sup>заставляю сражаться и другія.

ბ) Вдвойнѣ Переходящие глаголы (მრისობლ-სხმო-გარდასლგობი) состояются изъ Переходящихъ, прибавляя къ окончанію ინებ, <sup>ინებ</sup>напр. ვაწერინებინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю писать черезъ посредство другаго лица третье лице; ვიწერინებინებ, <sup>ინებ</sup>заставляю писать для себя черезъ посредства другаго лица третье.

ვ) Страдательные (ვებობი) состояются изъ Действительныхъ, прибавляя къ окончанію ი, ვი, ები и измѣняя частицы: ვჭ, ვა, ვუ на ვი, <sup>ინებ</sup>напр. ვიწერები, ვიწერი, ვიწერვი (ვწერ), <sup>ინებ</sup>пишусь; ვიბნევი (ვაბნე), <sup>ინებ</sup>сыплюсь; ვიზომები, ვჭვობი, ვიზომვი, ვიზომი, <sup>ინებ</sup>мѣрюсь. Глаголы Относительные, имѣющіе въ 1-мъ лицѣ მი, მა, მი въ Страдательной формѣ измѣняютъ частицы სი на მი и при-

наимеютъ въ концѣ *ვბი*, *ვბი*, напр. *მეწერება*, ты пишешь меня; *მეშენება*, ты строишь меня; *მეწერება*, онъ пишетъ меня; *მეშენება*, онъ строитъ меня.

1) *Возвратные* (*თავთ-ვებობი*) состояются изъ Дѣйствит. измѣняя начальныя *ვ*, *ვ*, *ვ*, *ვ* на *ვ* и прибавляя къ окончанію *ი*, *ვი*, *ები*, напр. *ვეწერები*, пишуся; *ვეშენები*, строюсь, и т. д.

*Примѣчаніе*. Средніе глаголы, употребляемые въ этой формѣ, напр. *ვებძობები*, сражаюсь; *ველაპარაკები*, говорю съ кѣмъ, *ვეუბნები*, говорю ему имѣютъ значенія *Взаимныхъ глаголовъ*.

2) *Страдательнаго-Начинающаго*, кои имѣютъ значеніе *ვ*, а въ концѣ *ები*, *ება*, напр. Дѣйств. *ვაშენებ*, Страд.-Нач. *ვაშენებები*, начинаю строить; *ვაშენებები*, остаюсь.

3) Средніе, напр. *ვატყობი*, снѣжусь; *ვაბრძობი*, сражаюсь; *ვადგეკეცები*, стою.

4) Мѣстоименные, кои состояются изъ 3-го лица Дѣйств. и Среднихъ Глаголовъ и Мѣстоименій *მ*, *მი*, *გი*, *გი*, *ვი*, *ვი*, напр. *მეწამის*, Мѣст. *მეწამის*, *გიწამის*; *უხარობს* Мѣст. *მიხარობს*, радуюсь, и т. д.

5) Одноличныя, кои употребляются въ 3-мъ лицѣ: *თენავსი*, снѣжитъ; *ქვევარსი*, дождитъ; *დავობს*, принадлежитъ.

§ 14. Глаголы время того бываютъ:

Простые, напр. *ვაწერებ*, пишу; *ვაზომ*, мѣрю.

Предложныя, напр. *დავწერებ*, напишу; *ვაზომ*, измѣрю.

*Примѣчаніе*. Предлоги, присовокупляемые къ простымъ глаголамъ и значенія ихъ изложены въ статьѣ о производствѣ словъ.

§ 15. Въ составъ каждаго Страдательнаго глагола входятъ глаголы Существительный и Причастіе.

1) Существительнымъ глаголомъ называется глаголъ *ვარ*, емь; *ვარა*, быть, потому что имъ выражается существованіе предмета, не измѣняя, ни дѣйствія, ни страданія.

2) Причастія бываютъ:

а) Настоящаго времени Дѣйствительнаго залога, напр. *მწერელი*, пишущій; *მთარედი*, плывущій.

б) Прошедшаго времени Страдательнаго залога, напр. *წერილი*, писанный; *ქუბელი*, хваленый.

§ 16. Главныя принадлежності каждаго глагола суть: наклоненіе, время, число и лице.

1) Наклоненіи три: Изъявительное, Условное и Повелительное.

*Примѣчанія:*

а) Грузинскіе глаголы не имѣютъ неокончательнаго наклоненія. Оно замѣняется Отглагольнымъ именемъ, которое и есть корень каждаго глагола.

б) Для отличія Условнаго наклоненія отъ Изъявительнаго служитъ частица უბეს, которая ни съ какимъ другимъ наклоненіемъ не соединяется.

в) Повелительное наклоненіе бываетъ утвердительное и отрицательное. *Отрицаніе* Запретительное ბჟ ставится при временахъ, кои заимствованы отъ изъявительнаго наклоненія; *отрицаніе* же ზბჟ при временахъ, кои заимствованы отъ Условнаго наклоненія.

2) Время въ Изъявительномъ наклоненіи пять: Настоящее, Будущее, Прошедшее несовершенное, Прошедшее совершенное и Давнопрошедшее; въ Условномъ наклоненіи четыре: Настоящее, Прошедшее совершенное, Давнопрошедшее и Будущее; въ Повелительномъ наклоненіи два: Настоящее и Будущее.

*Примѣчаніе:* Настоящее и Будущее время Изъявительнаго наклоненія имѣютъ одну и ту же форму; Настоящее находимъ въ простыхъ глаголахъ, Будущее же въ предложныхъ, напр. ვჰყავ, пишу; ლავჰყავ, напишу.

3) Число два: Единственное и Множественное.

4) Въ каждомъ числѣ три лица, напр. ვჰყავ, пишу; ჰყავ, пишешь; ჰყავს, пишетъ; ვჰყავთ, пишемъ; ჰყავთ, пишете; ჰყავთხ, пишутъ.

§ 17. Глаголы по спряженіямъ ихъ раздѣляются на правильные и неправильные.

§ 18. Глаголы правильные дѣлятся на четыре спряженія:

Къ первому спряженію принадлежатъ глаголы, кончащіяся въ отглагольномъ имени на ლავ, ვა, ლავ, ვა и на ა глаголы двухсложные и болѣе, имѣющіе въ конечномъ слогѣ одну согласную букву, напр. წავა, писать (ვწავა); წავა, сосать (ვწავა); ვაწავა, заставляю летать; Наст. ვაწავა; Пр. С. ვაწავა.

Ко второму принадлежатъ глаголы, кончащіяся на ვა, ვა (ვა), ლავ, ვა, и односложные на ა, напр. ვაწავა (ვაწავა), строить; წავა (ვწავა) соединять; წავა (ვწავა), класть; ვა (ვა), привязывать. Глаголы сии въ Прощ. Совер. времени отбрасываютъ сии окончанія.

Къ третьему принадлежатъ глаголы, кончащіяся на ლავ, ლავ, ლავ и односложные на ა; такъ же глаголы на ბჟ съ предыдущею согласною буквою,

напр. ბრძოლა (ვიბრძვი), сражаюсь; ცირილი (ვცირი) плачу; ოლა (ვოლი), строгаю; ფსაქნა (ვფსაქნი), царапаю.

Къ Четвертому относятся глаголы Мѣстоименные, напр. მწაშს, ვწაშ; მხარობს, რადიუს.

ОБЪ ОБРАЗОВАНИИ ВРЕМЕНЬ.\*

§ 19. Корень каждого глагола есть отглагольное имя, отъ него производятся въ первыхъ трехъ спряженіяхъ слѣдующія коренныя времена: Настоящее и Прошедшее Совершенное Изъявительнаго наклоненія, прибавляя къ началу частицы ვბ, ვ, ვბ, ვი, ვე, ვე или, მ, მს, მისი и измѣняя окончаніе, какъ показано ниже, напр.:

1-е спряженіе:

წერ, писать. Наст. ვწერ, я пишу. Прощ. Сов. ვწერე, я писалъ.

2-е спряженіе:

შენებ, строить. Наст. ვაშენებ, я строю. Прощ. Сов. ვაშენე, я строилъ.

3-е спряженіе:

ოლა, строгать. Наст. ვოლი, я строгаю. Прощ. Сов. ვოლიე, я строгалъ.

I. Отъ настоящаго производятся:

ა) Прошедше Несовершенное Изъявит. наклоненія, прибавляя къ концу ლი, а къ Среднимъ и Страдательнымъ глаголамъ ოლი, напр.:

Наст. ვწერ.	Прощ. Нес. ვწერლი, я писалъ.
— ვაშენებ.	— ვაშენებლი, я строилъ.
— ვოლი.	— ვოლილი, я строгалъ.

ბ) Настоящее Условнаго наклоненія, прибавляя къ концу ლე, а къ Среднимъ и Страдательнымъ глаголамъ ოლე, напр.:

Наст. ვწერ.	Наст. Усл. ვწერლე, если я пишу.
— ვაშენებ.	— ვაშენებლე, если я строю.
— ვოლი.	— ვოლილე, если я строгаю.

გ) Давнопрошедшее Изъявительнаго наклоненія, измѣняя начальныя частицы ვ, ვბ, ვა и т. д. на მისი и прибавляя къ концу ისი или იეს, напр.:

ვწერ.	Давн.	მისი-წერ-ისი, მისწერ-იეს, я написалъ.
ვაშენებ.	—	მისშენებ-ისი — იეს, я построилъ.
ვოლი.	—	მის-ოლი-ისი; — მისოლიეს, я прострогалъ.

Примѣчанія:

ა) Глаголы, кончащіяся на ება и ობა употребляются и сокращенно, напр. ვაქებ, Давн. მისქი, ვმ. მისქობა; ვაპობ, Давн. მისპი, ვმ. მისპობა. Глаго-

лы, кончащіяся на ზა и ვა въ Давнопрошедшемъ отбрасываютъ послѣднюю гласную букву ა, напр. ვკერავ, Давнопр. მიკერვია, მი-კერია, в. მიკერავია; ვაბამ, Давн. მიბია, в. შიაბამია. Въ общеупотребительномъ языкѣ глаголы, въ особенности кончащіяся на ვა и ზა, вмѣсто окончанія ია, принимаютъ и окончаніе ავს, ამს, напр. ვკერავს, Давн. მი-კერავს, ვმართავს, Давн. მიმართავს, ვფუნჯნია, Давн. მიფუნჯნავს; ვაბამ, Давн. მიბამს; эту же форму имѣть и настоящее время относительнаго глагола.

б) Давнопрошедшее время въ глаголахъ Страдательныхъ составляется изъ Причастія прошедшаго времени Страдательнаго залога и Существительнаго глагола ვარ, напр. წერილ-ვარ, შენებულ-ვარ, თლილ-ვარ. Глаголы Относительные, Страдательно-Начинательные и Возвратные не имѣютъ Давнопрошедшаго времени.

## II. Отъ Прошедшаго Совершеннаго времени производятся:

а) Будущее Условнаго наклоненія, измѣняя конечную ე на ო, напр.

ვწერე.	Буд. Усл.	ვწერო,	если напишу.
ვაშენე.	— —	ვაშენო,	если построю.
ვთაღე.	— —	ვთაღო,	если построгаю.

### Примѣчанія:

1) Глаголы, кончащіяся на ზა и ზმა и имѣющіе въ Прош. Совер. окончанія ია, измѣняютъ въ Давнопрошедшемъ сіе окончаніе на ა, напр. ვაბი, Буд. Усл. ვაბა; ვაცვი, Буд. Усл. ვაცვა.

2) Будущее Условное въ глаголахъ 2-го и 3-го спряж. имѣющихъ въ Прош. Сов. времени въ послѣднемъ слогѣ вставочную букву ა или кончащихъся въ Прош. Сов. времени на ი (напр. ვიყარ, 2-е лице იყარ, 3-е л. იყრა; გავუშვი, 2-е л. გაუშვი, 3-е л. გაუშვა) составляется изъ 3-го лица, прибавляя къ началу частицы ვ, и т. д., напр. 3-е лице იყრა, Буд. Усл. ვიყრა; 3-е л. გაუშვა, Буд. Усл. გავუშვა. — См. отступающіе отъ общихъ правилъ глаголы, стран. 32.

3) Будущее Условное въ глаголахъ Страдательно-Начинательныхъ образуется отъ Прошед. Сов. измѣняя ლი на ლე, напр. აღვშენდი, Буд. Усл. აღვშენდე.

б) Прошедшее Совершенное Условнаго наклоненія образуется также отъ Прош. Сов. Изъявит. наклоненія, измѣняя начальныя частицы ვჰ, ვა, ვი, и т. д. на მე, а конечное ე на ა, напр.:

ვწერე.	Прош. Усл.	მეწერა,	если бы написалъ.
ვაშენე.	— —	მეშენა,	если бы построилъ.
ვთაღე.	— —	მეთაღა,	если бы построгалъ.

е) Давнопрошедшее Условнаго наклоненія производится отъ Прощ. Сов. Условнаго наклоненія, измѣняя конечную > на < на, напр.:

მწერდა	Давн. Услов.	მეწერობს	если бы написать.
შენებდა	—	შენებობს	если бы построить.
შეობდა	—	შეობობს	если бы строить.

**Дополненія:**

1) Прошедшее Соверш. и Давнопрошедшее Условнаго наклоненія въ Свратательныхъ глаголахъ составляются изъ Причастія Прошедшаго времени и Сущестительнаго глагола ვარ, напр.:

Прощ. Сов.	წერილ-ვიყო.	Давнопр.	წერილ უკოვლ ვიყო.
—	—	შენებულ-ვიყო.	— შენებულ უკოვლ ვიყო.
—	—	თლილ-ვიყო.	— თლილ უკოვლ ვიყო.

2) Глаголы кончащяся въ Буд. Усл. на >, въ Давнопрощ. условномъ принимаютъ окончаніе <ს вместо <ს, напр.:

Буд. Усл.	ვაბს.	Давнопр.	მეაბს.
—	—	ვაძებნას.	— მეაძებნას, и т. д.

3) Глаголы Относительные, Свратательно-Начинательные и Возвратные не имѣютъ Прощ. Совершеннаго и Давнопрошедшаго Условнаго наклоненія.

III. Повелительное каклоненіе неимѣетъ особыхъ окончаній; для составленія 2-го лица Наст. времени Повелителн. наклоненія берется 2-ое лице Прощ. Сов. Изъявит. Накл., а для 3-го лица 3-е лице Будущаго Усл. накл., напр. ჰწერე (отъ ვწერე), пиши, ჰსწეროს (отъ ვსწერო), пусть онъ пишетъ, ჰსწეროს; ჰსწეროს. Для 2-го и 3-го лица Буд. Повел. берется 2-е и 3-е лице Наст. Усл. наклоненія, напр. ჰსწერე, ииши; ჰსწერეს, пусть онъ пишетъ; ჰსწერდით ჰსწერდებ. Для 2-го лица Буд. Повел. накл. часто берется и 2-е лице Прощ. Нес. времени Изъявит. накл. напр. ჰსწერდი, ჰსწერდიო; ისმებდი, ისმებდიო; ცხობდი, ცხობდიო, и т. д. Для Повел. накл. Наст. времени съ отрицаніемъ ნუ берется 2-е и 3-е лице Наст. времени. Изъявит. накл. ნუ ჰსწერ, не пиши; ნუ ჰსწერს, пусть онъ не пишетъ; ნუ ჰსწეროთ, ნუ ჰსწერებ. Для Повелит. Будущ. времени съ отрицаніемъ არა берется 2-е и 3-е лице Буд. Услов. накл. არა ჰსწერო, не пиши; არა ჰსწეროს, пусть онъ не пишетъ, არა ჰსწეროთ, არა ჰსწერან.

IV. Кромѣ того отъ Отглагольнаго Имени производятся:

1) Причастіе Настоящее Дѣйств. залога, прибавляя къ началу მ, მა, მო, а къ концу вмѣсто конечной > слогі: ელი, ალი, напр. წერა, Прич. Н. მწერელი. сокр. მწერი) пишущій; ზომა Прич. მზომელი, მზრუი (сокр. მზომი), თლა,





**При спряженіи правильныхъ глаголовъ слѣдуетъ замѣтить:**

1) Настоящее и Будущее Изъявит. накл. имѣютъ одну и ту же форму. **Наст. находимъ въ глаголахъ простыхъ, имѣющихъ въ 1-мъ лицѣ ვჰ, ვა, ვუ, и т. д., напр. ვაშენებ, строю; ვჰსწერ, пишу; Будущее же въ глаголахъ простыхъ, имѣющихъ 1-мъ лицѣ ვი, если они не относительные, въ глаголахъ, кончащихся побольшей части на ებ и во всѣхъ глаголахъ предложныхъ, напр. ვიყლი куплю; ვიშოვი, ვიპოვი, найду; შევჰკერავ, сошью.**

2) Нѣкоторые простые глаголы, имѣющіе частицу ვჰ и кончащіяся на ილი, ილია, ღობა и იმა, въ особенности глаголы Средніе, не употребляются въ Прощ. Сов., напр. ვსტირი, плачу ვსტირე (неупотребляются).

3) Глаголы, кончащіяся на ავ, ოვ и ებ употребляются и сокращенно, ვზომ, ვზომავ, ვაშენებ, ვაშენ, ვიშენებ, ვიშენ.

4) Для учащенія дѣйствія Грузины употребляютъ частицу ხოლმე, напр. დალიოდა ხოლმე, онъ хаживалъ.

5) Глаголы, начинающіяся съ ლ, ო, რ, ც, ცა, რ, ქ, წ, ჯ, принимаютъ послѣ частицы ვჰ букву ხ, напр. ვჰსწერ, ვჰსჯამ.

6) Къ глаголамъ часто присоединяется слово თურმე, которое означаетъ, что дѣйствіе или состояніе, которое происходитъ, происходило или произойдетъ точно такъ какъ кто думалъ или предполагалъ, напр: თურმე წიგნსა ვჰსწერდა, какъ оказалось, онъ писалъ письмо.

**Примѣры для переводовъ съ Грузинскаго языка.**

1) მცურავი ერთი მოაქვდა წყალსა, „თქვა ღმერთო მიშველეო.“ მეორემ ამხანაგმა უთხრა. „ხელი გაიქნივე, გახვალ და ნაშველი იქნებიო.“

2) გლახა ვინმე იყო უბოვარი ფოვლითაგან ნივითსა, ეზმანა მას სამეოცი ცხოვარი ჰყვა და ენება განუიღვა, მოვიდა კაცი ერთი და მისცა თითოსა-თვის სუთ-სუთი კელმანური, ცხოვარის პატრონმა ექვს ექვსი-სთხოვა, შეცილებასუდ გაუღვიძა კაცსა მას და ხინანული იწყო, თვალნი ეტრეთვე დაისუქნა და ხელი მიუღო ვაჭარსა. „ორი კელმანური მომეც, მოგცემო.“

3) ბაღდაღის ქალაქს წესი იყო, რა მენილესთან კაცი მივიღოდა და ორს ფულს მიხტემდა, რაც ენების ეგოღენი სურმა შეჭამის: ერთი გარეთ მყოფი მწუემსი მოვიდა, განწესებული მისცა, და დაჯდა და ნახევარ მარჩილის სურმა შეჭამა. მესილემ უთხრა: „ძმარ ბევრს ნუ სჭამ, გულს დაღწავასო.“ მწუემსმან უთხრა. „შენ ნუ იურვიო, ვისაც გული დაეწვის მე ვიცო.“

**ПРИМѢРЫ НА ПЕРВОЕ СПРЯЖЕНІЕ.**

Отглагольное имя: **լլգր** писать; **լլգր** огорчать.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

1-я ОТДѢЛЪ.

2-я ОТДѢЛЪ.

Единств. ч.		Множ. ч.		Единств. ч.		Множ. ч.	
Наст.	լլգր,	լլգրտ.	լլգրեց.	{	լլգր,	լլգրտ.	լլգրեց.
	լլգր,	լլգրտ.			լլգրեց,	լլգրեցտ.	
	լլգրս,	լլգրսն.			լլգրեցն,	լլգրեցն.	
Пр. Нес.	լլգրու,	լլգրուտ.	լլգրեցն.	{	լլգրեցու,	լլգրեցուտ.	լլգրեցնու,
	լլգրու,	լլգրուտ.			լլգրեցու,	լլգրեցուտ.	
	լլգրուս, —ուս,	լլգրուսն, —ուսն,			լլգրեցուս, —ուսն,	լլգրեցուսն, —ուսն.	
Пр. Сов.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրեցն.	{	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցն.	
	լլգրուցս, —ուց,	լլգրուցսն, —ուցն,			լլգրուցն,	լլգրուցն.	
Давнол.	լլգրուս,	լլգրուստ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուս,	լլգրուստ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուսս, —ուցս,	լլգրուսսն, —ուցսն,			լլգրուցնս, —ուցսն,	լլգրուցնսն, —ուցսն.	

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուցս,	լլգրուցսն.			լլգրուցնս,	լլգրուցնս.	
Пр. Сов.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուցս,	լլգրուցսն.			լլգրուցնս,	լլգրուցնս.	
Давнол.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուցս,	լլգրուցսն.			լլգրուցնս,	լլգրուցնս.	
Вуащ.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուցս,	լլգրուցսն.			լլգրուցնս,	լլգրուցնս.	

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
Вуащ.	լլգրուց,	լլգրուցտ.	լլգրուցն.	{	լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	լլգրուցնու,
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	
	լլգրուց,	լլգրուցտ.			լլգրուցն,	լլգրուցնտ.	

**ПРИЧАСТІЕ.**

Наст. յլլգր, յլլգրուցու, յլլգրեցու.

**ПРЕМЕРЫ НА ВТОРОЕ СЛОВАРИ**

შენება, строить; მართვა, править; ბნება, сызгать; ბაბა, вязать.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.**

	1-# ОТДѢЛЪ.	2-# ОТДѢЛЪ.	3-# ОТДѢЛЪ.	4-# ОТДѢЛЪ.
Наст.	ვაშენებ, —თ.	ვიმართავ, —თ.	ვაბნევ, —თ.	ვაბამ, —თ.
	აშენებ, —თ.	მართავ, —თ.	ბნევ, —თ.	ბამ, —თ.
	აშენებს, —ბენ.	მართავს, —ფენ.	ბნევს, —ფენ.	ბამს, —ბამენ.
პრ.Наст.	ვაშენებდი, —თ.	ვიმართავდი, —თ.	ვაბნევდი, —თ.	ვაბამდი, —თ.
	აშენებდი, —თ.	მართავდი, —თ.	ბნევდი, —თ.	ბამდი, —თ.
	აშენებდა, —დიან.	მართავდა, —დენ.	ბნევდა, —დენ.	ბამდა, —დამენ.
პრ.С.	ვაშენე, —თ.	ვიმართე, —თ.	ვაბნიე, —თ.	ვაბი, —თ.
	აშენე, —თ.	მართე, —თ.	ბნიე, —თ.	ბი, —თ.
	აშენა, ნის; — შეს.	მართა (თის), — თეს.	აბნა, — ნიეს.	აბა, აბის; — ბეს.
Даннош.	მიშენებია, გვი—თ.	მიმართვია, გვი—თ.	მიბნევია, გვიბნევიათ.	მიბამა, გვიბამა.
	აშენებია, —თ.	მართვია, —თ.	ბნევია, —თ.	ბამია, —თ.
	აშენებია, —თ.	მართვია, —თ.	ბნევია, —თ.	ბამია, —თ.

**У С Л О В Н О Е .**

Наст.	ვაშენებლე, —თ.	ვიმართაველ, —თ.	ვაბნეველ, —თ.	ვაბამელ, —თ.
	აშენებლე, —თ.	მართაველ, —თ.	ბნეველ, —თ.	ბამელ, —თ.
	აშენებლეს, —ლენ.	მართაველს, —ლენ.	ბნეველს, —ლენ.	ბამელს, —ლენ.
პრ.С.	მეშენა, გვეშენათ.	მემართა, გვემართათ.	მებნევა, — გვე, —თ.	მება, — გვებათ.
	აშენა, —თ.	მართა, —თ.	ბნევა, —თ.	ბა, —თ.
	აშენა, —თ.	მართა, —თ.	ბნევა, —თ.	ბა, —თ.
Даннош.	მეშენოს, გვეშენოსთ.	მემართოს, გვე—თ.	მებნოს, გვე—თ.	მებას, გვებასთ.
	აშენოს, —თ.	მართოს, —თ.	ბნოს, —თ.	ბას, —თ.
	აშენოს, —თ.	მართოს, —თ.	ბნოს, —თ.	ბას, —თ.
Будуш.	ვაშენო, —თ.	ვიმართო, —თ.	ვაბნო, —თ.	ვაბა, —თ.
	აშენო, —თ.	მართო, —თ.	ბნო, —თ.	ბა, —თ.
	აშენოს, —ნონ.	მართოს, —თონ.	ბნოს, —თონ.	ბას, —ან.

**П О В Е Л И Т Е Л Ь Н О Е .**

Наст.	აშენე, —თ.	მართე, —თ.	აბნიე, —თ.	აბი, —თ.
	აშენოს, —ნონ.	მართოს, —თონ.	აბნოს, —თონ.	აბას, —ან.
	ნუ აშენებს, —ბენ.	ნუ მართავს, —ფენ.	ნუ აბნევს, —ფენ.	ნუ აბამს, —ბამენ.
Будуш.	აშენებლე, —თ.	მართაველ, —თ.	აბნეველ, —თ.	აბამელ, —თ.
	აშენებლეს, —ლენ.	მართაველს, —ლენ.	აბნეველს, —ლენ.	აბამელს, —ლენ.
	არ აშენოს, —თ.	არ მართოს, —თონ.	არ აბნოს, —თონ.	არ აბა, —თ.
	არ აშენოს, —ნონ.	არ მართოს, —თონ.	არ აბნოს, —თონ.	არ აბას, —ან.

**П Р И Ч А С Т И Е .**

Наст.    მაშენებელი.    | მმართველი.    | მაბნეველი.    | მბამელი.

**ПРИМЕРЫ НА ТРЕТІЕ СЪРЯЖЕНІЕ.**

отъ, строгать; ფხვსა парაპატი; ტირილი, плакать.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.**

1-й ОТДѢЛЪ.

2-й ОТДѢЛЪ.

3-й ОТДѢЛЪ.

Наст. სთლი, — თ.  
სთლი, — თ.  
სთლის, — იან.

ფხვსაქნი, — თ.  
ფხვსაქნი, — თ.  
ფხვსაქნის, — ნიან.

ფხვსკირ, — თ.  
ფხვსკირ, — თ.  
ფხვსკირს, — რიან.

Пр. Н. სთლილი, — თ.  
სთლილი, — თ.  
სთლილია, — დის, — დენს, — დიან.

ფხვსაქნილი, — თ.  
ფხვსაქნილი, — თ.  
ფხვსაქნილია, — დიან, — დენს.

ფხვსკირილი, — თ.  
ფხვსკირილი, — თ.  
ფხვსკირილია, — დის, — დენს, — დიან.

Пр. С. სთალი, — თ.  
სთალი, — თ.  
სთალა, — ლეს.

ფხვსაქნე, — თ.  
ფხვსაქნე, — თ.  
ფხვსაქნა, — ნეს.

ფხვსკირე не употр.

Давнол. მითლია, გვითლიათ.  
ტითლია, — თ.  
უთლია, — თ.

მიფხვსაქნია, გვიფხვსაქნიათ.  
ტიფხვსაქნია, — თ.  
უფხვსაქნია, — თ.

მიტირია, — რნია, გვიტირიათ.  
ტიტირია, — ნია — თ.  
უტირია, — ნია — თ.

**У С Л О В Н О Е .**

Наст. ფხვლიდე, — თ.  
სთლიდე, — თ.  
სთლიდეს, — დენს.

ფხვსაქნიდე, — თ.  
ფხვსაქნიდე, — თ.  
ფხვსაქნიდეს, — დენს.

ფხვსკირილი, — თ.  
ფხვსკირილი, — თ.  
ფხვსკირილიდეს, — დენს.

Пр. С. მეთლა, გვეთლათ.  
ტეთლა, — თ.  
ეთლა, — თ.

მეფხვსაქნა, გვეფხვსაქნათ.  
ტეფხვსაქნა, — თ.  
ეფხვსაქნა, — თ.

მეტირა, გვეტირაფ.  
ტიტირა, — თ.  
ეტირა, — თ.

Давнол. მეთლოს, გვეთლოსთ.  
ტეთლოს, — თ.  
ეთლოს, — თ.

მეფხვსაქნოს, გვეფხვსაქნოსთ.  
ტეფხვსაქნოს, — თ.  
ეფხვსაქნოს, — თ.

მეტიროს, გვეტიროსს.  
ტიტიროს, — სთ.  
ეტიროს, — სთ.

Вудш. ვთალი, — თ.  
სთალი, — თ.  
სთალოს, — ლონ.

ფხვსაქნო, — თ.  
ფხვსაქნო, — თ.  
ფხვსაქნოს, — ნონ.

ფხვსკირო, не употр.

**П О В Е Л И Т Е Л Ь Н О Е .**

Наст. ვთადე, — თ.  
სთადოს, — დონ.  
სთადი, — თ.  
სთადის, — იან.

ფხვსაქნე, — თ.  
ფხვსაქნოს, — ნონ,  
ფხვსაქნე, — თ.  
ფხვსაქნის, — ნიან.

ფხვსკირე, не употр.  
ფხვსკიროს, не употр.  
ნუ ფხვსკირ, — თ.  
ნუ ფხვსკირის, — რიან.

Вудш. სთადიდე, — თ.  
სთადიდე, — დენს.  
სთადილი, — თ.  
სთადილის, — ლონ.

ფხვსაქნიდე, — თ.  
ფხვსაქნიდეს, — დენს.  
არა ფხვსაქნო, — ნოთ.  
არა ფხვსაქნოს, — ნონ.

ფხვსკირილი, — თ.  
ფხვსკირილიდეს, — დენს.  
არ სკიროს не употр.  
არ სკიროს. —

**П Р И Ч А С Т И Е .**

Наст. მითლილი.

მიფხვსაქნილი.

მიტირალი.

4-ое СПРЯЖЕНИЕ.

უყვარება, любить.

ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Наст. მიყვარს, გვიყვარსთ.  
 { გვიყვარს, —სთ.  
 უყვარს, —სთ.  
 Пр. Н. მიყვარდის, გვიყვარდისთ.  
 { გვიყვარდის, —სთ.  
 უყვარდის, —სთ.  
 Пр. Сов. მიყვარდა, გვიყვარდათ.  
 { გვიყვარდა, —თ.  
 უყვარდა, —თ.  
 Давноп. მიყვარებია, გვიყვარებიათ.  
 { გვიყვარებია, —თ.  
 უყვარებია, —თ.

Наст. მიყვარღეს, გვიყვარღესთ.  
 { გვიყვარღეს, —თ.  
 უყვარღეს, —თ.  
 Пр. Сов. მიყვარებოდა, გვიყვარებოდათ.  
 { გვიყვარებოდა, —თ.  
 უყვარებოდა, —თ.  
 Давноп. მიყვარებოღეს, გვიყვარებოღესთ.  
 { გვიყვარებოღეს, —სთ.  
 უყვარებოღეს, —სთ.  
 Вудш. მიყვარღე, გვიყვარღეთ.  
 { გვიყვარღე, —თ.  
 უყვარღე, —თ.

Наст. { გვიყვარღე, —თ.  
 უყვარღე, —თ.  
 ნუ გვიყვარს, —თ.  
 ნუ უყვარს, —თ.  
 Вудш. { გვიყვარღეს, —თ.  
 უყვარღეს, —თ.  
 არ გვიყვარღეს, —თ.  
 არ უყვარღეს, —თ.

Наст. მიყვარებელი.

СПРЯЖЕНИЕ ГЛАГОЛОВЪ ОТНОСИТЕЛЬНЫХЪ.

ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

1-я ОТДѢЛЪ.

ვიწერ, —თ.  
 იწერ, —თ.  
 იწერს, —რენ.  
 ვიწერდი, —დით.  
 იწერდი, —დით.  
 იწერდა, —დნენ, —დიან.  
 ვიწერე, —თ.  
 იწერე, —თ.  
 იწერა, —რაჲს.

Неимѣеть.

УСЛОВНОЕ.

ვიწერდე, —თ.  
 იწერდე, —თ.  
 იწერღეს, —ღენ.

Неимѣеть.

Неимѣеть.

ვიწერო, —თ.  
 იწერო, —თ.  
 იწეროს, —როს.

ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ.

იწერე, —თ.  
 იწეროს, —ნ.  
 ნუ იწერ, —თ.  
 ნუ იწერს, —რენ.  
 იწერღე, —თ.  
 იწერღეს, —ღენ.  
 არ იწერო, —თ.  
 არ იწეროს, —ოს.

ПРИЧАСТИЕ.

Какъ Дѣйствиельный залогъ.

2-я ОТДѢЛЪ.

მიშენებ, —ბს; —ბთ, —ბენ.  
 გიშენებ, —ბს; —ბთ, —ბენ.  
 მიშენებდი, —დის; —დით, —დენ.  
 გიშენებდი, —დის; —დით, —დენ.  
 მიშენე, —ნა; —ეთ, —ნეს.  
 გიშენე, —ნა; —ეთ, —ნეს.

Неимѣеть.

Неимѣеть.

Неимѣеть.

მიშენებდე, —ღეს; —ღეთ, —ღენ.  
 გიშენებდე, —ღეს; —ღეთ, —ღენ.

მიშენო, —ნოს; —ნოთ, —ნონ.  
 გიშენო, —ნოს; —ნოთ, —ნონ.

მიშენე, —ნოს; —ეთ, —ნონ.  
 გიშენე, —ნოს; —ეთ, —ნონ.  
 ნუ მიშენებ, —ნებს; ნუ-ბთ, —ბენ.  
 ნუ გიშენებ, —ნებს; ნუ-ბთ, —ბენ.  
 მიშენებდე, —ღეს; —ღეთ, —ღენ.  
 გიშენებდე, —ღეს; —ბღეთ, —ღენ.  
 არ მიშენო, —ნოს; არ-ნოთ, —ნონ.  
 არ გიშენო, —ნოს; არ-ნოთ, —ნონ.

## СПРЯЖЕНИЕ СТРАДАТЕЛЬНЫХЪ ГЛАГОЛЪ.

### ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

	1-# ОТДѢЛЪ.	2-# ОТДѢЛЪ.	3-# ОТДѢЛЪ.	НАЧИН. ГЛАГ.
Наст.	ვითლგები, —თ.	მეშენები, —ბის.	მეფვარება, გვე-ებთ.	აღვშენები, —თ.
	ითლგები, —თ.	ბეშენები, —ბის.	ბეფვარება, —თ.	აღშენებდი, —თ.
Пр. Нес.	ვითლგებოდი, —თ.	მეშენებოდი, —ბოდა.	მეფვარებოდი, —ლის.	აღვშენებოდი, —თ.
	ითლგებოდი, —თ.	ბეშენებოდი, —ბოდა.	ბეფვარებოდი, —თ.	აღშენებოდი, —თ.
Пр. Сов.	ვითლგებდა, —დენენ.		მეფვარებოდა, —თ.	აღვშენებდა, —დენენ.
	ითლგებდა, —დენენ.		ბეფვარებოდა, —თ.	
Давнол.	ვითლგე, —თ.	მეშენე, —მეშენა.	მეფვარებოდა, გვე-	აღვშენდი, —თ.
	ითლგე, —თ.	ბეშენე, —ბეშენა.	—დათ.	აღშენდი, —თ.
Наст.	ვითლგებდეს, —დენენ.		ბეფვარებოდა, —თ.	აღშენდა, —დენენ.
	ითლგებდეს, —დენენ.		ეფვარებოდა, —თ.	
Пр. С. Давнол.	ვითლგე, —თ.	გიშენებოვარ, —თ.	მეფვარებოდა, გვე-	Неимѣтъ.
	ითლგე, —თ.	ბეშენებოვარ, —თ.	—დათ.	
Наст.	ვითლგებდეს, —დენენ.	გიშენებოვარ, —თ.	ბეფვარებოდა, —თ.	Неимѣтъ.
	ითლგებდეს, —დენენ.	ბეშენებოვარ, —თ.	ეფვარებოდა, —თ.	

### У С Л О В Н О Е .

Наст.	ვითლგებოდე, —თ.	მეშენებოდე, —დეს.	მეფვარებოდეს, გვე-	აღვშენებოდე, —თ.
	ითლგებოდე, —თ.	ბეშენებოდე, —დეს.	ფვარებოდეთ.	აღშენებოდე, —თ.
Пр. С. Давнол.	ვითლგებოდა, —დენენ.		ბეფვარებოდეს, —თ.	აღშენებოდეს, —დენენ.
	ითლგებოდა, —დენენ.		ეფვარებოდეს, —თ.	
Пр. С. Давнол.	ვითლგე, —თ.	Неимѣтъ.	მეფვარებოდა, გვე-	Неимѣтъ.
	ითლგე, —თ.		—დათ.	
Наст.	ვითლგებდეს, —დენენ.	Неимѣтъ.	ბეფვარებოდა, —თ.	Неимѣтъ.
	ითლგებდეს, —დენენ.		ეფვარებოდა, —თ.	

### П О В Е Л И Т Е Л Ь Н О Е .

Наст.	ვითლგე, —თ.	მეშენე, —ნოს.	ბეფვარებოდე, —თ.	აღშენდი, —ლით.
	ითლგოს, —ლოს.	ბეშენე, —ნოს.	ეფვარებოდე, —თ.	აღშენდეს, —დენენ.
Пр. Будущ.	ვითლგებდი, —თ.		ნუ ბეფვარება —თ.	ნუ აღშენებდი.
	ითლგებდი, —თ.		ნუ ეფვარება, —თ.	ნუ აღშენებდის.
Наст.	ვითლგებდეს, —დენენ.	მეშენებოდე.	ბეფვარებოდეს, —თ.	აღშენებოდე, —თ.
	ითლგებდეს, —დენენ.	მეშენებოდეს.	ეფვარებოდე, —თ.	აღშენებოდეს, —დენენ.
Пр. Будущ.	ვითლგე, —თ.	ბეშენებოდე.	არ ბეფვარებოდე, —თ.	არ აღშენებდი, —თ.
	ითლგოს, —ლოს.	ბეშენებოდეს.	არ ეფვარებოდეს, —ენ.	არ აღშენებდეს, —დენენ.

При спряженіи правильныхъ глаголовъ слѣдуетъ замѣтить, что по 1-му отдѣлу 1-го спряженія спрягаются глаголы, кончащіяся на *кѣ, ебѣ* и на *ѣ* двухъсложные и болѣе, напр.:

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
бѣебѣ, складывать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ	бѣебѣ, бить,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ
жѣебѣ, жить,	жѣебѣбѣ	жѣебѣбѣ	ѣебѣ, сосать,	ѣебѣбѣ	ѣебѣбѣ
ѣебѣ, вѣть,	ѣебѣбѣ	ѣебѣбѣ	ѣебѣ, жѣрнить,	ѣебѣбѣ	ѣебѣбѣ
ѣебѣ, вѣнчать,	ѣебѣбѣ	ѣебѣбѣ	ѣебѣ, просить,	ѣебѣбѣ	ѣебѣбѣ

**Примѣчаніе.** Глаголь *бѣебѣ* когда означаетъ бить когѣ, тогда спрягается правильно; напр. **Наст.** бѣебѣбѣ, **Пр. С.** бѣебѣбѣ; когда же означаетъ дать кому что, тогда въ **Наст.** имѣетъ бѣебѣбѣ, въ **Пр. С.** бѣебѣ (ѣ-е имѣе бѣебѣ), **Будущ. Ус.** бѣебѣ. Также *ѣебѣ* почитать, въ **Наст.** ѣебѣбѣ, въ **Пр. С.** ѣебѣбѣ; *ѣебѣ* отдать кому что, **Наст.** ѣебѣбѣ, **Пр. Сов.** ѣебѣбѣ; **Будущ.** ѣебѣбѣ; въ **Повел.** ѣебѣ, а сокр. ѣебѣ, *ѣебѣ* отдать кому что; **Наст.** ѣебѣбѣ, **Пр. С.** ѣебѣбѣ, **Будущ.** ѣебѣбѣ; **Повел.** ѣебѣ (сокр. ѣебѣ); въ **Относит. формѣ** ѣебѣ, **им.** ѣебѣбѣ. Глаголь *ѣебѣ*, учить, въ **Наст.** имѣетъ ѣебѣбѣ, въ **Пром. С.** ѣебѣбѣ.

По 2-му отдѣлу 1-го спряженія спрягаются глаголы, кончащіяся на *кѣ* и *кѣбѣ*, напр.:

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
бѣебѣ, огарчать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ	бѣебѣ, зорѣбѣ,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ
кѣебѣ, казать,	кѣебѣбѣ	кѣебѣбѣ	кѣебѣ, зорѣбѣ,	кѣебѣбѣ	кѣебѣбѣ
кѣебѣ, портить,	кѣебѣбѣ	кѣебѣбѣ	кѣебѣ, зорѣбѣ,	кѣебѣбѣ	кѣебѣбѣ

**Примѣчаніе.** Слѣдующіе глаголы, принадлежащіе къ 1-му отдѣлу 1-го спряженія спрягаются по 2-му отдѣлу 1-го спряженія:

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
бѣебѣ, поймать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ	бѣебѣ, скобачить,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ
бѣебѣ, рвать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ	бѣебѣ, рвать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ
бѣебѣ, собирать,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ	бѣебѣ, смотреть,	бѣебѣбѣ	бѣебѣбѣ

**Примѣры для переводовъ.**

Я пишу письмо, ты учишь урокъ, онъ жѣетъ руки; мы рвемъ пѣты, вы щиплете траву, они дѣлятъ имущество; (**Пр. Нес.**) я вѣнчалъ въ колокола, вы чинилъ перо; мы пѣли пѣсни, вы слушали музыку; (**Пр. Сов.**) я отвѣсъ книгу, ты принѣсъ очки; онъ почтнулъ друга; мы наделиши вѣрѣй, вы собрали ягоды, они выучили урокъ; (**Давнопр.**) я уже вѣренисалъ бумагу; ты уже увидѣлъ лице, онъ уже выучилъ урокъ; мы уже вымоютили хатѣ; вы уже собрали виноградъ; (**Наст. Усл.**) если я наведу вѣтѣровъ, если ты напишѣшь письмо; если онъ соберѣтъ учениковъ; если мы наведемъ губаву моря,

если они истребятъ въ лѣсу звѣрей, (Пр. Сов. Усл.) Если бы я вѣдалъ его, если бы ты очинилъ перо; если бы мы разбили врага; если бы вы истребили разбойниковъ; (Буд. Усл.) если я сложу платье; если ты срубилъ дерево; если мы умоемъ руки; если они свяжутъ чулки; войте пѣсню, запряте двери, умейте ружья; принеси хлѣба; очини перо; почитай родителей; отдайте перо, принесите ножъ. Лошадь рветъ землю копытами, Петръ пишетъ лучше меня, а я пишу лучше васъ; они обыкновенно объедаютъ въ два часа; онъ огорчилъ родителей; онъ выказалъ дружбу; источникъ бьетъ; рѣка течетъ; солнце показалось; снимите со свѣчи.

По 1-му отдѣлу 2-го спряженія спрягаются глаголы, кончащіяся на *гѣ* и *ѣ*, напр.:

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. С.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
загнѣбъ, ставить,	загнѣбѣ,	—гѣ.	вѣнѣбъ, мыть,	вѣнѣбѣ,	вѣнѣбѣ.
вѣнѣбъ, поручать,	вѣнѣбѣ,	—гѣ.	вѣнѣбъ, выхватить,	вѣнѣбѣ,	вѣнѣбѣ.

*Примѣчанія:*

1) Глаголы, кончащіяся на *ѣ* и *гѣ* въ 3-мъ лицѣ Прощ. Сов. времени кончатся на *ѣ*, напр. Отглагол. имя *гѣ*бъ, хважить, Н. *гѣ*бѣ, Пр. С. *гѣ*бѣ, 3-е лице *гѣ*бѣ, Пр. Сов. Усл. Пакловенія *гѣ*бѣ, Давнопр. Усл. *гѣ*бѣ, *гѣ*бѣ, рубить, Наст. *гѣ*бѣ, Пр. Сов. *гѣ*бѣ, 3-е л. *гѣ*бѣ, Пр. Сов. Усл. *гѣ*бѣ, Давнопр. *гѣ*бѣ, и т. д.

2) Слѣдующіе глаголы, въ которыхъ окончаніе *гѣ* и *ѣ* принадлежать къ корню глагола, спрягаются по 1-му отдѣлу 1-го спряженія.

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
гѣбѣ, кормить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.	гѣбѣ, собирать,	гѣбѣ,	гѣбѣ.
гѣбѣ, бить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.	гѣбѣ, говорить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.
гѣбѣ, искать,	гѣбѣ,	гѣбѣ.	гѣбѣ, говорить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.
гѣбѣ, рождать,	гѣбѣ,	гѣбѣ.	гѣбѣ, говорить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.
гѣбѣ, пѣть,	гѣбѣ,	гѣбѣ.	гѣбѣ, говорить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.

По 2-му отдѣлу 2-го спряженія спрягаются глаголы, кончащіяся на *гѣ*, напр.:

Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отглагол. имя.	Наст.	Пр. Сов.
гѣбѣ, просить,	гѣбѣ,	—гѣ.	гѣбѣ, шить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.
гѣбѣ, дуть,	гѣбѣ,	—гѣ.	гѣбѣ, шить,	гѣбѣ,	гѣбѣ.

*Примѣчанія:*

1) Слѣдующіе глаголы 1-го и 2-го отдѣла 2-го спряж. кончащіяся на *гѣ*, *ѣ* и *зѣ* въ Прощ. Сов. времени въ послѣднемъ слогѣ, между двумя согласными буквами имѣютъ вставочную букву *ѣ* или *гѣ* или же кончатся на *ѣ* и *зѣ*, напр.:



Отглаг. имя.	Наст.	Прощ. Сов.
გაუშვებ, отпустить,	გაუშვებ,	გაუშვი (3-ე ლ. გაუშვა).
პყრობა, держать,	ვიპყრობ,	ვიპყარ (3-ე ლ. იპყრა).
თხრობა, сказывать,	ვეუთხრობ,	ვეუთხარ (3-ე ლ. უთხრა).
ცნობა, узнавать,	ვცნობ,	ვცნა (3-ე ლ. ჰცნა).
თრობა, пить до пьяна,	ვართობ,	ვართვი (3-ე ლ. ათრა).
უბნობა, говорить,	ვუბნობ,	ვუბენ <b>Неупотр.</b>
უბნებ, заставить говорить,	ვაუბნებ,	ვაუბენ (3-ე ლ. აუბნა).
რგვა, сажать,	ვრგავ,	ვრგი (3-ე ლ. რგა).
ხნვა, пахать,	ვხნავ,	ვხნა (3-ე ლ. ჰხნა).
კლვა, убивать,	ვკვლავ,	ვკვალ (3-ე ლ. ჰკლა).
ღცვა, сохранять,	ღაციღვავ,	ღაციღვი (3-ე ლ. დაციღვა).
ჟვა, дѣлать,	ვჟვავ,	ვჟვი (3-ე ლ. ჰჟვა).
კრვა, вязать,	ვკვრავ,	ვკვარ (3-ე ლ. ჰკრა).
ღაწვა, сжигать,	ღაწვავ,	ღაწვი (3-ე ლ. დაწვა).
კლეობა, уменьшать,	ვაკლებ,	ვაკელ (3-ე ლ. აკლა).

2) Слѣдующіе глаголы на **ობა** не имѣютъ Прощ. Сов. времени.

Отглаг. имя.	Наст.	Отглаг. имя.	Наст.
სწავლობა, учиться,	ვსწავლობ.	პოულობა, находить,	ვპოულობ
შოულობა, находить,	ვშოულობ.	ლაპარაკობა, говорить,	ვლაპარაკობ.
ლოცულობა, молиться,	ვლოცულობ.	სეირნობა, гулять,	ვსეირნობ.
ჟიდულობა, покупать,	ვჟიდულობ.	თამაშობა, играть,	ვთამაშობ, и др.

3) Глаголы односложные на **ვა** спрягаются по 1 му отдѣлу 3-го спряженія, какъ: შვა, рождать; ფშვა, дышать; პრცვა, грабить.

4) Глаголы, кончащїеся на **ჟა** спрягаются, какъ глаголы на **ვა**; слѣдуетъ замѣтить, что буква **ჟ** измѣняется на **ვა** и **ვავ**; буквы **ჟ** на **ვჟ**; буквы **ჟა** на **ვა**; буква **ჟ** на **ვი**, и т. д.; напр. მხნავ, точить.

Наст.	ვმანჟ	или ვმანავ.	Пр. Сов.	ვმანჟ	или ვმანვე.
	მანჟ	— ვმანავ.		ჰმანჟ	— ვმანვე.
	მანჟს	— ვმანავს.		ჰმანჟა	— ვმანვეა.
Пр. Нес.	ვმანჟი	— ვმანავი.	Пр. С. Усл.	მემანჟა	— მემანვეა.
Давнопр.	მომანჟეს	— მომანავეს.	Давн. Усл.	მემანჟოს	— მემანვეოს.
Наст. Усл.	ვჰმანჟდე	— ვჰმანავდე.	Буд. Усл.	ვმანჟო	— ვმანო и т. д.

5) Многіе Средніе глаголы на **ვა** спрягаются съ помощію вспомога- тельнаго глагола ვარ, см. примѣч. 3-го отдѣла 3-го спряж.

6) Непослѣдуетъ:

Отглаг. имя. ჟიღვა, покупать.    Наст. ვიყიდი.    Пр. Сов. ვიყიდ (3-ე ლ. იყიდა.    Пр. Сов. Усл. შეყიდა.    Буд. Усл. ვიყილო).

По 3-му отдѣлу 2-го спряженія спрягаются глаголы, кончащїеся на **კვა**, напр.:

	Отгл. имя.	Наст.	Пр. С.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. С.
ძლევა, отдавать,	ვაძლევ,	ვაძლიე.	ქნევა, махать,	ვიქნევ,	ვიქნიე.	
ძლევს, побѣждать,	ვსძლევ,	ვსძლიე.	წევა, рвать,	ვწევა,	ვწიე.	
მღვრევა, мутить воду,	ვამღვრევ,	— რიე.	რბევა, грабить,	ვარბევ,	ვარბიე.	

**Непослѣдуютъ:**

	Отгл. имя.	Наст.	Пр. С.	Отгл. имя.	Наст.	Прощ. Сов.
ჭმევა, кормить,	ვაჭმევ,	ვაჭამე.	სმევა, поить,	ვასმევ, ვასვი (3 ა. სვავ.)		
რქმევა, называть,	ვარქმევ,	ვარქვი.	სუფევა, пребывать,	ვსუფევ,	ვსუფვი,	ნეიმზეთ.
რომევა, отнимать,	ვართმევ,	ვართვი.	ცმევა, надѣвать,	ვაცმევ,	ვაცვი.	

По 4-му отдѣлу 2-го спряженія спрягаются глаголы, кончащiеся на ბ и ჴმა, напр.:

	Отгл. имя	Наст.	Пр. С.		Отгл. имя.	Наст.	Пр. С.
ცემა, одѣвать,	ვაცემ,	ვაცვი.		სემა, брать,	ვისემ,	ვისვი.	
რცემა, ударить,	ვარცემ,	ვარცვი.		თქმა, говорить,	ვსოქემ,	ვსოქვი.	
	{ ვკვამ, ვეწამ. ვწამი.             }			სემა, пить,	ვსემ,	ვსვი.	
ვმა ძღვალთ,			ნეიმზეთ.		როტმა, разстигать,	ვართმამ,	ვართბი.
				სსმა, сажать.	ვსსამ,	ვსსბი.	

**Примѣры для переводовъ.**

Я учусь читать по Русски; ты читаешь хорошо; онъ кончаетъ работу; мы убираемъ книги, вы хвалите искусство живописца; они говорятъ по Русски; (Пр. Нес.) я гулялъ по саду; ты игралъ въ шахматы; онъ кончалъ работу; мы искали друзей; вы собирали учениковъ; они отпускали на волю своего челоуѣка; (П. С.) я отправилъ ваше письмо; ты нашелъ свою лошадь; онъ не узналъ своего друга; мы видѣли вашу сестру; вы выпили вино за здоровье моего брата; они купили эту шляпу; (Давнопр.) я живалъ въ деревнѣ; ты насадилъ деревья; онъ спашалъ поле; они читали эту книгу; вы никогда не покупали бумаги; они ни когда не выгривали заклада; (Наст. Усл.) если только я увижу своего благодѣтеля; если ты найдешь въ томъ утѣшенiя; если мы сохранимъ вѣрность; если они сохраняютъ спокойствiе; (Прощ. Сов. Усл.) если бы я издержалъ твои деньги, что бы ты сказалъ мнѣ; если бы онъ купилъ для меня домъ, я бы сказалъ ему спасибо; если бы они выстроили домъ, то не платили бы за квартиру; (Буд. Усл.) если онъ будетъ жить у своего отца, то накопить деньги; если они увидятъ нашъ садъ, то удивятся; (Повел.) ищите книгу; уберите вещи; посадите дерево; приведите своего брата; наполни стаканъ водою; отведи лошадь; не хвали себя; (Вопрос.) вы видите вашъ садъ? посмотрите, что онъ дѣлаетъ? выучили-ли вы ваши уроки? негуляли-ли въ паркѣ? въ которомъ часу вы обѣдаете, въ которомъ часу вы ложитесь спать? развѣ

гы незналъ объ этомъ? развѣ онъ тебѣ не сказалъ объ этомъ? зналъ ли ты моего брата? развѣ вы не узнали своего двоюроднаго брата? явили вы чай? кушали ли вы кофе? говорили ли вы ему правду? истинной другъ хранить вѣрность и въ несчастіи друга; въ вѣрности друзей находимъ утѣшеніе; дѣти ничего не должны скрывать отъ родителей; мы видимъ ошибки другихъ, а своихъ не замѣчаемъ; время лучше всего исцѣляетъ печаль.

По 1-му отдѣлу 3-го спряженія спрягаются односложные глаголы на *з*, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.
თხრა, копать,	ვთხრი,	ვთხარე.	სჯა, трудить,	ვსჯი, ვსჯი,	ვსჯარე.
ყრა, бросать,	ვყურა,	ვყვარე.	ცლა, испытывать,	ვცლი,	ვცლადე.
ახლა, открывать,	ავხლი,	ავხლადე.	გლა ударять,	ვიგლი,	ვიგლადე.

*Примѣчаніа:*

1) Многіе глаголы сего Отдѣла въ Пр. Сов. времени отбрасываютъ конечную *ე*, напр.:

ცრა, сѣять, ვსერი, ვსერი (3 л. ვსერი). | სრა, сгибать, ვსრი, ვსრი (3 л. ვსრი).

2) Другіе глаголы въ Пр. Сов. времени, вмѣсто вставочной буквы *ე* принимаютъ *ე*, напр.:

ჭრა, рѣзать, ვჭერი, ვჭერი (3 л. ვჭერი). | ფხურა, искоренять, ვფხური ვფხურე ვფხურა.  
შვა, ражать, ვშვი, ვშვი (3 л. ვშვი). | ფშვა, дышать, ვფშვი, ვფშვი (3 ფშვი).

3) Непослѣдуетъ:

შვა, жать, ვშვი, ვშვი (3 л. ვშვი). | — знать, ვუწი, ვუწი.  
ვლა, ходить, ვვლი, ვვლი (3 л. ვვლი). | — хотѣть, ვლაში, ვლაში.  
სრა, сбгать, ვსრი ილი ვსრი. | —

По 2-му отдѣлу 3-го спряженія спрягаются глаголы, кончащіеся на *ბ* съ предыдущею согласною буквою, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. С.
გზავნა, посылать,	ვგზავნი,	—ნე.	ბურძენა, трепать,	ვბურძენი,	—ნე.
პოვნა, находить,	{ ვიპოვნი, ვიპოვნი. и ვიპოვი, ვიპოვე.	ვიპოვნი.	ღევნა, преслѣдовать,	{ ვსლევნი, —ნე. ვსლევ, —ლი.	—ნე.
შოვნა, приобрести,	{ ვიშოვნი, ვიშოვნი. и ვიშოვი, ვიშოვე.	ვიშოვნი.	ძებნა, искать,	ვსძებნი,	—ნე.

*Примѣчаніе.* Односложные глаголы на *ბ* въ Прош. Сов. времени вмѣсто окончанія *ბე* принимаютъ *ებ*, напр.:

Отгл. имя	Наст.	Пр. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.
ბჭყვინა, щипать,	ვბჭყვინი,	ვბჭყვივნი.	რევნა, портить,	ვრევნი, ვრევი (პრევნა).	
ქმნა, дѣлать,	ვქმნი, ვქმნი (3 л. ქმნა).		ყვა, творить,	ვყვნი, ვყვი (3 ჟევა).	

**Неиспользоуеть:**

<b>Отг. имя.</b>	<b>Наст.</b>	<b>Пр. Сов.</b>
დაცვივნა, <b>вспадасть,</b> ცოდნა, <b>знать,</b> ლოღინი, <b>ждать,</b>	დავსცვივი. ვიცი (Давნოпр. შცოდნია). ველი, <b>Пр. Нес. ველოღი.</b>	<b>Неупотребляеть.</b>

По 3-му отдѣлу 3-го спряженія спрягаются глаголы, кончащїеся на *ოღა, იღი*. Глаголы Среднїе сего отдѣла большею частїю не имѣють Прош. Сов. времени.

<b>Отг. имя.</b>	<b>Наст.</b>	<b>Пр. С.</b>	<b>Отг. имя.</b>	<b>Наст.</b>	<b>Пр. Сов.</b>
ძლოღა, <b>сопровождать,</b> ძანოღი, <b>звать кого,</b> წაღიღი, <b>желать,</b> სოციღი, <b>смѣяться,</b> ძრწოღა, <b>дрожать,</b>	ვეძღვი, ვეძღელ. ვეძანი, ვეძანგ. ვიწაღი, ვიწაღე. ვიციღი, ვიციგე. ვძრწო, —	ვეძღელ. ვეძანგ. ვიწაღე. ვიციგე. —	კროღა, <b>сверкать,</b> ქროღა, <b>дуть,</b> ღმუვიღი, <b>ревѣть,</b> ემოღა, <b>дымѣть,</b> ფერიღი, <b>кричать,</b>	ვეკროთი. ვექროი. ვეღმუვი. ვეჭკვი. ვეფერი.	— — — — —

Переходящая и Относительная форма сихъ глаголовъ спрягается по 2-му отдѣлу 2-го спряженія :

ძრწოღება, **дрожать, заставить дрожать,** { ვიძრწოღებ, —ღე.  
ვაძრწოღებ, —ღე, и т. д.

**Примѣчанїе.** Глаголы среднїе, кончащїеся на *ოღა, იღი, ლი, ვა, ომა* и *ნა* спрягаются и съ помощїю Вспомогательнаго глагола ვარ, напр. ქუხა გრემწე.

<b>Наст.</b>	ვექუხ, ქუხ, ქუხს. ვეუსო, ქუესო, ქუესან.	<b>или</b>	ვექუხ-ვარ, ქუეს-ხარ, ქუესს. ვექუხ-ვართ, ქუეს-ხართ, ქუესსან.
<b>Пр. Нес.</b>	ვექუხღი.	<b>Наст. Усл.</b>	ვექუხღე.
<b>Давнопр.</b>	შიქუხნია, შიქუხნია.	<b>Пр. Сов. Усл.</b>	შექუხნა.
<b>Пр. Сов.</b>	ვექუხგე, <b>неупотр.</b>	<b>Давнопр.</b>	შექუხოს.
<b>Повелит.</b>	{ ქუხე. ქუხეღე.	<b>Буд.</b>	ვექუხოს и т. д.

**Также спрягаются :**

ღეღვა, <b>кипѣть.</b>	ვეღელ, ვეღელ-ვარ.	გეანა, <b>походить,</b>	ვეგავ, ვეგავ-ვარ.
ღორვა, <b>стоять.</b>	ვლირ, ვლირ-ვარ.	გლომა, <b>валаться.</b>	ვეგლი-ვარ (3 л. გლია).
ფროღა, <b>вонять.</b>	ვეფარ, ვეფარ-ვარ.	წოღა, <b>лежать.</b>	ვეწევ, ვეწევარ (3 л. წევს).

**Примѣры для переводовъ.**

Я воспитываю дѣтей; ты испытываешь друга; онъ преслѣдуетъ врага; мы ищемъ счастья, вы находите удовольствїе въ занятїяхъ; они трудятся. (Пр. Н.) я копалъ землю; ты строгадь доску; онъ свертывалъ бумагу; мы дрожали отъ страха, вы кричали отъ радости, они бѣгали по комнатамъ;

(Пр. С.) я просѣялъ муку, ты опорожнилъ посуду; онъ ошипалъ гуся, мы бросили мечъ, вы открыли кладъ, они отыскали двоюродную сестру; мухи жужжать; левъ реветъ, быки бодаются; вода кипитъ, громъ гремитъ; эта вещь стоитъ дорого; рѣжьте мясо, очистите яблоко; заплатите долгъ; если бы я перемѣнилъ одежду; если бы онъ нашелъ друга; если бы мы испытали его дружбу; если бы вы пролили воду; мы бѣгали, вы учились.

По 4-му спряженію спрягаются глаголы Мѣстоименные, напр.

Отгл. имя.	Наст.	Давнопр.
წყურვა, жадать,	მწყურს,	მწყურვებია, — ვია.
ხარავ, радоваться,	მიხარიახ, — რის;	მხარე ბია.
ქობა, имѣть,	მქუქს,	მქობე ბია, — ნია.
წაღლი, желать,	მწაღს, — ღიან;	მწაღე ბია, მწაღნია.
ღვიძილი, неспать,	— მღვიძავს,	მღვიძე ბია.
რწმენა, вѣровать	{ მრწამს, მრწმენა,	მრწმუნე ბია, მრწამე ბია.
ყოლა, имѣть,	მყავს,	მყოლია.
ჯერა, вѣрить,	მჯერა,	მჯერია.
ჩება, казаться,	მიჩნს,	მიჩენია.

*Примѣчаніе:* Многіе глаголы 4-го спряженія Относительной формы спрягаются и съ помощію глагола ვარ, напр. Наст. მიყვარ-ხარ, გიყვარ-ვარ, ვუყვარ-ვარ, უყვარ-ხარ; Прощ. მყვარე ბი-ხარ, გყვარე ბი-ვარ, ვკვარე ბი-ვარ, კვარე ბი-ხარ; прочихъ временъ неимѣють. Наст. Страд. Залога მოყვარულ ვარ, — ხარ, — არს, и т. д. Пр. Сов. მოყვარულ ვიყავ, — იყავ, — იყო, и т. д.

**Непослѣдуютъ:**

Отгл. имя.	Наст.	Давнопр.
სვა, имѣть,	მივის,	მივოლა (Пр. მესვა, Буд. მესვას).
ღება, лежать,	მიძევს или მიღევს,	მღებია (Пр. Сов. მეღვა, Буд. მეღვას).
ჯდობა, сидѣть,	მიჯის,	მჯდომია (Пр. Сов. მიჯდა, Буд. მიჯდეს).
ბაღება, имѣть,	მაბაღია.	მბაღებია (Пр. Сов. მებაღა (Буд. მებაღოს).

Слѣдующіе глаголы употребляются въ одномъ только Настоящемъ и Пр. Несов. времени, მხს, მხამს, მიძს, მამს, надлежитъ мнѣ, тебѣ; ему; მხამდა, მიძდა, надлежало мнѣ, тебѣ, ему; მკამა, имѣю дѣло, надобность, въ Пр. Нес. მკამოდა.

**Примѣры для переводовъ.**

У меня есть яблоко, у тебя груша, у него вишни; у насъ есть домъ, у васъ есть лошадь, у нихъ есть собака; у меня были часы, у тебя былъ ножикъ, у него была цѣпочка; у насъ были перья; я имѣлъ счастье, ты

имѣлъ несчастіе; у меня нѣтъ платья, у васъ нѣтъ сапоговъ; мы не имѣемъ чаю и сахару. Нѣтъ ли у васъ денегъ? небыли ли у васъ картины? Если у васъ сестры? Если у нихъ братья? Я имѣлъ лошадей; ты имѣлъ овецъ, онъ имѣлъ корову; была ли у васъ собака? бойтесь Бога; радуйтесь.

При спряженіи Относительныхъ глаголовъ слѣдуетъ замѣтить, что они, сохраняя во всѣхъ временахъ начальныя частицы: ვი, ვუ, მ, მს, მო спрягаются, какъ Дѣйствительные глаголы и не имѣютъ Давнопр. времени Изъявительнаго наклоненія, Прощ. Соверш. и Давнопр. Условнаго наклоненія, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.
წერა, писать,	ვიწერ,	ვიწერე.	ოლა, строгать,	ვიოლი,	ვიოლოე.
წუნხ, огорчаться,	ვიწუნხ,	ვიწუნიე.	ფსაჭხა, парапать,	ვიფსაჭხი,	ვიფსაჭხე.
შენებ, строить,	ვიშენებ,	ვიშენე.	ციოლიო, плакать,	ვიციოი,	ვიციოე.
მართვა, править,	ვუმართავ,	ვუმართე.	რგვა, сажать,	ვურგავ,	ვურგი.
ხევა, бросать,	ვუხევე,	ვუხეიე.	ხნვა, пахать,	ვიხნავ,	ვიხან.
ხმა, привязывать,	ვუხამ,	ვუხი.	კლევა, лишать,	ვიკლებ,	ვიკელ.
ქება, хвалить,	მიქებ,	მიქე.	კლება, лишать,	მიკლებ,	მიკელ.
ხლებ, портить,	მახლებ,	მახლებიე.	ფსაჭხა, парапать,	მფსაჭხი,	მფსაჭხე.

Примѣры для переводовъ.

Я пишу стихи для себя; ты строишь домъ для него; онъ рветъ для него цѣпты. Я хвалилъ себя; онъ надѣвалъ на себя платье, они платили свой долгъ; я нашелъ свою книгу, онъ набралъ для себя ягодъ; мы бранили васъ; муха меня кусаетъ; онъ грызетъ тебя; вѣрите ли? вы не вѣрите? дайте мнѣ эту книгу, покажите ему письмо; скажите правду; забудьте отдать ему письмо.

Собака кусается; столъ двигается; листъ шевелится; рѣки разливаются; лагерь укрѣпляется; многіе умираютъ отъ болѣзней, за лѣнностію слѣдуетъ бѣдность; весною земля одѣвается травюю, рѣка течетъ; звѣри ходятъ, человекъ дышетъ, яблоко падаетъ.

При спряженіи Страдательныхъ глаголовъ слѣдуетъ замѣтить, что они, сохраняя начальную частицу ვი въ Пр. Сов. времени Изъявительнаго наклоненія имѣютъ тѣже окончанія, какія глаголы Дѣйствительныя, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Прощ. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.
ზელა, мѣсить,	მოვიზელები,	მოვიზელე.	მოხნვა, вснахать,	მოვიხნევი,	მოვიხნ.
მართვა, править,	ვიმართები,	ვიმართე.	ღარგვა —	ღავირგვი,	ღავირგი.
მოკლვა, убить,	მოვიკლვი,	მოვიკელ.	შეკრვა, связывать,	შევიკრვი,	შევიკარ.

Также спрягаются глаголы Возвратные и Взаимные, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Прощ. Сов.
გღებ, валяться,	ვეგლები,	ვეგლავ.
მზალება, готовиться,	ვემზალები,	ვემზალე.
კრტიშლობა, ссориться,	ვეკრტიშლობი.	ვეკრტიშლე.
ტიროლო, плавать,	ვეტიროები,	ვეტიროე.
ფხაჭხა, парашать,	ვეფხაჭხენები,	ვეფხაჭხენე.
ობი, сражаться,	ვეომები,	ვეომე.

*Примечаніа:*

1) Для образования Страдательных и Возвратных глаголовъ изъ Дѣйствительныхъ къ началу вмѣсто частицъ ვ, ვჰ, ვა и т. д. ставятъ ვი или ვე и придають къ окончанію слоги ები или ვი. Глаголы, кончащіяся на ება въ Страдательномъ залогѣ имѣютъ იები вмѣсто ენები, напр. ვიწვინები, а не ვიწვენები, и т. д.

2) Мѣстоименные глаголы въ Страдательномъ залогѣ спрягаются по приведенному примѣру, напр.:

Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.	Отгл. имя.	Наст.	Пр. Сов.
წყურვა, жаждать,	მეწყურვება,	მეწყურა.	ღვიძილი, неспать,	მეღვიძება,	მეღვიძა.
ქონა, имѣть,	მექონება,	მექონა.	ბაღება, имѣть,	მებაღება,	მებაღა.
თამაშობა, играть,	მეთამაშება,	მეთამაშა.	ტულუვება, желать,	მეტულუვება,	მეტულა.

3) Глаголы Относительные съ частицами მ, მა, მი въ Страдательномъ Залогѣ измѣняютъ сію частицу на მე и спрягаются такъ: Накл. Изъявительное Наст. მეშენები, მეშენების или მეშენება; გეშენები, გეშენების или გეშენება; Прощ. Нес. მეშენებოდი, მეშენებოდის или მეშენებოდა; გეშენებოდი, გეშენებოდის или გეშენებოდა; Прощ. Сов. მეშენე; შეშენა; გეშენე, გეშენა; Давнопр. გიშენებოვარ, უშენებოვარ; მიშენებოხარ; უშენებოხარ; Наклоненіе Условное Наст. მეშენებოდე, მეშენებოდეს; გეშენებოდე, გეშენებოდეს; Буд. მეშენო, მეშენოს; გეშენო, გეშენოს; Повелительное Наст. მეშენე, მეშენოს; გეშენე, გეშენოს; ნუ მეშენები, ნუ მეშენების; Будущее მეშენებოდე, მეშენებოდეს; გეშენებოდე, გეშენებოდეს; არ მეშენო, არ მეშენოს; არ გეშენო, არ გეშენოს, и т. д.

При спряженіи Страдательно-Начинательныхъ глаголовъ слѣдуетъ замѣтить, что они, имѣя начальную частицу ვ, а въ концѣ ღები въ Прощ. Сов. времени вмѣсто окончанія ღე принимаютъ დი, напр. დავრდამა, დავვარდები, падать, Пр. Сов. დავვარდი; გატყდამა разбиться, Наст. გატყდები, Пр. Сов. გატყდი, и т. д. Многіе глаголы вмѣсто окончанія ღები принимаютъ и ები, а въ Прощ. Сов. имѣеть непра-

вильное окончание, напр. დაბრძობა, устать от трудовъ, Наст. დაგზავნები, Прощ. Сов. დაგზავნება; გაყვლა, сопровождать, Наст. გაგზავნები, Прощ. Сов. გაგზავნა; კრთობა, ужасаться, Наст. ვგჭრთები, Прощ. Сов. ვგჭრთი.

Глаголы Страдательно-Начинательные имѣютъ и относительную форму, которая спрягается такъ:

Наклонение Изъявит. Буд. აღმიშენდება, აღვიშენდება; Прощ. Неч. აღმიშენდებოდი, აღვიშენდებოდი; Прощ. Сов. აღმიშენდი, აღვიშენდი; Накл. Условное; აღმიშენდებოდე, აღვიშენდებოდე; Буд. აღმიშენდე, აღვიშენდე.

§ 20. Глаголы Неправильные бываютъ: а) полные, имѣющие все времена и б) неполные, имѣющие только нѣкоторые. Къ первымъ относятся глаголы ვლა, სვლა, ходить, ყოფა, ძღვა. Ко вторымъ глаголы: ვარ, есмь; ჯდობა, сидѣть; დგობა и წოლა, лежать; დგობა, стоять; ვეტყვი, скажу; გაბა, находится; გაბა, походить, სვა, уповать; გმალა, куриться; დგა, течь; ჩენა, казаться.

Примеры для переводовъ съ Грузинскаго языка.

4) ერთმა ქორმა ერთი ისეი შეიპყრა და ჭამა ენება, ისერ ებრვე უვნებელი ცოცხალი ეყრა, ზვიდამ მონადირისაგან შეშინებულმან ერთმან კაკაბმან ჩამოუარა, ქორი წაეტანა „ამასც დავიჭერო“ იგი ისეიც ჭანგიდამ დაეხრწია და წაუვიდა, ვეღარც კაკაბს მოეწია და ორიც დაეკარგა.

5) ერთი კაცა დაიარებოდა, ნახა ერთი ძუ ლომი მომკვდარი და ერთი ლეკვი დარჩომოდა, წაიყვანა და ზრდა დაუწყო. რა გაზარდა, ღიღი შეიქმნა, დაიწყო ნადირობა და ნადირის ჭამა. დღეს ერთსა ნადირი ვერ იშოვნა, თვისი გამსდელი კაცა მოინდომა შესაჭმელად. კაცამ რა შეიტყო ხეზღდ გავიდა, ლომი შირს წამოუწვა, უთხრა. „ჩემო დედის უსაყვარელესო და დამარჩენელიო გამზდელიო, ყოველი შენი ზნეობა რომ მასწავლე, ეგ ხეზდდ გასვლა რად აღარ მასწავლეო.“ კაცამ უპასუხა. „ეს ჩემოთვის შევინახეო. რა ასე გამიჭირდეს მომხმარებოდა.“

6) ერთმა კაცმა ღიღ-ძალი ოქრო მიწას დაფლა, დღე ყოველი მივიდის, ადგილი იგი ნახის, შეამცნია ერთმა სხვა კაცმა და თქვა. „მივიდე, ადგილი იგი მოვთხარო, რომელსა კაცი იგი სშირად ნახავს და ვნახო, რა უქმესო.“ მივიდა ღამე, მოთხარა, ჰპოვა ოქრო, ამოიღო და წაიღო და მის წილ ლოდი დამარხა. მოუნდა კაცსა მას ნახვა ოქროსი, ნახა ნაცვლად ოქროსა ლოდი იღვა, დაიწყო ტირილი და ვაჟა. მივიდა კაცი იგი მომპარავი, ჰკითხა „რას სტირიო“ მან უთხრა. „ოქრო დაფულად, დახარჯევა არ მენება, იგი მოუპარავსთ და ლოდი დაუფლავსთო.“ უთხრა მან კაცმან. ვი შენ, რად სტირიო, მანდ მიწასი გინდა ოქრო იღვას, გინდა ქვაო, თუმცა არ დახარჯამდიო.



## I. СПРЯЖЕНИЯ НЕПРАВИЛЬНЫХЪ ГЛАГОЛОВЪ ПОЛНЫХЪ.

Отглагольное имя, ვლახ, სვლახ, ходить; უკაჲა, ძლახ.

### ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.

Наст.	ვალ, —თ.	ვივლი, —თ.	ვჭყოფ, —თ.
	სვალ, —თ.	ივლი, —თ.	ჭყოფ, —თ.
	ვაღს, ვლენ, ვლენახ.	ივლის, —ლიახ.	ჭყოფს, —ფენ.
Пр. Н.	ვიღლი, —თ.	ვივლიღი, —თ.	ვჭყოფღი, —თ.
	სვიღლიღი, —თ.	ივლიღი, —თ.	ჭყოფღი, —თ.
	ვიღლა, —ღის —ღენ.	ღიახ. ივლიღა, —ღენ. —ღიახ.	ჭყოფღა, —ღის. —ღენ.
Пр. С. Давнои.	ვეღ, —თ.	ვიარე, —თ.	ვჭყავ, ვჭყვი, —თ.
	სვეღ, —თ.	იარე, —თ.	ჭყავ, ჭყვი, —თ.
	ვიღა, ვიღენ.	იარა, —რეს.	ჭყო, ჭყვის, ჭყენა, ჭყვენს.
	მივლია, გვივლიათ.	მიარია, გვიარიათ.	მიყვია, გვი, —თ; მიყოფია, —თ.
	გივლია, —თ.	გიარია, —თ.	გიყვია, —თ, გიყოფია, —თ.
	სვლია, —თ.	სუარია, —თ.	სუყვია, —თ, სუყოფია, —თ.

### УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.

Наст.	ვიღლიდე, —თ.	ვივლიდე, —თ.	ვჭყოფდი, —თ.
	სვიღლიდე, —თ.	ივლიდე, —თ.	ჭყოფდი, —თ.
	ვიღლებს, —ღენ.	ივლილებს, —ღენ.	ჭყოფლებს, —ღენ.
Пр. С. Давнои.	მევილო, გვევლით.	მეარა, გვეარათ.	მეყო, გვეყოთ.
	ბევილო, —თ.	ბეარა, —თ.	ბეყო, ბეყოთ.
	ევილო, —თ.	ეარა, —თ.	ეყო, ეყოთ.
Пр. С. Давнои. Бუაძე.	მევილოს, გვევილოსთ.	მეაროს, გვეაროსთ.	მეყოს, გვეყოსთ.
	ბევილოს, —თ.	ბეაროს, —თ.	ბეყოს, —თ.
	ევილოს, —თ.	ეაროს, —თ.	ეყოს, —თ.
Бუაძე.	ვიღდე, —თ.	ვიარო, —თ.	ვჭყო, —თ.
	სვიღდე, —თ.	იარო, —თ.	ყო, —თ.
	ვიღებს, —ღენ.	იაროს, —როს.	ყოს, —ოს.

### ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.

Наст.	ვეღ, სვეღ, ველით.	იარე, —თ.	{ქარე, ბოლოე, გვალოე, —თ.	ჭყავ, —თ.
	ვიღებს, —ღენ. —ღენ.	იაროს, —ნ.	{ბეალოს, გვალოს, —ლოს.	ჭყოს, —ოს.
Бუაძე.	ნუ სვალ, —თ.	ნუ ივლი, —თ.	ნუ ჭყოფ, —თ.	
	ნუ ვაღს, —ვლენ.	ნუ ივლის, —ლიახ.	ნუ ჭყოფს, —ფენ.	
	სვიღლიდე, —თ.	ივლიდე, —თ.	ჭყოფდი, —თ.	
	სვიღლიდეს, —ნ.	ივლიდეს, —ღენ.	ჭყოფდეს, —ღენ.	
	არ სვიღდე, —თ.	არ იარო, —თ.	არა ჭყო, —თ.	
	არ ვიღებს, —ღენ.	არ იაროს, —როს.	არა ჭყოს, —ოს.	

### ПРИЧАСТИЕ.

Наст. მვლილი, მავალი, მყოფელი.  
 Прощ. ვლილი.

Страдательный залогъ глагола ვჳყოფ.

ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Наст. { ვიყოფები, — თ. ვიყვი, — თ.  
 იყოფები, — თ. იყვი, — თ.  
 იყოფების, — ბიან, იყვის, იყვიან.

Пр. Н. { ვიყოფებოდი, ვიყოფოდი, — თ.  
 იყოფებოდი, იყოფოდი, — თ.  
 იყოფებოდა, იყოფოდა, -დნენ, -ლიან.

Пр. С. { ვიყავი или ვიყავ, ვიყავით.  
 იყავი, — თ.  
 იყო, იყვნენ.

Давноп. { ყოფილ-ვარ, — ხარ, — არს.  
 ყოფილ-ვართ, — ხართ, — არიან,

УСЛОВНОЕ.

Наст. { ვიყოფებოდე, ვიყოფოდე, — თ.  
 იყოფებოდე, იყოფოდე, — დეთ.

Пр. С. { ყოფილ-ვიყო, — იყო. — იყოს.  
 ყოფილ-ვიყოთ, — იყოთ, — იყონ.

Давноп. { ყოფილ-ვიყავ, — იყავ. — იყო.  
 ყოფილ-ვიყოთ, — იყოთ იყვნენ.

Будущ. { ვიყო, იყო, იყოს.  
 ვიყოთ, იყოთ, იყვნენ.

ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ.

Наст. { იყავ, იყავით.  
 იყოს, იყვნენ.  
 ნუ იყოფები, — ბით.  
 ნუ იყოფების, — ბიან.

Будущ. { იყოფებოდე, იყოფოდე, — თ.  
 იყოფებოდეს, იყოფოდეს, — დენ.  
 არ იყო, არ იყოთ.  
 არ იყონ, არ იყვნენ.

ПРИЧАСТИЕ.

Наст. შყოფი.  
 Прош. ყოფილი.

Примѣчанія:

1) Глаголъ დავლივარъ заимствуетъ отъ гл. ვალ или ვივლი Прош. Сов. и Давнопрош. Изъявит. накл., Прош. Сов., Давнопр. и Будущ. Условно-го Накл. а въ остальныхъ временахъ спрягается такъ, напр. Наст. დავლი-ვარ, დანლი-ხარ, დანის: დავლი-ვართ, დანლი-ხართ, დანიან; Пр. Несов. დავლიოდი, დანლიოდი, დანლიოდა; დავლიოდი, დანლიოდი, დანლიოდნენ. Наст. Усл. დავლიოდე, დანლიოდე, დანლიოდეს; დავლიოდეთ, დანლიოდეთ, დანლიოდენ.

2) Повелит. гл. შოვალ, წავალ, который спрягается, какъ ვალ употребляется въ просторѣчи сокращенно вм. შოვედ, говорить შოდი, შო; вмѣсто წავედ говорить წადი, წა, и т. д.

Примѣры для переводовъ.

Я приду къ вамъ завтра; ты пойдешь въ школу, онъ уйдетъ со двора; мы идемъ въ церковь, вы идете въ театръ; они идутъ гулять; я былъ въ деревнѣ, мы были на дачѣ; идете ли вы? найдете ли вы? войдите въ комнату, приходите на этой недѣлѣ; откуда идете? куда идете?

**II. СПРЯЖЕНИЯ НЕПРАВИЛЬНЫХЪ ГЛАГОЛОВЪ НЕПОЛНЫХЪ.**

1) Глаголь ვარ есмь употребляется въ одномъ только Настоящемъ; прочія же времена заимствуеъ отъ глагола ვიყოფები.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვარ, ხარ, არს.  
 ვართ, ხართ, არიან.  
 Прош. Н. ვიყოფოდი, и т. д.  
 Прош. Сов. ვიყავი и т. д.  
 Давнопр. ყოფილი-ვარ, и т. д.  
 Повѣл. Наст. იყავ, იყოს.  
 Съ отрицаніемъ ნუ ხარ, ნუ არს (ნუა).

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვიყოფოდე, и т. д.  
 Прош. Сов. ყოფილ ვიყო, и т. д.  
 Давнопр. ყოფილ ვიყავ, и т. д.  
 Будущ. ვიყო.  
 Повѣл. Буд. იყოფოდე, იყოფოდეს.  
 არ იყო, არ იყოს.

2) Глаголь ჯდობა пополняется глаголомъ სხდობა, сидѣть, который употребляется въ одномъ множественномъ числѣ.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვჯობი, ჰჯობი, ჰჯობს, ილი ვჯივარ, ჰჯიხარ, ჰჯიხს; ვჯივართ, ჰჯიხართ, ჰჯიხან, ილი ვჯსხედ-ვართ, ჰჯსხედ-ხართ, სხედან.  
 Прош. Н. ვჯსჯედი, и т. д.  
 Прош. С. ვჯსჯედი, ჰჯსჯედი, ჰჯსჯედი; ვჯსჯედით, ჰჯსჯედით, ჰჯსჯედნებ.  
 ილი ვსხედით, სხედით, სხედნებ.  
 Давнопр. ჯდომილ-ვარ, მხდარ-ვართ ილი სხდომილ-ვართ.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვჯსჯედი, и т. д.  
 ვსჯედით ილი ვსხედით, и т. д.  
 Прош. Сов. ჯდომილ-ვიყო. მხდარ-ვიყოთ.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ჰსჯედი, ჰსჯედს, ნუ ჰჯიხ. ნუ ჰჯიხარ ილი სხედით, სხედნებ.  
 Будущ. ჰსჯედი. ჰსხედით.

**П Р И Ч А С Т И Е.**

Наст. მჯდობი, მჯდომელი.  
 Прош. მჯდარი, მხდარი, ჯდომილი, სხდომილი.

Глаголь этотъ имѣеть и Страдательную форму:

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვიჯდები, ვინსდებით.  
 Прош. Сов. ვიჯდე, იჯდე, იჯდა, ილი ვიჯდე; ვინსდედით, и т. д.  
 Давнопр. ჯდომილ-ვარ.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვიჯდე, იჯდე, იჯდეს. ვინსდედით, и т. д.  
 Прош. Сов. ჯდომილ-ვიყო.  
 Давнопр. ჯდომილ ვიყავ, см. выше.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. იჯდე, იჯდე, ნუ იჯდები. ისხედით, ისხედნებ, ნუ ისხედებთ.  
 Будущ. იჯდე, იჯდეს, არ იჯდე, არ იჯეს. Также спрягается ვსჯედი, საჯუს, ვსხედით; ვაჯდები, საჯუს ნакого, и т. д.

3) Глаголь დება не имѣеть Прош. Несов. времени и Наст. Условн. наклоненія и спрягается такъ:

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვჰსძე, ჰსძე, სძევს или დევს.  
множеств. неимѣть.

Прош. Сов. ვიღევ, იღევ, იღვა, ვიღევით,  
იღევით, იღვენ.

Давнопр. დებულ-ვარ, ვიყავ, и т. д.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. იღევ, იღვას, ნუ ჰსძე, ნუ ძევს.

Будущ. — — არ იღვა, არ იღოს.  
— — არ იღვოთ, არ იღვნენ.

**4) Глаголь წოლა, лежать.**

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვსწევ-ვარ, სწევს-ნარ, წევს.  
— ვართ, — ხართ, წევანხ.

Прош. Сов. ვიწვევ, იწვევ, იწვა.  
ვიწვევით, იწვევით, იწვენენ.

Давнопр. წოლილ-ვარ или ვიყავ.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. იწვევ, იწვევს, ნუ სწევს-ნარ, ნუ სწევს.  
იწვევით, იწვევენ, ნუ სწევს-ნართ, ნუ წევანხ.

Буд. — — არ იწვევ, არ იწვევოთ.  
— — არ იწვევს, არ იწვენენ.

**5) Глаголь დგომბა, стоять, спрягается такъ:**

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვჰსდგა, ჰსდგა, ჰსდგას;  
или ვსდგევარ, — ხარ, სდგას.  
Множ. числѣ неимѣть.

Пр. Нес. ვსდგილი (რძაო უნოტრებლ).

Пр. Сов. ვსდგებ, სდგებ, სდგა (სდგის).  
ვსდგებით, სდგებით, სდგენენ.

Давнопр. დგომილ-ვარ, -ხარ, -არს.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. სდგებ, სდგებს; ნუ დგა, ნუ  
დგას ადვ. ვმ. ადგებ, ადვ. პროსტ.  
ადექ).

Будущ. არა ჰსდგებ, არა ჰსდგებს.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Прош. Сов. დებულ-ვიყო, и т. д.

Давнопр. დებულ ვიყავ, и т. д.

Будущ. ვიღოო -ღო; ვიღვა, იღვა,  
ვიღოთ, იღოთ, იღვნენ.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст. მდებარე. прочихъ времениъ.

Прош. დებულ.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Прош. Сов. წოლილ-ვიყო.

Давнопр. წოლილ ვიყავ.

Будущ. ვიწვევ, იწვევ, იწვევს.  
ვიწვევოთ, იწვევოთ, იწვენენ.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст მწოლარე.

Прош. წოლილი.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ.**

Наст. ვსდგილე უნოტრებ.

Прош. С. დგომილ-ვიყო.

Давнопр. დგომილ ვიყავ

Будущ. ვსდგებ, ჰსდგებ, ჰსდგებს.  
ვსდგებოთ, ჰსდგებოთ, სდგენენ.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст. მდგომარე, მდგარი.

Прош. დგომილი.

Стр. Нач. ვსდგებო, Прот. С. ვსდგებ.

6) Глаголь გებ пребывать, находиться, спрягается такъ:

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვჭებ, ჰჭებ, ჰჭებს.  
 ვჭებთ, ჰჭებთ, ჰჭებენ.  
 Пр. Н. ვჭებდი, и т. д.  
 Пр. С. ვჭები, ჰჭეი, ჰჭია.  
 ვჭეით, ჰჭეით, ჰჭეს.  
 Давноп. გებულ-ვარ.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვჭებდი, и т. д.  
 Прощ. Сов. გებულ-ვიყო.  
 Будущ. неупотребляется.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст. მჭებელი.  
 Прощ. გებული.

**ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ჰჭეე, — ჰჭეეთ. Будущ. неупотребляется.

Наст. Страдательнаго залога ვეგებო, Прощ. Сов. ვეგე. 3-е лице Наст. времени сего глагола ეგებოს употребляется и въ видѣ Нарѣчія и значить: можетъ быть, авось.

7) Глаголь ვეტუვი, скажу не имѣть Отглагольнаго имени, Прощедшаго Сов. времени и отъ сего происходящихъ временъ:

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვეტუვი, и т. д.

Пр. Нес. ვეტული.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვეტულე.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст. ვეტუველი.

Прочихъ временъ не имѣть.

8) გვანს, походить, такъже не имѣть Прощ. Сов. времени Изъявительнаго наклоненія.

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვჭავ, ჰჭავ, ჰჭავს, или ვჭავ-ვარ, გევ-სარ, ჰჭავს.  
 ვჭავეართ, ჰჭავე-სართ, ჰჭავანს.  
 Пр. Нес. ვჭავედი, и т. д.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვჭაველე.

**ПРИЧАСТИЕ.**

Наст. მგვანი. Прочихъ временъ неимѣть.

9) სვა, надѣяться уповать, спрягается такъ:

**ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვსავ, ესავ, ესავ.  
 ვსავით, ესავით, ესვენს.  
 Прощ. Нес. ვსავდი или ვსავდი, ვსავდი.  
 Прощ. Сов. ვივსევე, რქადო употребл.

**УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНІЕ.**

Наст. ვსავდე, и т. д.  
 Прощ. Сов. მესვა, გესვა, ესვა.  
 გვესვათ, გესვათ, ესვათ.  
 Давнопр. მესვას, и т. д.

Мѣстоименный глаголь отъ сего происходящій въ Наст. Изъявит. наклон. имѣть შივის, см. 36 страницу.

10) გმელა, куриться въ Наст. имѣть ვჭემი, Прощ. Несов. ვჭემოდ. Наст. Условное ვჭემოდე, прочихъ времянь неимѣть.

11) ღენა, течь въ Наст. имѣть ვჭსდი, ჰსდი, ჰსდის; Прощ. Нес. ვჭსდიოდი, Наст. Условн. ვჭსდიოდე. Прочихъ времянь неимѣть.

12) ჩენა, казаться въ Наст. ვჭსჩან, ჰსჩან, ჰსჩანს, Прощ. Нес. ვჭსჩანდი, и ვჭსჩნდი; Наст. Услов. ვჭსჩანდე и ვჭსჩნდე.

#### ○ НАРЪЧІИ.

ზმნისზედისათვის.

#### § 21. Нарѣчія дѣлятся на:

1) Нарѣчія качества, они суть: ავად, дурно; კარვად, хорошо; კანნიერად, смѣло; განგებ, нарочно; უგანგებოდ, безъ сомнѣнія; ძალიან, ძლიერ, весьма, очень; ფრიალ, очень; იღუმალ, тайно; კანნიერად, смѣло; и т. д. Въ видѣ Нарѣчія качества употребляются Прилагат. имена въ Творит. 2 падежѣ: напр. შავად, на черно; თეთრად, на бѣло и т. д.

2) Нарѣчія времени (როდის, когда): აწ, теперь; ახლა, ესე, теперь, დღეს, сего дня; ამ ღამეს, въ сію ночь; შარშან, въ прошломъ году; დანიად, рано утромъ; არაოდეს, никогда; განთიად, на разсвѣтѣ, გუშინ, вчера; გუშინ-წინ, третьяго дня; ზეგ, послѣзавтра, მზეგ, на третій день; მუის, въ одно мгновение; მარადის, всегда, მაშინ, тогда; მერვე, მერე, потомъ; მუღამ, всегда; მის-ღლეში, никогда; მიწუივ, всегда; ნიაღვ, завсегда; უწინ, прежде; ძოდან, позавчера; ჯერ, еще, ჯერ არა, еще не; რა, когда; ხვალ, завтра; აღრე, рано, მუღამ, всегда; დღევ, დღით; დნემъ; მაშინ, тогда; მისუკან, потомъ; (როდიღვან, съ котораго времени), აღრიღვან, съ равняго времени; მიერთვან, съ того времени, (როდემდინ, до котораго времени), სანმდინ, дотѣхъ поръ: შემოდგომამდინ, до осени. Имена Существительныя, означющія время въ Род. М. употребляются, какъ Нарѣчія времени; გათენებისს, на разсвѣтѣ; საღილოებისს, во время обѣда. Имена въ Дат. и Твор. падежахъ употребляются какъ Нарѣчія, напр. დღეს, сего-дня, ღამით, ночью; დღისით მზისით, среди бѣлаго дня.

3) Нарѣчія количества (რამთონჯერ, сколько разъ), ერთ-ხელ, однажды; ორ-ჯელ, дважды; სამ-ჯერ, трижды; სამგ-ზის, трижды; ათიოდე, до десяти; ხუ-ხუთოდ, до пяти; ბევრი, много; ცოცა, мало; ეგოდენ; столько; სულ, все.

4) Нарѣчія мѣста (სად, სადა, гдѣ)? აქ, здѣсь, იქ, тамъ; ახლო, близко; გარეთ, на дворѣ; შინ, дома; მუნ, тамъ; (საიღვან, откуда). შინდვან, изъ дому; გარედ-ვან, снаружи; მიერ, посю сторону; იმიერ, поту сторону; აქეთ, сюда; იქით, туда; ახლოს, близко; გარე, вонъ; გარეგან, съ наружи; გარემოს, кругомъ; გვერდით, съ боку; დაბლა, внизу; ვიდრე, до; ზე, ზედან, сверху; ზეგარდამო,

свынше; იქიდან, оттуда; მაღლა, вверху; ნუ-სადა, нигдѣ; უკან, позади; სად, гдѣ; ქვე, ქვეშ, внизу, подъ; შორს, далеко; შორიდგან, изъ далека.

5) ნარწქია вопросительныя: განა? რაჲნ? მართლა? какъ, რაჲნъ правда; право? როგორ, какъ? რად, რატომ? для чего; почему?

6) ნარწქია утвердительныя: ეგრეთ, такъ; ნამდვილ, подлино; ჭეშმარიტად, истинно; ბარე, ბარემც, кстати; ამიტომ, мისთვის, потому; აგრე, ეგრეთ, такъ; ღალა; და; такъ.

7) ნარწქია предположительныя: ეგებოს, можетъ быть; ვინ იცის, кто знаетъ; ავოს; ნუ თუ, ნუ უკვე, ავოს, можетъ статься.

8) ნარწქია состоянія: დგომელა, стоямя; ჯდომელა, сидя; и т. д.

9) ნარწქია ограничительныя: მხოლოდ, только; მარტო, единственно; გარდა, გარდაც, кромѣ.

10) ნარწქია раздѣлительныя; ცალ-ცალკე, порознь; особო-особო; თითო-თითოდ, по. одиночкѣ.

11) ნარწქია желанія: ნეცარ, ნეცარბი, ნეცავი, о еелибы; ნუთუ, если.

12) ნარწქია отрицанія: არა, ნუ, ვერ, не; არა სადამე, нигдѣ, არაოდეს, никогда. ნარწქია არა სკლამება. Им. არა, Род. არასი, Д. არასა, Тв. არათი, Тв 2. არად, во Мн. неуп. არან-ღროს, никогда; უკლებლივ, сполна; უნებლიეთ, безъ воли; დაუზვენებლივ, безъ отдыха.

13) ნარწქია уподобительныя კონчатся на ებრ, მებრ, ვით, въ прост. ფე. ლომებრ, подобно льву; კაცვიით, подобно человеку; ჩემსაეფ, какъ я; такъ же ვითარ, ვით, какъ.

#### ● ПРЕДЛОГЪ.

თანდებულისათვის.

§ 22. Предлоги, употребляемые отдѣльно суть: ახლო, ахლოს, близь; ამიერ, по сю сторону; იმიერ, по ту сторону; ამარად, при; გაღმა, по ту сторону რქი; გამოღმა, по сю сторону რქი; გარდა, кромѣ; გარდგარდმე, поперегъ; გარე, внѣ; გარეკან, извнѣ, снаружи; გარეშე, кромѣ; გარემოს, вокругъ, кругомъ; ვადრე, до; თვინიერ, кромѣ; მიმართ, მამართ, къ; ქვე, внизъ; ქვეშ, ქვეშე, подъ; შორის, между; შემდგომ; по, послა; წინ, წინა, предъ; წინარე, წინაშე, предъ; კერძო, къ, მიერ, къ, отъ; წიად, за, по; წილ, за, взаменъ გარდა, кромѣ; მიერ, отъ.

Предлоги, употребляемые слитно, въ концѣ словъ: გან, изъ, გამო, отъ, изъ, для, და, დმი, დამი, къ; მდე, დმის, მდინ, до; ზე, ზედ, ზედა, ზედაც, на, надъ; თან, თანა, съ; თვის, о, обნ; თურთ, ურთ, сн; კენ, къ; უკან, по, позади; შიდა, შიდ, შიგა, შიგ, въ, შინა, შინ, ში, въ; и т. д.

• СОЮЗЪ.

გაფშინისათვის.

§ 23. Союзы бываютъ:

1) Соединительные:

და, ი; ვე, же; რომ, რომე, что; უკვე, же.

2) Раздѣлительные:

ან, ანუ или; ანუ-თუ, или же; არც, არცა, ни, ниже; გინა, либо; გინათუ, либо-  
же; თუარაღა, иначе.

3) Условные:

თუ, если, თუ ოღესმე, если когда либо; უკეთუ, ежели; ღალათუ, хотя; თუმცა,  
хотя; — თუმცაღა хотябы.

4) Противительные:

გარნა, არამედ, но; მაგრამ, но; ხოლო, но; თვინიერ, кромѣ; თორემ, иначе;  
ვიღრე, нежели; ვიღრელა, нежели же; თუ არაღ, если же, въ противномъ случаѣ.

5) Вопросительные:

აზა, ну; უკვე, რაღ? უკვესადამე, неужели? მაშ-აზა, მაშასადამე, поелику.

6) Винословные:

ამით, ამაღ, потой причинѣ; ამიტომ რომ, ამისთვის რომ, ამაღ, რომე, потому  
что; ვითარმედ, что; ვინა, ვინიღგან, ამაღ, რომელ, такъ какъ; მით, посему; რასან,  
სამე, поелику; თუ სადამე, паче чаянiя; რამეთუ, потому что; რომედ, что; მაშ-  
სადამე, а потому; რომ, რომე, რომედ, что.

7) Изъявительные:

ესე იგი, то есть; რეცა, то есть; ვითამც, будто бы; სახელდობრივ, а  
именно.

8) Предположительные:

მაშასადამე, поелику; ვინა, а потому, такъ, ნუ უკვე, неужели; თუმცა, хо-  
тябы.

• МЕЖДОМЕТИ.

შორისდებულისათვის.

§ 24. Главнѣйшія Междометія суть:

ოჰ, ოჰო, ოჰო! ეჰ, ოჰო! ვეჰ! ბეჩე! для означенiя удивленiя; ვაა, ვაამე, ჰოიმე,  
ოჰ! горе мнѣ! ვაგლანსმე! для означенiя печали; ვიუ, ვას, ვაშა-ვაშა, ნეტარძი,  
для означенiя радости; სუ, სუსუ! служатъ для того чтобы заставить молчать.  
ეჰა, ეი, ჰეო ჰეი, ჰეი! აი! для привыва; აი! для означенiя указанiя; ჰო! для  
подтвержденiя; ფუ, ფუ! для означенiя презрѣнiя; აზა! для означенiя по-  
нужденiя.



О ЧАСТИЦАХЪ УТВЕРДИТЕЛЬНЫХЪ.

§ 25. Частицы утвердительные суть:

ჰ, ჰე (же) напр. ეგრეთ-ჰე, такъ же; ღვიით-ჰე, такъ же и Давидъ; მან-ჰე, онъ же; აწ-ჰე, теперь же.

*Примѣчаніе:* Частица ჰ, ჰე, поставленная въ концѣ Числительныхъ именъ даетъ имъ значеніе собирательное и склоняется напр. ორივე, двое, Род. ორივესი, Дат. ორივესა, и т. д. სამივე, трое, Род. სამივესი, Дат. სამივესა. კი (въ книжномъ ჰე) да, точно, напр. კი ზაცონო, да господинъ, ეს კარგია, ის კი ცუდია, это хорошо, а то дурно.

მე, въ концѣ именъ частица сія не имѣетъ значенія; въ концѣ же Мѣстоименія измѣняетъ оныя въ неопредѣлительныя, напр. ვინ, кто; ვინმე, нѣкто; რომელი, который; რომელიმე, нѣкоторый; ოდეს, когда, ოდესმე, когда нибудь; სად, гдѣ; სადამე, гдѣ нибудь.

რე, неизмѣняетъ значенія слова а только служить для красоты, მეტადრე, тѣмъ болѣе; ვიდრე, нежели.

ც, ცა, მცა, მცალა и; же при глаголахъ имѣетъ значеніе желательное и соответствуетъ русскому да; напр. აღიღოსცა ღმერთმან, Богъ, да прославить; ღმერთო! აღიღე გიორგი და ირაკლიცა, Боже! прослави Георгія и Иракліа.

*Примѣчаніе:* Изъ частиць რე и ცა составляется союзъ რეცა, то есть.

ღა, ჰელა, ღამცა, ღამც, же, да: напр. აწღა, теперь же; რაღა, чтоже; ვიღამც, кто-то и т. д.

*Примѣчаніе:* Частица ღა склоняется, напр. რაღა, что, Р. რაღასი, Д. რაღასა, Т. რაღათი, и т. д.

ო, напр. ახალიო, новое, какъ извѣстно; ქალს მალე მისცემენ ქმარსაო, дѣвицу, какъ утверждаютъ, скоро выдадутъ замужъ.

ა Частица вопросительная; მართლია, развѣ правда; გიყვარსა? развѣ любишь его, и т. д.

Примѣры для переводовъ.

Безъ моего друга; близъ моего дома; вдоль рѣки; вмѣсто твоего платья; внутри пещеры; внѣ города; возлѣ его сада; вопреки обстоятельствамъ; онъ вошелъ въ мою комнату; мы пріѣхали въ деревню; положите это въ карманъ; онъ впалъ въ бѣдность; во всю жизнь мою; въ часъ смерти; я живу въ деревнѣ; онъ живетъ въ городѣ; для меня; для васъ; мы не дойдемъ до дому пѣшкомъ; до сихъ поръ; онъ сѣлъ за столъ; онъ взялъ его за руку.

## О СЛОВСОЧИНЕНИИ.

### დექსთონსუკლებისა-თვის.

§ 26. Словосочинение включаетъ правила согласованія и управленія словъ.

#### А. СОГЛАСОВАНИЕ СЛОВЪ.

თანხმობისა-თვის დექსთა.

§ 27. Главныя правила согласованія словъ суть:

I. Подлежащее, сказуемое и связка полагаются въ одномъ числѣ и лицѣ; напр. ღმერთმან შექქმნა სამყარო, Богъ сотворилъ вселенную; ღმერთი არს უოვლისა შემძლებელი, Богъ есть всемогущъ.

*Примечанія:*

1) Въ числѣ могутъ разнствовать; напр. მღლიერი ვართ, вмѣсто მღლიერნი ვართ, мы благодарны; ნეტარ არიან, вмѣсто ნეტარნი არიან, (суть) блаженны.

2) Связка въ Грузинскомъ языкѣ никогда не опускается, რკინა ზაგარი-ა (არს), желѣзо (есть) крѣпкое; ხე შენარე-ა (არს), дерево есть растеніе.

3) Подлежащее и сказуемое можетъ быть простое или сложное напр. ბუღბუღი გალობს, ბუღბუღი და იაღონი გალობენ, соловей поетъ, соловей и канарейка поютъ.

4) Подлежащее можетъ быть имя существительное, прилагательное и мѣстоименіе; напр. მზე ანათებს, солнце свѣтитъ; მდიდარი განსვენებს, богатый наслаждается. Сказуемое можетъ быть имя прилагательное, причастіе, притяжательное мѣстоименіе и имя существительное, присоединяемое къ подлежащему посредствомъ глагола ვარ, напр. რკინა ზაგარი-ა, желѣзо (есть) крѣпкое; ქალაქი ჩვენი-ა, городъ (есть) нашъ. Дополненія подлежащаго и сказуемаго состоятъ изъ имени существительнаго, прилагательнаго и мѣстоименія: შუგუნა ვაჭარს და თვიურაჲ იყენს ღვთოს მოყვარენი, жарі Вахтангъ и Теймуразъ были набожны. Определительная слова бывають: ა) при именахъ существительныхъ, имена прилагательныхъ, причастія и мѣстоименія,

ბ) при глаголах и именах прилагательных, нарѣчія: напр. კეთლი მწყემსი კარგად ჰმწყნის სამწყნოსა, добрый пастыръ хорошо пасеть стадо.

II. При двухъ или болѣе подлежащихъ глаголѣ ставится во множ. числѣ დავით და ლექსანდრე მოიკლნენ ლეკთაგან, Давидъ и Александръ убиты Лезги-нами; კოსტანტინე და ლევან აღიჩინენ მსაჯულად, Константинъ и Леванъ избранны въ суди. Говорятъ такъ же: სწავლა და შრომა სსსარგებლოა, учение и трудъ полезны; ცხოვრება და სიკვდილი არს ბუნებით, жизнь и смерть естественны.

*Примѣчаніе:* При двухъ или болѣе подлежащихъ, соединенныхъ раздѣлительными союзами: ან, ანუ, არცა, ვინა глаголѣ ставится въ ед. числѣ: напр. პეტრე ან ივანე ჰსწერს წიგნსა, Петръ или Иванъ пишетъ письмо.

III. При глаголахъ 1-е лице предпочитается 2-му, 2-ое 3-ему, напр. მე ჰ შენი ძმა წირავხედ ვიყავით, я и братъ твой были у обѣди.

IV. Определительныя слова имени существительнаго, т. е. имена прилагательныя, причастія и притяжательныя мѣстоименія полагаются съ онымъ въ одномъ числѣ и падежѣ; напр. შენა გაქვს საღთო შადლი, ты имѣешь священный даръ; შეიღისა წლისა შეიქმნა ქალი წყნარი და ცნობილი, дѣвъ кроткой и умной минуло семь лѣтъ.

*Примѣчанія:*

1) Въ числѣ могутъ разнствовать; ჩემი ყოველი საქმენი გცოდნობა ვმხო ჩემნი ყოველნი и т. д. всѣ мои дѣла известны тебѣ.

2) Стеченіе двухъ множеств. чиселъ на ები Грузинскій языкъ не терпять; т. е. прилагательныя и притяж. мѣстоименія при существительномъ не полагаются во множеств. на ები; наპ. не говорятъ, დიღები სახლები, а დიდი სახლები, большіе дома; ჩემები ძმები, а ჩემი ძმები, или ჩემნი ძმები мои братья; ჩკინის ჯოხები, желѣзныя палки.

3) При двухъ или болѣе существительныхъ прилагательное ставится во множеств. числѣ, наპ. პეტრე დი ივანე არიან დიღებულნი დარბაისელები, Петръ и Иванъ суть знатные вельможи.

V. Когда къ имени существительному будетъ относиться непосредственно другое существительное, тогда послѣднее согласуется съ первымъ въ числѣ и падежѣ, наპ. მეფე ირაკლი, მეფისა ირაკლისა, царь Ираклій, царя Ираклія; შდინარე მცვეარი, რქა Кура.

*Примѣчанія:*

1) Если главное имя сущ. стоитъ въ началѣ, то въ такомъ случаѣ оно ставится въ Имен. падежѣ, а относящееся къ нему другое существительное, либо прилагательное, либо мѣстоименіе принимаютъ

окончания должного падежа, напр. ირაკლი მეფესა, а не ირაკლესა მეფესა, царю Иракліи; მამა ჩემსა, а не მამასა ჩემსა, отцу моему; სოკრატ ბრძენსა, а не სოკრატსა ბრძენსა, Сократу мудрому.

2) Если къ двумъ и болѣе существительнымъ будетъ относиться другое существительное для поясненія, то сіе послѣднее ставится во множ. числѣ, напр. ირაკლი და თეიმურაზ მეფენი საქართველოსანი, Иракліи и Теймуразъ, цари Карталинскіе.

VI. Когда нѣсколько именъ существительныхъ соединены чертами; тогда послѣднее принимаетъ окончаніе должного падежа, напр. იყო ბრძოლა მათი: ფარ-ბრძალო-ისრითა, въ битвахъ употребляли: щитъ, саблю и стрѣлы, ცოლ-ქმარნი, мужъ и жена, ქალ-ვაენი, дамы и кавалеры; სამოც-ღ-თორმეცთა მათ მხედართა, тѣ семьдесятъ два воина.

VII. Мѣстоименіе მან онъ и сложныя: მაგან, ამან, იმან, и т. д, ვინ кто; რა что; поставленныя предъ существительными, къ которымъ они относятся остаются въ имен. падежѣ; если же стоятъ послѣ именъ, тогда согласуются съ оными въ числѣ и падежѣ; напр. ამ კაცს უთქვამს, или კაცს ამას უთქვამს, этотъ человекъ сказалъ, и т. д.

VIII. Мѣстоименіе მან при двухъ или болѣе существительныхъ, относящихся къ одному и тому же предмету повторяется при каждомъ, напр. მეფე-მან ირაკლი-მან, царь Иракліи.

#### Примѣчанія:

1) Если нѣсколько существительныхъ стоятъ вмѣстѣ, тогда мѣстоименіе მან ставится при послѣднемъ, напр. ირაკლი მეფე-მან, царь Иракліи; ალექსანდრე მეფე-მან უცემან, царь Александръ щедрый.

2) При именахъ собственныхъ, кончащихся на согласную букву мѣстоименіе მან часто опускается, напр. მეფემან დავით, царь Давидъ; მეფის ქემ თეიმურაზ, царевичъ Теймуразъ.

3) Мѣстоименіе მან повторяется также при именахъ прилагательныхъ, напр. მოსრა მხეცნი და ნადირნი ისარმან ჩემ-მან სრეულო-მან, стрѣла моя, пущенная истребила звѣрей.

#### Примѣры для переводовъ съ Грузинскаго языка.

7) სპარსეთის მეფემ დარიოზ ალექსანდრე მეფეს კაცი გაუგზავნა და ხარჯი ქსნოვთა, რომელსაც უოველო-თვის ართმევდა ფილიპე მეფესა. ალექსანდრემ მაგიერი ესრეთ შეუთვალა. „იგი ქათამი მოკვდა, რომელიც დარიოზს ოქროს კვერცხს უღებდა.“

8) ერთმა ვინმე არისტოტელს შეილი მიჰგვარა ხასხსწავლეზღოდ და მან ხუთსი დრაჰკანი ქსნოვთა, გაუკვირდა მას კაცსა და უთხრა. „მაგ ფასად ერთს ვირს ვიყიდიო.“ არისტოტელმან უპასუხა. „აჟილეო და ორი ვირი გუყოლებოა ერთის მაგიერად.“

**В. ОБЪ УПРАВЛЕНІИ СЛОВЪ.**

**საუბნობათვის ლექსი.**

§ 28. Тѣ слова, которыя въ предложениі управляютъ другими называются словами управляющими, а которыя управляются управляемыми.

I. Обшія правила управленія словъ суть:

1) Одинъ и тотъ же глаголъ, употребляясь въ разныхъ временахъ требуетъ предъ собою и послѣ себя разныхъ падежей. Напр. *დავითმა დაწერა წიგნი*, Давидъ читаетъ книгу; *დავითმა წიგნი წავიკითხე*, Давидъ читалъ книгу; *მღვდელს უკითხავს სხსტებს*, священникъ читалъ Евангеліе.

Слѣдуетъ замѣтить:

ა) Настоящее и прошедшее несовершенное изъявительнаго наклоненія и настоящее условнаго наклоненія глаголовъ дѣйствительныхъ, относительныхъ и переходящихъ требуютъ подлежащаго въ именительномъ падежѣ, а наименование предмета, на которое обращено дѣйствіе подлежащаго въ дательномъ падежѣ: *დავითი წერს წიგნს*, Давидъ пишетъ письмо; *დავითი სწერდა წიგნს*, Давидъ писалъ письмо; *დავითი უნდა წავიკითხავ წიგნს*, Давидъ долженъ писать письмо; *დავითი მიწერს წიგნს*, Давидъ пишетъ для меня письмо; *დავითი უწერს წიგნს*, Давидъ пишетъ ему письмо; *დავითი უნდა აწერინებდეს წიგნს*, Давидъ долженъ заставить написать письмо, и т. д.

ბ) Прошедшее совершенное изъявительнаго наклоненія и будущее условнаго наклоненія глаголовъ дѣйствительныхъ, относительныхъ и переходящихъ требуютъ подлежащаго въ такъ называемомъ повѣствоват. падежѣ, а наименование предмета, на которое обращено дѣйствіе подлежащаго въ именит. падежѣ. *დავითმა დაწერა წიგნი*, Давидъ написалъ письмо; *დავითმა უნდა დაწეროს წიგნი*, Давидъ долженъ будетъ написать письмо; *დავითმა დამიწერა წიგნი*, Давидъ написалъ для меня письмо; и т. д.

გ) Давнопрошедшее изъявит. наклоненія, прощ. сов. и давнопр. условнаго наклоненія глаголовъ дѣйств. относит. и переходящихъ требуютъ подлежащаго въ дательномъ падежѣ, а предметъ, на который обращено дѣйствіе подлежащаго въ имен. падежѣ; напр. *დავითს დაუწერა წიგნი*, Давидъ написалъ письмо; *დავითს უნდა დაეწერა წიგნი*, Давидъ долженъ былъ написать письмо.

დ) Повелительное утвердительное и отрицательное требуетъ послѣ себя тѣхъ же падежей, какихъ времена отъ которыхъ они происходятъ, напр. *წერე წიგნი*, пиши письмо; *ნუ წერ წიგნს*, не пиши письмо; *წავიკითხე წიგნს*, пусть пишетъ письмо; *არა წავიკითხავ წიგნს*, пусть не пишетъ письмо.

ბ) Подлежащее при глаголах средних полагается в тѣхъ же падежахъ, въ какихъ при дѣйствительныхъ, напр. *გმწველი იცხობს, დია სიქმეტა; ემწველიან გაცხობს, დია ვასიქმალსა; ემწველის უძინოს, დია სიქმალსა; პუნი ბუჯახ, მუხა მუჯინიქ.*

ა) Глаголы возвратные и возвратные требуютъ предъ собою подлежащаго въ имен. падежѣ, а послѣ себя имя безъ предлога въ Дат. и въ Твор., напр. *მეომარე ებრძვის მეომარს, ვიწხვება ვიწხვებთან; ივანე ელაპარაკება გიორგის, ივანე გოვარტის ს; გეორგიმ; ვეშენებო ხსნოს, ა ვიწყო დომ; მეფეები შეეხებენ ხუდოსსა, ივანე სრავნაქს ს; Султаном; ივანე ეხმობს თოკოს, ივანე ეხმობაქს ვერვოქ; ღრასა და ემას ნუ შეინდობი, ნა მოგაიქსა ნა ვრეა ნა აბსტატელთო.*

ა) Подлежащее при глаголахъ страдательныхъ, страдательно-начинательныхъ полагается въ имен. падежѣ, имя послѣ сихъ глаголовъ въ Твор. падежѣ, либо съ предлогомъ; напр. *წიგნი იწერება კალმითა, კიგა იწიქტაქსა პერომ; ხსნული შენგება ქეთოქირითა, დომ სტონტა ქარქიქმის ნ იქვითაქს. Стрადательно-начинательные глаголы часто требуютъ послѣ себя имени въ дат. падежѣ, напр. *კაცთა ღალიანი წინა-ალუგა მეფეს, კაცთა დადიანი ვოსტალქსა პროტივუ კარა.**

*Примѣчаніе.* Немногіе глаголы, имѣющіе форму страд. глаголовъ, а значеніе дѣйствительныхъ требуютъ предъ собою и послѣ себя тѣхъ же падежей, какиѣ глаголы дѣйствительные, напр. *იწერება წიგნს, იწიქტაქსა ქიგნს; დიწერასა წიგნი, ნაქსანი ქიგნი.*

з) Глаголы иѣстоименные требуютъ предъ собою подлежащаго въ дательномъ падежѣ, а послѣ себя имя въ имен. падежѣ; напр. *ლომსა ჰქუქუქსა წუქლი, დომ იქვითაქსა ჰქუქუქსა; თამარს უხარობს შვილთს ბედნიერობა, თამარა რადუქტაქსა სქანა სქანა. Такъ же страдательный залогъ сихъ глаголовъ требуетъ подлежащаго предъ собою въ дат., а послѣ себя имя въ имен. падежѣ; напр. *კაცს უნდა ეეგარებოდეს ღმერთი, ხოლომას დომ იქვითაქსა ჰქუქუქსა; ბაგრაქს გაემარჯვა, ბაგრათი დომ იქვითაქსა ჰქუქუქსა.**

**Примѣры для перевода съ Грузинскаго языка.**

მ) ერთი მგელი მოუხუდა ვირს, შექმნს ლამოდა ვირმა უთხრა. „ეიცი შემჭამ და ეს ანდრძი აღმისრულე, ქაჩანსი ლურსმნის ნაცესი დამრჩა და იგი ამოიღე.“ მგელმა პირი მიჰყო, უნდა ამოეღო, ვირმა წინსი ჰქრა, კბილები ჩამეფერივა, ვირი ველარ შექმა მგელმან. თქვა. „მამა ჩემი ხარაზი არ იყო და მე ხალხანდობას რა მწიქლოდა.“

2) Управляющія слова сообщаютъ окончанія своихъ падежей управляемымъ ими словамъ, въ такомъ случаѣ, когда сіи послѣднія стоятъ послѣ управляющихъ словъ, напр. *სსხუდათა დქუთისათა, იმენემქსა ბოთა; ბუქანქუქანი დისანა, იქსანი. ნებესანი.*

**Примѣчанія:**

1) Несообщаютъ своихъ окончаній, когда управляемыя слова стоятъ въ началѣ управляющихъ, напр. ღუთის სასულითა, ცის მფრინველნი.

2) Управляющія слова въ имен. и твор. 2-мъ падежѣ единств. числа и во всѣхъ падежахъ множ. ч. на ები не сообщаютъ управляемымъ или словамъ окончанія своихъ падежей; ქვეუ კაცის, უმეა ჩოლოვა, и т. д.

3) Окончание Твор. 1. ითა, повторенное вконцѣ управляемыхъ словъ иногда измѣняется на აღ, напр. სასულითა ღუთისად, ვმ. სასულითა ღუთისათა.

4) Мѣстоименіе მან, поставленное въ концѣ управляющаго слова вторится и при управляемомъ; საქმე მან მსაჯულთა მან, ძღუო სუდეი.

5) Когда къ управляемому слову будутъ относиться и другія слова, поставленныя впереди онаго, тогда окончаніе управляющаго слова переходитъ къ послѣднему, напр. მასა გიორგი ბატონიშვილისას, брату царевича Георгія; ძენი მეფის ირაკლისანი, сыновья царя Ираклія.

3) Предложные глаголы въ особенности средніе требуютъ не рѣдко послѣ себя имени съ предлогомъ, напр. აღვიდა მთაზედ (მთასა ზედა), взошелъ на гору, ამოვიდა ორმოცდგან, вышелъ изъ ямы; აიძობინა კიბე-ზედ, взбѣжалъ по лѣстницѣ.

**Примѣры для переводовъ съ Грузинскаго языка.**

10) მეღამ წერო აწვია, ოსპი მოუხარშა და სპილენძის თევზზე დაუხსნა, ორთავ ქამა დაუწვეს, მელი ენით ქსთქლეფავდა და წერო რას შექსქამდა, თევზზე თითო თითო თუ აიღებდა. მეორეს დღეს წერომ აწვია მელი და მუხულო მოუხარშა და პირ ვიწრო ქოთანში ჩაუხსნა. ორთავ ქამა დაუწვეს, წერომ ნისკარტი ჩაჭყო და ქამა, მეღამ ცუჩი ვერ ჩასვია, რასა ქსქამდა. იწყინა მეღამ, აუმიტერდა და შეამყარა, მეგრე წეროს ეწყინა და თვალთ შეაკინცლო. ანუ მათი სიტყობო და წყალობა რა იყო ანუ მათი რისხვა და მკერობა.

**II. Частныя правила управленія словъ суть:**

1) Именительный падежъ полагается по вопросу ვინ, кто? რა, что? напр. ვინ იჯდა ქვასზედ? კაცი, кто сидѣлъ на камнѣ? ჩოლოვა; რა იჯდა ქვასზედ? წიგნი; что лежало на камнѣ? книга.

**Именительный полагается:**

a) Послѣ всѣхъ временъ вспомогательнаго глагола ვარ, есмь; напр. ივანე სოკრატის ბიძა-შვილია (არს), Иванъ есть двоюродный братъ Сократа; ირაკლი მეფე ოყო მხნე, царь Иракліи былъ храбръ.

**Примѣчаніе.** Если глаголь ვარ означаетъ принадлежность, тогда требуетъ послѣ себя имени въ родительномъ падежѣ, напр. უმეაწვითო არს მ-

მეცნიერული შუალედები -

სვლის გონების, юноша остроумень; იყო სუსტის აგებულობის, былъ слабого тѣлосложенія.

ბ) послѣ глаголъ ვიცო, знаю; ვუწუი, извѣстно мнѣ; напр. მხოლოდ ღმერთ-მან უწუის წინასწარი, одинъ Богъ знаетъ будущее; ირაკლი მეფემან უწუოდა გან-წინავე ღვთა, царю Ираклию извѣстны были намѣренія Леопольда.

გ) Существительное имя, относящееся къ другому существительному имени непосредственно, напр. მღინარე მტკვარი, რქა Кура; ანტონი კათალიკოზი, Антоній Католикосъ; მეფე დავით, царь Давидъ; აქდს სოვა მღინარე, მეფე, служить поясненіями; иначе они должны стоять въ родит. падежѣ, напр. ცფილიზის ქალაქი, городъ Тифлисъ, и т. д.

დ) При наименованіи количества, шѣრѣ, вѣсовѣ, напр. ათი ადლი მუჯღი, де-сять аршинъ сукна; გირვანქა სანთელი, одинъ фунтъ свѣчей; ერთი თაზანი ქა-ლაღლი, листъ бумаги; კალთა ურბენი, корзина винограда; თარმეტი წყვილი წინდა, двѣнадцать паръ носковъ; ორი უღელი ხარი, двѣ пары воловъ; ოცი წყვილი წალა, двадцать паръ сапоговъ, и т. д.

ე) Послѣ нарѣчій: ვით, ვითა, ვითარ, ვითარცა, такъ; ეგრეთვე; также; რეცა, то есть; напр. ვითარცა ანგელოზი, какъ Ангелъ; ეგრეთვე აღმინი, такъ же человекъ, и т. д.

ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВОДОВЪ СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.

11) მეფე ვინმე იყო ღიღებუღი, ოცდა ათი ვაჟი ჰყვანდა. რა მოიწია დრო სიკე-ღიღისა მისისა მოუწოდა ქეთა თვისთა, მოაღებინა ოცდა ათი ისარი, შეჰქარა მატრად და მოიზიდა, რათა გატყვოს და ვერ გატყვს; მერმე თითო თითოდ მოიზიდა და ყო-ველივე დაღეწა. უთხრა შვილთა თვისთა. „თუ რომ ერთად ხართ და ერთ-პირზე ჰსდგე-ხართ მტერი ეგრე ვერ გატყვებთ, ვითა წელან მე შეკრული ისარი ვერ გატყვებ; თუ გაიფარენით ერთთ თვითო თვითოდ დაგლოწით და თუ ერთობა გაქუსთ და სიყვარული გაქნებათ მტერს თქვენ დაღეწით და შეფობაც დამყარებელი გაქნებათ და თუ ერთი მეორის ურჩი იქნებითა წაუსდენელი ვერ მოურჩებითო.“

2) Родительный падежъ полагается по вопросу: ვისი, кого; რის, чего; напр. ვისი-ა ეს სახლი? ვაფლანინათი; чей этотъ домъ? Капановыхъ.

Въ Родительномъ полагаются:

ა) Когда два существительныя имена, разнородныя предметы означающія, стоятъ вмѣстѣ, тогда одно изъ нихъ, которымъ означается принадлежность одного предмета къ другому, происхождение, качество, и т. д., ставится въ родит. падежѣ, напр. ამის წლის კაცი, столѣтній человекъ; ავი შემზ-



საჯი ქუჩის მშენებელი, дурной сберегатель есть товарищъ мѣра; მშენის მ-ცონი, хозяинъ дома.

**Примечаніа:**

1) Если къ существительному из род. падежъ будетъ относиться еще нѣсколько именъ существительныхъ; тогда послѣднее ставится въ родит. а прочія въ именит. напр. შა. გიორგი მეფის, брата царя Георгія; სახლი გიორგი მუხრან-ბატონიშვილის, домъ Георгія Мухрани Батонишвили.

2) Точно такъ же если къ существительному къ родит. падежъ будутъ относиться имя прилагательное или местоименіе, тогда въ родит. полагается послѣднее, напр. ქალაქი პეტრე ღივის, городъ Петра Великаго; სასახლე ირაკლი მეორის ქართლის მეფის, дворецъ Иракліа II, царя Карталинскаго; ქონება ივანე შვივის, имущество Ивана Мдивана.

3) Если существительное въ родит. падежъ стоитъ въ началѣ, тогда относящееся къ нему другое имя существительное ставится также въ родит. падежъ, напр. მეფის გიორგის შა; მუხრან-ბატონის შვილის სახლი; ხელის მამას ქონება.

4) Существительное въ родит. падежъ въ общепотребительномъ языкѣ ставится въ началѣ; напр. ცვილის ქალაქი, городъ Тифლის; ლეღვის ხე, смоковница; სახლის გამკე, домоправитель.

ბ) После Отглагольныхъ именъ существительное полагается въ родит. напр. წიგნის კონცა, чтение книги.

ვ) Предъ существительныхъ въ твор. падежъ прилагательное или полагается въ родит. ღივის ღაშქრით (ამ ღივით ღაშქრით) съ многочисленными существомъ; ქართულის ენით, Грузинскимъ языкомъ; საშინგლის ხმათ, страшнымъ голосомъ; ღიხვოს მწარის საცხვედლოთ, будутъ строго наказаны; შავის კაბათ, въ черномъ платьѣ; შავის თვალით, дурными глазами; თვარის კბილით, бѣлыми зубами; ერთის მხრით, съ одной стороны.

ი) После прилагательныхъ ღივის, достойный; მსგავსი, похожий существительное имя ставится въ родит. падежъ, напр. ღივის საჩუქრის, достойный награды; მსგავსი ლომის, похожий на льва. Говорятъ также: ღივის ვაჟი, достойный человекъ; მსგავსი სახე, похожий портретъ.

ბ) Прежде или после прилагательныхъ въ сравнительной степени: ციკრის უხალესი, свѣტლѣ утренней зари; თვალი მის უამეს ვერას ნახედა, глазъ лучшаго не могъ видѣть; უმეტეს ღვით მეფისა, болѣе царя Давида.

ე) После именъ числительныхъ дробныхъ, кончащихся на ვლი существительное полагается въ родит. падежъ; напр. მეოთხედი სახლისა, четвертая часть дома; მესამედი ნაწილი პღისა, третья часть сада.

ა) При означеніи годовъ, мѣсяцевъ, дней и т. д. на вопросъ *როდისსა*, напр. *ათს ღელსა, დოსაქმდობისა*; *ოცის წლისა, ადამათი წელსა*; *სუთს თვისა წელსა მწიგნობსა*.

ბ) После страд. глаголовъ существа. полагается въ родительномъ съ предлогомъ *გან*, напр. *ღმერთი ილიება კაცთაგან*, Богъ прославляется людьми.

გ) После глаголовъ შეშინან, стыжусь, напр. *ღვთოს არ გეშინიან*, *კაცის არ გრცხვენიან*, ты не боишься Бога, не стыдишься людей.

დ) После причастій настоящего времени дѣйств. залога, напр. *შემქმნელი ცისა და ქვეყნისა*, Творецъ неба и земли.

ე) После слѣдующихъ нарѣчій и словъ употребляемыхъ вмѣсто предлоговъ *ახლოს*, близко; *მახლობელსა*, по близости; *განკიდე*, кромѣ; *დაბლა*, внизу; *იღუპად*, секретно; *მღლა*, вверху; *მარჯვნივ*, *მარჯულსა*, направо; *მარცხნივ*, *მარცხულსა*, налево; *მაღლა*, высоко; *მაგიერ*, взаимнѣ; *ნაცვლად* вмѣсто; *უშვებებს* *ბოგისა*; *უფრო*, больше; *უნაზ*, прежде; *უწინარეს*, предъ оными; *უკვე*, *უკუნ*, ввѣкъ; *უგანასყველსა*, на послѣдкомъ; *წინააღმდეგომ*, напротивъ; *წინააღმდეგ*, противъ; *საშუალსა*, посреди; *აქა*, сюда; *აქილა*, туда; *ფარულად*, секретно; *ქვემოთ*, ниже; *შიგ*, *შიგან*, *შინაგან*, внутри, насквозь; *შემდეგომად*, *შემდეგ*, послѣ; *შორს*, далеко; *წინასწარ*, прежде; *წინ*, *ვამიან*; *za*, про; *ნაპრ.* *მახლობელსა ქალაქისა*, по близости города; *უშვებებს უოფელთა მოწაფეთა*, больше всѣхъ учениковъ; *ნაცვლად ხსენისა*, *ვამიან* дома; *შემდეგომად ქალაქებისა*, послѣ проповѣди; *მარჯვენით მამისა*, по правую сторону отца; *საშუალ წღვისა*, посреди моря; *მისგან-კიდე*, кромѣ его; *მის-წინ*, *ვამიან* его.

ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВОДА СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.

12) სტამბოლის ერთი ქრისტიანი და ერთი მდიდარი ურია ქიშპად იყვნეს. ურია მალე შალ ქრთამს გაიღებდა, იმ სობნალო ქრისტიანს დაჭერინებდის თათართა, ხან ქსციან და ხან დაბიან, იყო ღიღს საპატიმროში. ღღებდა ერთსა მან ქრისტიანსა უთხრა: „ასე-ღლები დასწერო, რაც წმინდათაგანნი არიანო.“ ურიამ ვგელა დასწერა. ქრისტიანსა უთხრა, „მამადა რადლა დააკელო.“ ურიამ უთხრა, „როდის აყო წმინდათაგანნიო.“ ქრისტიანსა მისის მტრობით ამ სიტყვაზე თათარი დაიხვედრა მოწმად, თათარი წაიღო, ფადს უთხრა, დაჭირეს ურია და დაარჩევს.

3) Дательный падежъ полагается по вопросу *ვისსა*, *ვისა*, *кому?* *რასსა*, *чему?* *ნაპრ.* *ვის აქებენ?* *ოგანესა?* *кого хвалять?* *Ивана*.

Дательный падежъ употребляется:

ა) Въ означеніи годовъ, мѣсяцевъ и дней, на вопросъ *როდისსა*, когда; *რას-ღროსსა*, въ какое время; *რამთონს ხანს*, во сколько времени; *ნაპრ.* *დეკემბრის ოცსა, დეкабря двадцатаго*; *ათს რგვს ორმოც და მეორესა წელსა*, тысяча восемь сотъ сорокъ второмъ году; *მეფობასა პეტრე ღიღისასა*, въ царствованіе Петра Великаго; *ღელს ადრე შოვიდა*, пришелъ утромъ рано.

6) **Наименование мѣсть, т. е. городовъ, деревень и т. д. на вопросъ гдѣ, гдѣ?** მივალ ქალაქსა, ზღუ ვე გოროდ; ჩავილა ცხვილისსა, პრიახალ ვე ტიფლისსა.

6) **Послѣ глаголовъ переходящихъ, собственное имя, которымъ совершается дѣйствіе, напр. ვაშენებინებ სახლსა ივანე კალაგოზსა, заставляю Ивана каменщика строить домъ.**

7) **Имя существительное, употребляемое съ глаголами слитно полагается въ дательномъ или родит. падежѣ; напр. გულს-მოღვინება, старавіе; ვიგულს-მოღვინებ, стараюсь; такъ же говорятъ: ცეცხლს-პირს, предъ огнемъ.**

8) **Послѣ нарѣчій и частицъ: ვით, какъ; ებრ, მებრ, въ простор. ევ, напр. ლომსავით, подобно льву.**

**ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВООДОВЪ СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.**

13) ერთი კუ და ერთი მორიელი დამშობილდენ, წავიდნენ გზასა და გასვალი წყალი დასვდათ. მორიელი დაღონდა, გასვლა არ ეძლო. კუმ უთხრა. „ზურგს შემჯეყო, მე გაგიყვანო.“ შეაჯდა მორიელი ზურგზე, კუ რა წყალში შეცურდა მორიელმა ზურგზე კბენა დაუწყო. კუმ ჰკითხა „შმაო რასა იქო.“ მორიელმა უთხრა. „რა ვჰქენა არც მე მწეზავს; მაგრამ ასეთი გვარისანი ვართ მცერსა და მოყვარეს ყველას უნდა ვჰკებნდეთო.“ კუმ დაიურუშემლავა, მორიელი წყალს მისცა და უთხრა. „შმაო არც მე მწეზავს, მაგრამ ჩემი გვარი თუ გესლიანს სოცრს არ გაიბანს გასვილება და მოკვდებო.“

4) **Звательный падежъ стоитъ независимо отъ другихъ словъ въ рѣчи; напр. ჰე დემერთო! შენ დამიფარე, и т. д., о Боже! избави меня.**

**ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВООДОВЪ СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.**

14) ერთი გლახა კაცი მოვიღოდა გზასა ზედა და ერთი ქილა ჰჰოვა, აიღო ქილა, საკიდარში ჯგონი გაუყარა და მსარზე შეიღო, დაიწყო გზა-გზა სღვა და გულთა ამას უბნობდა. „აწ გამიღირება ჩემი მოინება დემერთმან, ჩავალ ქალაქად და ერბოს ნახევარ მარჩილად გავჰყიდი, მით თორმეც სამამლე ვარიას ვიყიდი, მოვიყვან, დავზრდი, დავჰვეერავ, დავასუქებ და თითო-თითოს აბაზათ გავჰყიდი, მერმე მით საეშვე გოჭებებს ვიყიდი, დავასუქებ, დავაქრავად და ორ-ორ მარჩილად გავჰყიდი, და მერმე მით სახარე სბოს ვიყიდი, ხარებს დავჰჭდი, მოგხნავ და ვთესავ და აშენებულთი შევიქნები. ამ გულის-თქმასი შეშა აუღვა და ქალაქს გასასყილად წამოიღო. ერთი ხიდი დასვდა, თქვა მან კაცმან. „აქ ხარი არ გაიარს, სმა გავსცეო“ შესძახა „ცერიო“ დაუქნია; ჯგონი, ერბოს ქოთანს სიღზე დაჰკრა, ქოთანს გატყენა, ერბო დაიქცა, მისის გულის-თქმით გამიღირება წუთზე წაუღდა.

5) **Творительный падежъ 1-й полагается по вопросу ვითა, კმმ? რითა, ჭმმ? наименование орудія или средства; напр. რითა ჰქვერ წიცხსა? კადმითა, ჭმმ ვიშეშ წიშმო? перомъ; ფერინველი ჰფერინავს ფრთებითა, птица летаетъ крыльями.**

**Творительный 1-й полагается :**

a) **Послѣ Прилагательныхъ სავსე, полный; ჩინებული, знаменитый, слав-**

ხვი; ირაკლი ჩინებული სიმბნითა, **Иракий славный храбростию**; ანკონი მღალარი სიმბნითა, **Автоий богатый мудростью**; საღვინე სავსე ღვინითა, **полный виномъ кувшинъ**; მღალარი ჭკუითა, **богатый умомъ**.

ბ) **Имя существительное, означающее часть предмета, отличающегося какимъ либо качествомъ**; ნაპრ. პირით თუთრით, **лицемъ бѣлымъ**; სახითა ლამაზით, **лицемъ красивымъ**; ბრგგუ გონებითა, **тупой умомъ**; მარგგუ სხეულითა, **живой тѣломъ**.

გ) **Имя существительное, означающее путь, по коимъ предметъ идетъ или движется**, ნაპრ. ზღვით წავიდა, **отправился моремъ**; სმელოს გზით მოვიდა, **прибылъ сухимъ путемъ**.

დ) **Имя существительное, означающее часть времени, года**, ნაპრ. დღისით მუშაობს, **ღამით ქსძინავს**, **днемъ работаетъ, ночью спитъ**; დღისით მზისით, **среды бѣлаго дня**.

ე) **Послѣ прилагательныхъ въ сравнительной степени**; უმაღლესი გონებითა, **высокий умомъ**.

ვ) **Послѣ глаголовъ, означающихъ обогатить или наполнить что чѣмъ**, ნაპრ. ამაგოტ ქვეითკრითა, **ვალოჯილ კირპიჩემъ и извъსტუი**; ალაშენა მადლითა, **обогатилъ благодатю**.

ზ) **Послѣ возвратныхъ и страдательныхъ глаголовъ**: ირაკლი იღიღა სიმბნითა და სიმღაბლითა, **Иракий прославился храбростью и кротостью**; სოლომონ მეფე იყო ქებული სიმბნითა, **царь Соломонъ былъ славенъ мудростию**; დაითრო ღვინითა, **опьянѣлъ отъ вина**; დაშვრა საქმითა, **усталъ отъ трудовъ**.

ა) **Послѣ вопроса საიღამ, откуда?** ნაპრ: სპარსეთით, **изъ Персїи**, იერუსალემით, **изъ Иерусалима**.

#### Примѣры для переводовъ съ Грузинскаго языка.

15) ერთი თხა და ერთი მელა დამზობილდნენ და საზიაროდ ყანა დათესეს, რა მოვიდა, დია კარგი ყანა მოვიდა, მოშკეს, დაღეწეს და დაინიავეს, სეავი ცალ-კერძო და-გროვეს და ზე ცალ-კერძო, მელამ უთხრა თხას. „სეავი მე და ზე შენაო.“ თხამ უთხრა. „არა, სამართალი ეს არის ორიგ შუა გავიყოთო“ მელამ უთხრა. „მაშ მე წავად ბიძა ჩემს მოვიყვანო და მან გაგიყოფო.“ ვინემ მელი ბიძას მოიყვანდა, თხა წავიდა ცხვრიდამ ორი დღი ქოფაკი მოიყვანა და ზეში დამალა. მოვიდა მელი, ერთი ასეთი მგელი მოიყვანა, თხას თვალთ დაუნებლდა. უთხრა მგელმა. „ჩემს დისწულს რაცომ აჩივლო.“ თხამ უთხრა „მაშ რადგან მოწმად მოჰყოლი-ხართ მეც მამა ბიძანი აქ მისაფუთავიან, მათ საფლავზე შედეგ და ისულე და მართალი მოწამე იქნებო.“ მგელმა რა თხის შეჭმა მოინდომა, წამოსლოცნენ ძალღები, მელი და მისი მოწამე ასე განადგეს შარშანდელიც დაავიწყეს, არამც თუ წლეული ეშოგნა.

6) **Творительный падежъ 2-й** полагается по вопросу **რად, чѣмъ? къ кому? къ чему? на кого? на что? სად, куда? დმერთმან ქქმნა კაცი**

ბატონს და მისკვავსად თვისად, **Вотъ сотворишь челоуѣка по образу и подобію своему**; შინაზე განიყოფის **оубо** ტოტად, რქა ძღმისა **на чѣтыре рукава**; ეგერთს მუჯად, **короновался царемъ**; ცაფი ზინჯურად, **ушелъ въ поле**.

**Творительный 2-й полагается.**

ა) **Послѣ глаголъ, означающихъ стремленіе къ чему либо, напр. улетѣла цапъ, взощелъ на небо**; მოვიდა ქვეყნად, **пришелъ на землю**; წარმოადგინა სპანი მონღვად **არბეთს კარგითა**, **отправилъ войска для опустошенія окрестностей Орбети**.

ბ) **Послѣ глаголъ, означающихъ покупку, продажу, раздѣленіе на части, на вопросъ რამითად, на сколько; რამით ნაწილად, на сколько частей, напр. იყოილა ორ აბაზად, купилъ за два двугривенныхъ; გაჰყოილა სამ-სურად, продалъ за пятнадцать копѣекъ; მკებმა მამული გაიყვეს სამად, братья раздѣлили имѣніе на три части.**

გ) **Послѣ глаголъ, означающихъ стать, сдѣлаться чѣмъ нибудь, напр. გახდა ავად, сдѣლался болѣнь; შეიქნა კაცად, онъ сталъ челоуѣкомъ, ღიადგინა მსაჯულად, поставленъ судьбою; გარდაიქცა ირმად, превратился въ оденя; მიწნს კეთილად, считую за благо; ჰყვეს მეფედ, сдѣლал царемъ.**

დ) **Отглагольное имя, послѣ глаголъ, означающее, напр. განვიზრანე მიცემად, я рѣшился отдать.**

ე) **Иногда послѣ предлоговъ ვიღრე, დო; მეზრ, ეზრ, პო; напр. ვიღრე ცად, დო ნება; ვიღრე ზღვად, დო მორა; მეზრ ხაცად, პო образу.**

**ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВОДА СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.**

16) **ორნი მწევარნი ხალხობაჲს დაილოცნენ ერთს მიწორსა, ნახეს მელას თავი მუჯურა და ხან გაუსვენს და ხან დატვირს, ხან ჰქერსი შეადგებს და ათამაშებს, მიკპარნენ მწევარნი და მელი შეიპერეს. უთხრა მელამ ძალოებს, რემი ღლე აღსანრულითა ხომ მოთლად, ღმერთთა რემი თავი თქვენ მოგცათ, ხალა წაუიკალოთ, ამ მიწორს სედავად, ამღენი შემიხვეწეთ, თქვენც ირით, როგორც რემი გვარი თავის მტერი, გამიძეთ უთხო თავი დაუთხოთ, ვათამაშო, მერმე რაც გინახოთ მოუთხოთ.** “**მოკუთუნეს მწევართ, გაუსვენს, მელამ თავად დატვირა, ათამაშა, შეადგაო ხან ახარ, ხან იქათ; თურმე ახლო ხორა ჰქონდა და შიგ შევარდა და მოუსტინენ მწევარები და უთხრეს, „მელათ, მელათ, გამოღო, ერთი თავი ათამაშე, ის ხომ ღიად გიყვანსო და მერმე შეიღო.“ მელამ უთხრა მარსან როც ვათამაშე ისიც მიმიძმე, არა თუ ახლო გამოვიღე და ვათამაშო.**”

7) **Родительный и вмѣстѣ съ тѣмъ Мѣстный познается по вопросу ვისს, ვიგის, ყ ვისს, ყ ვიგის, ნაპრ. მუჯე ბგრატ თვის სიამმისს დაწნა, царь Багратъ остался у своего тестя; სად მიხვად? მუჯრე დეკანოზანთსა, куда идешь? къ Петру Деканозовымъ; იფანე მდივნისს ვიჯად, я былъ у Ивана Мдивановыхъ; თვის შამისს ვეწნს გაჰყოდის, **нѣтъ отцовскаго имѣнія онъ не можетъ ничего продать.****

В) Такъ изъясняемый повѣствовательный падежъ ширяется по вопросу, *ვინ, რომან, кто?* напр. *ვინ შექმნა ცა და ქვეყანა? ღმერთმან,* кто создалъ небо и землю? **Богъ.** Въ повѣствовательномъ падежѣ полагается подлежащее при глаголахъ прошедшаго совершеннаго времени изъяснительнаго склоненія и будущаго условнаго склоненія, напр. *ივანემ დაქსწერა წიგნი, Иванъ написалъ письмо; ივანემ დაქსწეროს წიგნი, пусть Иванъ напишетъ письмо и т. д.*

### III. Употребленіе предлоговъ.

Предлоги употребляются, либо отдѣльно вначалѣ и послѣ словъ, либо послѣ словъ слитно; напр. *ამიერ მდინარის, по сую сторону рѣки; წინაშე ტაძრის, предъ храмомъ; სხვაში (ვმ. სხვას შინა), въ домѣ.*

Предлоги, употребляемые при именахъ отдѣльно и требующіе родат. падежа суть:

*ამიერ, გამოღმა, по сую сторону; იმიერ, გღმა, გღმით, გღმართ, по ту сторону;* напр. *წუალს გღმა გავიდა, пошелъ на ту сторону, переправился на другую сторону рѣки; ლიხის შიის იმიერ, по ту сторону Лихетскихъ горъ.*

*გარდა, გარდაისღ, თგინიერ, кромѣ;* напр. *ივანეს გარდა, кромѣ Ивана; გარდა ამის, кромѣ этого; მზითვისა და ნიშნის გარდა, кромѣ приданнаго и предбрачнаго подарка.*

*გარემო, გარშემო, вокругъ;* напр. *გარემოს ქალაქის, вокругъ города.*

*გარდიგარღმო, იგურღვი, поперегъ.*

*გარე, გარეთ, внѣ; გარეშე, внѣ; кромѣ;* გარეშე ღვთის, кромѣ Бога.

*გარეგან, გარედგან, გარეღამ, გარედან, снаружи;* напр. *გარეგან ტაძრისა, снаружи храма.*

*შომართ, къ (говоря объ отдаленныхъ предметахъ); შომართ, къ (говоря о ближайшихъ предметахъ).*

*შიერ, отъ; ივზ;* напр. *პავლეს შიერ, отъ Павла; შის შიერ, отъ него.*

*პირ-და-პირ, პირის-პირ, противъ;* напр. *პირ-და-პირ ტაძრისა, противъ храма.*

*ქვე, ქვეშ, ქვეშე, подъ;* напр. *ხსლის ქვეშე, подъ домомъ; სამართლის ქვეშე, подъ судомъ.*

*წინ, წინაშე, предъ;* напр. *წინაშე მსაჯულთა, предъ судьями.*

*შორის, между;* напр. *შორის ერთ და მღვდელთა, между народомъ и священствомъ,*

**Примечаніе.** Многие изъ сихъ предлоговъ употребляются, какъ Нарѣчія и требуютъ послѣ себя и другихъ падежей, напр. *გღმა გავიდა, пошелъ на*

ту сторону; ქვე იღა, лежалъ внизу; ცა ქვეჲ, подь небомъ; კედელსა და კედელს შუა, межъ стѣнами; ცა მიმართ, къ небу; ქალაქის მიერ, изъ города; შენს აზარად, виадеждѣ на тебя პერანგის აზარად, въ одной рубашкѣ.

**Предлоги, употребляемые въ концѣ словъ слитно суть:**

გან (სვ Родит.), отъ; изъ; напр. სისარულიან-გან, отъ радости; ეს რისა-გან არის, это отъ чего; какъ это случилось; (სვ Творит. 1.) изъ; с; პირით-გან, изъ рта; დღითგან ვიდრე საღამომდე, сь утра до вечера.

*Примъчаніе.* Буква თ въ концѣ творит. 1. падежа не рѣдко измѣняется въ ლ, напр. ქალაქიდან, вм. ქალაქითგან; პირიდან ვმ. პირითგან. Окончаніе დგან, იღგან, въ разговорномъ языкѣ измѣняется на ღამ; напр. ქალაქიღამ ივზъ города; პირიღამ ივზო рта; მაღრან-ღვალთიღამ, ივზო Маграндвалета; მოსკოვიღამ, ივზო Москвы.

გამო (სვ Родит.), отъ; изъ; для; напр. სიტყვისა გამო ჩემისა, ივზო словъ моихъ; ამის-გამო, по этому, для сего; (სვ Твор.), отъ; изъ; с; ცეცხლით გამო, ივზო огня; ციო გამო, сь неба.

ღა, ღმი, ღამი (სვ Родит.) ღოცვა ღვთისღმი, молитва къ Богу; მივალ მამი ჩემისღმი, иду къ отцу моему; მარიამისღა, къ Маріи.

*Примъчаніе.* Въмѣсто предлоговъ ღა, ღმი часто употребляется одно только буква ღ, напр. მარიამისღ, къ Маріи; მამის ჩემისღ, къ отцу моему.

ზე (სვ Родит. при выраженіи времени), напр. ავრილიანე მეფის ზე, во время царствованія Аврелиана.

ზე, ზელ, ზელა, ზელან (სვ дательнымъ), на; надъ; о; об; про; по; напр. ავიდა მთის წვერსა ზელა (сокр. მთის წვერზედა), взошелъ на вершину горы; ღმერთსა ზელა (ღმერთზედა) მაქვს სასოება, я надѣюсь на Бога; წყლის პირსა ზელა (ვმ. პირზედა), на берегу рѣки; მას ზელ, მაზედა, на него; об; немъ; იმაზედა ამზობს, онъ говорить об; немъ; წავიდა შეშაზედა (შეშასა ზელა), поѣхалъ за дровами.

თან, თანა (სვ Родит.), с; къ; კაცის თანა (сокр. კაცთანა), сь человѣкомъ; ზატონის თანა (сокр. ზატონთან), сь господиномъ. Когда предлогъ этотъ означаетъ уподобленіе, тогда требуетъ такъ же родит. დავითის თანა, подобный Давиду, ოქროს თანა, подобный золоту; (სვ дател.) с; къ; მოსამართლეს თან, къ судѣ; დავით თანა (ვმ. დავითის თანა), къ Давиду.

*Примъчаніе.* Предлогъ этотъ употребляется и вначалѣ словъ, напр. ზე დანერგული თანა წარსადინებლთა წყალთასა, дерево, насажденное при потокахъ водъ.

თვის (სვ Родит.) для; про; о; об; ღვთის გულისთვის, ради Бога; ამისთვის; по этому; სწუხს მამისთვის თუჯით по отцѣ. Предлогъ თვის въ просторѣჩი ივზიანებასა ივზინ, ივზინც.

ურთ (სვ Твор. 1.), напр. ნათესავით-ურთ, сь родственниками; კაცებით-ურთ, сь людьми.

კენ (სვ родит.) ნაჲრ. შივალ სიღისაკენ, нду къ мосту; თავის შამისაკენ იწევს  
онъ тается къ отцу.

კერძ (სვ родит.), მის კერძ, на его сторону; за него.

კილე, კილეგან, განკილე (სვ родит.) ნაჲრ. მის-გან-კილე, кроме его.

მდე, მდინ, დმდე, დმის (სვ твор. 1. и твор. 2), до; ნაჲრ. აღმოსავლეთით დას-  
ვლეთადმდე, უკუნითი უკუნისადმდე, отъ вѣка до вѣка, во вѣки вѣковъ; ყელამდინ,  
(შშ. ყელად-მდინ) წყალში ზის, по шеѣ сидитъ въ водѣ; სიკველიამდინ (შშ.  
სიკველიამდინ) არ ღამავიწყლებით, по смерть не забуду васъ.

უკან (სვ дат.), по; პოსლქ; პოვადი; ზურგს-უკან, за спиной; მას-უკან, послѣ того;  
შინ, შინა, сокრ. ში, შიდ (სვ дат.) въ; ქალაქსა შინა (сокращенно ქალაქში),  
въ городѣ; სახლსა შინა (сокр. სახლშიდ, სახლში), въ домѣ.

### ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВОДОВЪ СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.

17) იყო ღიღი ვაჭარი და ჰყვა შეილი ერთი. რა კვებოდა შეილი მართებულად  
ღარიღი და სამასი ლიტრა ცყვია მონას მიაზარა და ამცნო შენახვა და შეილისა  
არა თქმა, ვირემ არ დასჭირდესო და მოკვდა კაცი იგი და შეილი მისი მემთფრალე იყო  
და ღვინის მსმელთათან ილხენდა, ყველა მამის მონაგები სრულეებით გარდაგო,  
რომე ცოლის სამკაულიც გაჰყიდა, დარჩა გლახაკი. რა მსახურთა ნახეს, რომ აღარა  
ჰქონდა რა, მისი სიყვარული გაცვითვის. მოაგონდა ცყვია და ჰკითხა მას მონასა. „რა-  
უყავ, მამა ჩემმა სამასი ლიტრა ცყვია რომ მოგაბარაო, იგი მომიტანეო.“ წავიდა და ცირი-  
ლით მოვიდა, ეგრე თქვა „მიწაში დავფაღ და თავგს შეუჭამიაო.“ მან ყრმამან არ დაუ-  
ჯერა და მათ ღვინის მსმელთ უმოწმეს „მართალი იქნებაო.“ ღია დაგლახაკა და მოუნ-  
და მას თავის ამხანაგებთან სმა და არა რა აქენდა, რომ მისრული იყო და მიეცანა. წავიდა,  
ცოლს ღიჩაქი მოხდა, გაჰყიდა, ერთი პური და ცოცა ყველი იყიდა, წაიღო და წავიდა.  
მისნი ამხანაგნი წალკოცში სმიდეს. რა კართან მივიდა, პური და ყველი ადგილზედ  
დადო, რომ კარი გააღოს და შევიდეს. ამ დროს მოვიდა ერთი ძაღლი, პური და ყველი  
მოსცადა და შეუჭამა. შევიდა ყრმა იგი ამხანაგებთან, მათ მისი ღიღი სარჯი და მასზინ-  
ძლობა დაგიწყებოდათ, არც მაგიერ უყვეს, დატყესეს. „უძღვნიოდ რად შემოსველო.“  
შერტხვა და ეგრე უთხრა. „პური და ყველი მომიქონდა, ძაღლმა შემიჭამაო.“ მონა იგი  
მისი მათ თან სმიდა, გაიცინა და აგრე უთხრა. „ცყუვის, ძაღლი როგორ შესჭამალო.“  
აეცინა ყრმასა მას და უთხრა „ღმერთიმც გრისხავს, თუ სამასი ლიტრა ცყვია ერთმა  
თავგმა შეჭამაო, ერთს პურს და ცოცა ყველს ღიღი ქოდაკი როგორ ვერ შეჭამალო.“  
და ნამტირალევი გამოვიდა. ადგა იგი მონა, მოეწია უკან და უთხრა ყრმასა მას. „ვერა  
ჰსცან ჰქუა შენოო, ეგოღენი ქონება გარდაგე, ვინ არის მადრიელიო, ახლა ჩემი ის-  
მინე, ნულარ მემთფრალეო, თავი იცან, მე იგი ცყვია ისევა შექვსო, ეს ღლე ვიცოდი და  
თუ უწინ მომეცა მასცა დაჰკარგადილო და შენი ქონება ღმერთმა მოგახმაროსო.“ მერმე  
კარგად იხმარა, ისევ ღიღებული ვაჭარი შეიქმნა. საქონელი ბევრი სჯობს, თუ კაცი  
კარგად იხმარებს, თანა გლახაკი ავ-მდიდარს სჯობს.



### IV. Отдѣльныя правила словосочиненія.

1) Для составленія вопросительнаго предложенія Грузины употребляютъ частьцу ნომი განა, напр. ნომ არ განხანო ჩემი ძმა? не видали ли моего брата? გან რას ამბობენ? а что говорить? или же произносятся глаголь противно; წავიდა, развѣ ушелъ? წიგნსა კითხულობს, онъ читаетъ книгу?

2) Предложенія предположительныя составляются съ союзами: თუ, თუ ღელა-მე если; თუმცაღა, ღელათუ, ხოთა; უკეთუ, უკეთუ-მცა, ессли; რომ, თუ რომ, ессли; უნდა, надлежать, подобасть.

*Примѣчаніе.* Частица უნდა, согласуется съ временами условнаго наклоненія, прочія же присоединяются и къ условному и къ изъявительному наклоненіямъ.

3) Предложенія желательныя составляются изъ глаголовъ и нарѣчій: ნეცარ, ნეცარ-თუ (въ общепотребительномъ языкѣ ნეცავი), ო если бы.

4) Личныя мѣстоименія ის, იგი, указат. ეს, ეგე употребляются при глаголахъ 3-го лица настоящаго и прош. несоверш. изъяв. наклоненія и наст. услов. наклоненія. При 3-мъ же лицѣ прошедшаго сов. изъяв. наклоненія и будущаго. услов. накл. мѣстоименіе მან, იმან, მაგან; იგი სწერს; იმან ქსწერსა.

5) Слѣдующіе глаголы въ давнепрошедшемъ времени ვუბოქებ, жалую; მივართმევ, подношу; მოულოცავ, поздравляю употребляются какъ настоящія; напр. მეფეს უბოქებია მამული, царь жалуетъ или пожаловалъ имѣніе; მომირთმევია, подношу или я поднесъ.

6) Отрицаніе полагается въ началѣ, напр. არ ვის უხანავს, на кого не видашь; არა ვის გაუგონია, ни кто не слышалъ. Отрицаніе часто повторяется არა ვის არ უხანავს, ни кто не видалъ; ნურა-ვის ნუ ეყვი, не говори ни кому.

#### ПРИМѢРЫ ДЛЯ ПЕРЕВОДА СЪ ГРУЗИНСКАГО ЯЗЫКА.

18) ერთი ვირო გალახაკი კაციისა, მიჭირვებული და შქლეთ ცაპარა ბატონისა თვისისა და წავიდა ერთს მალალს ადგილს, დასადგურა, ესეთი ადგილი იყო, დიდი წყალი ჩადლოდა და წყლის შირს სენი შევანგრინი იღებნეს და დიდი კორდნი მწვანენი ყვავილოთონნი მოსციდნენ, თურმე ვეფხვის სამკვიდრო იყო და მუნ ღიღავა. ვეფხვი ნათლობან იყო, მოვიდა, ხანსა, დიდად იუცქარავ, დიდად შეეშინდა. რა ვინა ვეფხვი ხანსა, თავის სიყვდილის მოციქულობა ეგონა, ყურნი წაიციქვიდნა და დიდად დაიფორსა. ვეფხვს ახელი შიშის ზარი ღიღავა, გზათ კვლი ვეღარა გაიგო რა, კალღებელ ჭარლოქისა და გაიქცა. მიამავალს შეჭირვებულს მელი შესედა, ქსენსა შეჭირვებული მივილოდა, თავგანის-სცა და მოახსენა. „ხადირთ მეფეო, ხად მისფლოთ, ან რად დაგოდრეჯათო.“ მან უთხრა ჩემს სამეფოს ერთი უცხო ბუმბერაზი მოსული, მისის შიშით ვეღარა დავლევ და გზმოვეცალო, მით დამიღრეჯათო.“ ჭკითხა მეფამ შიხა ანბავი, მან ვეფხვა უახნო, ზანე მინა, ოთხ-ფენობა, ყურ-დილობა და ხმა შიღლიობა, ვერი და რა ხომე ქსჭირდა ვეფხვა, მელამ

მოახსენა „ეგე ვირია, ნუ შირბი, მას გავაძებ და შენ უზრუნველად განისვენე.“ ვეფხვმა არ მოუხსინა, მელი თან გაჭყვა, წავიდნენ, შემოეყარათ მგელი, თაყვანის-სცა და მერმე მელას ჰკითხს. „რად შეჭირვებულაო ანუ სად მივა.“ მელამ მგელს ყოველივე უამბო. „ვირის გამოქცეული შირბისო, უშალე და არ დაიშალაო.“ მგელმა მოახსენა. „ნუ სწუსხარ, ჩემი სადილიაო, ღია მშინან, წავიდეთ, მის საქმეს მე მოგახსენებო.“ ვეფხვმა ეგრე უთხრა. „თუ ჩემი ღალატი არ გნებავთ და მართლა მეცყვით, ერთი თოკი მოიღეთ, შუა მე მოეგებთ და აქათ ერთი მოეპი და იქით მეორე, ერთად მივიდეთ და რაცღა დაგვემართებათ, სამთავე სწორედ დაგვემართოსო.“ წავიდა მელი, თოკი მოიპარა, მოიცანა, სამნივე გამოეპიეს და ერთად მივიდნენ. რა ვირმან ესენი ერთად მისული ნახა ვაება გაუმრავლდა, შექმნა ფერილი და ზანილი. ვეფხვი შეშინდა, მრჩეველებს აღარა უსმინა, თოკს მოიჭიდა, ორნივე დაახლო, თვით გარდაიხვეწა. ბოლოს თქვა „თუ არ მას ადგილს ჩემი დარჩობა არ იქნებაო, წავიდე და მას ბუმბერაზს ვეყმო, ეგება დამინდოს და ჩემს ადგილს კიდევ ფანავიდე ხოლმეო.“ მივიდა ვირთან ღიღის კრძალივით, შეესვეწა და ეყმო. ვირს მისგან ეშინოდა და მას უფრო ვირისგან. უბრძანა ვირმან „რადგან მეყმევი, კარგად დავარჩენ, ჩემის სახლის უხუცესობას მოგცემ, ორს შეცოლებას შეგინდობ და მესამეს ვირიდე.“ იყვნენ და განისვენებდნენ. გამოხდა ხანი, ვირს ეძინა, ვეფხვს ნაფარდი მოუნდა, წყალს გასლტვა, მჭვალს კული ჰქრა, ვირს წუნწკლი შესასა. გაიღვიძა, იწყინა და დიდ დატუქსა. მეორეხედ ვირი წყალში ჩაფარდა, წყალი ღიღი იყო, ვირი წაიქცა და დღუბა. შეიჭრა ვეფხვი, ვითომ ბაცონს მოესმარა და გამოიფევანა. ვირი მიზეხს ეძებდა „ტავიჯლოვო“ გაუწურა „მე კალიმას ფანდრობდი, შენ რად გამომიფევანეო.“ ვეფხვმა მე სამის შეცოლების რიდი ჰქონდა და გარდაიხვეწა, იგი ადგილი ვირმა დაიპყვიდა.

**В. ОБЪ УПОТРЕБЛЕНИИ ЗНАКОВЪ ПРЕПИНАНІЯ.**

**§ 26. Знаки препинанія, употребляемые въ старинныхъ Грузинскихъ рукописяхъ, суть:**

Запятая (,) , точка (.) , двѣ или три точки (:), (:.) , знакъ вопросительный (?).

*Примѣчаніе.* Точка употреблялась вмѣсто точки съ занятой, двѣ или три точки, вмѣсто одной точки.

**Г. ОБЪ ОБРАЗОВАНИИ ИМЕНЪ И ГЛАГОЛОВЪ.**

**§ 27. А. Образованіе именъ существительныхъ.**

**I. Имена, означающія дѣйствіе или страданіе бывають:**

- 1) Первообразныя, кончащіяся на ა, ოვა, ემა, ომა, ევა, ნა и т. д., напр. წვრა, მისანіე; გლეჯა, რვანіე; ცვემა, ბიენіე; ზომბ, მწრანіე, მწრა; მართვა, поправленіе; კერვა, шитье; ძლევა, დავანіე; გრაცნა, свертываніе.

2) Производныя, кои производятся:

- ა) Отъ именъ дѣйствій, прибавляя къ окончанію, вмѣсто конечной ა, слоги: ება, ობა, იბი или къ началу სი, ა къ концу, вмѣсто окончаній: ება,

მა, ენა სლღი: იღი, უღი, ნაჲრ. ზანა, მყბე; ზანება, ომყბავე; წოვა, ოსანე წოვა, კორმენე გრუბე; გღმა, ლეჟანე; გღება, ბროსანე, კიდანე; ზრძვა, ვოეანე; ზრძოლა, სრაჟენე; ჰრწვა, ტრასენე; ჰრწოლა, დროჟანე, დროჟ; წრება, სკორბენე; წრეხღი, სკორბ, რბენა, ბწანე; სიზბღი, ბწოტია; კღმა, ომყრანე; სიკვღღი, სმრტე; ნნვა, ჟაღენე, სინნულღი, ოკაჟანე; ხარვა, რადოვანე; სინარულღი, რადოსე; ჰულვა, ოტვრაცენე; სიჰულღღი, ნენავოსე; ქაღება, ოგროჟანე; სიქაღღი, ოგროვა. სღო: სიჰწიღი, გოღოდე; სიარულღი, ოჟენე, სიყმღღი (გოღოდე), ნე ოტობრეჟანე ვე პერნობრავნოჟი ფორმე.

ბ) ოტე იმენე სუბსტანციალურე ი პრიაგატელურე, პრიაგატელურე კე ოკონჩანო ება, ობა, ვა, ნაჲრ. ნიშანი, ვნაჟ; ნიშნება, ოკაჟანე კომუ ოტო ვნაკომე, ნიშნვა, ვნაჟენე; ზიჯი, შაგე; ზიჯება, შაგანე; შიში, სტრახე; შიშვა, ბიავნე; ნაღვეღი, პეჩენე; ნაღვეღობა, ოპეჩენე; ვაბოტა; სკორბე; ოგორი, ბწღი; ოგორება, ბწენე; ნაყროვანი, ნენასყრენე; ნაყროვანება, ნენასყრენე; სწორი, რავნე; სწორება, ორავნანე.

გ) ოტე პრიაგატელურე ნასტოჟანე ი პროშედანე ვრემენი, პრიაგატელურე კე ოკონჩანო, ვმწო კონეჩნოჟი ი, ოკონჩანე: ება, ობა, ნაჲრ. წინაღეცვეთღღი, ობრწავნე; წინაღეცვეთღღება, ობრწავნე; კიოსულღი, სპროშენე; კიოსულღობა, სპრავნანე, სპროსე.

II. იმენა, დწივოუოჟი ობრავოტე ოტე იმენე დწივოე, პრიაგატელურე კე ნაჩაღ: მ, მა, მე, მმ, მო, ა კე კონცუ ოკონჩანე: აღი, აღე, ეღი, ეღი, არე, არი, ური, ოღვენე, ოღვარე, ოარე, ე, იო, ავი, ი, რე, უღი, ნაჲრ. ოხოვა, პროშენე, მოხოვეღღი, მოხოვენეღღი, პროსიტელე; წერა, ნისანე, მწერაღღი, ნისატელე; სურვა, მსურვალე, გორჟიტელურე; მიცემა, ოტდავანე; მიცემე, ოტდავატელე; ცხოვრება, ჟიტე, ჟივნე; მაცხოვარი, ჟივნედავე, სპასიტელე; ზაკვა, ლესე, ომანე; მზაკვარი, ლესე; წიგნობა, ნეუპოტრე; მწიგნობარი, კნიჟნიკე; გღოვა, პლაჟე ოტე ოკოჟინიკე; მღლოვარე, ოპლაკივოუოჟი ოკოჟინიკე; ცღობა, ომანე; მაცოტორი, ომანშიკე; სობლავნიტელე; ტაჟე მეგობარი, დრუგე; მოყვასი, ბლიჟნი, ოტვსვენნიკე; მსოფლო, ოპოსელანე; მღინარე, რწკა; მოყვარე, ლობიტელე, ოტვსვენნიკე.

III. იმენა ოტვლეჩენურე ობრავოტე:

ა) ოტე იმენე სუბსტანციალურე, პრიაგატელურე ვმწო კონეჩნურე ა, ე, ი, ო, უ, სლღი: ება იღი ობა, ნაჲრ. კაცი, ოღოვწკე; კაღება, კაღობა, მუჟოსე; ნათესავი, ოტვსვენნიკე; ნათესაობა, ოტვოსე; ნიბი, ნამწვნიკე; ნიბობა, ნამწვნიკოსე.

ბ) ოტე პრიაგატელურე, პრიაგატელურე კე ნაჩაღ სი, ა კე კონცუ, ვმწო კონეჩნოჟი გლსნოჟი ი, ბუკვუ ე, ნაჲრ. ოგორი, ბწღი; სიოგორე, ბწივნა; ლამაზი, კრავნე; სიღმაზე, კრასოტა; წმინდა, ოწიშნე, სიწმინდე, ოწიშნე; ვმაწვიღღი. ყრმა, იუნოშა, სიემაწვიღღი, სიყრმე, დწივოსე; აღვიღღი, ლეკი, სიადვიღღი, ლეკოსე; ძნეღი, ტრდნე, სიძნეღი, ტრდნოსე; ზრძენი, მუდრე, სიზრძენე, მუდროსე.

**Примѣчанія:**

1) Если къ симъ отвлеченнымъ именамъ придають мѣстоимѣнія: ამ, **этотъ**; მაგ, **тотъ**, тогда мѣстоименія сии получаютъ значеніе именъ прилагательныхъ, напр: ამ-სიდიდე, მაგ-სიდიდე **пекло**, такой величины **дерево**.

2) Имена прилагательныя, кончащіяся на ელი отбрасываютъ сие окончаніе въ отвлеченныхъ именахъ, напр. თხელი, **мелкій**, სოთხე, **мелкость**; ზრქელი, **толстый**, სიზრქე, **толстота**.

3) Отвлеченныя имена, происходящія отъ именъ прилагательныхъ кончатся такъ же на ება, ობა, напр. პირ-შავი, **виновный**, პირ-შავობა, **виновность**; ნამუსიანი, **честный**, ნამუსიანობა, **честность**.

4) Отъ причастія, прибавляя къ окончанію ება, ობა, **напр.** შენებული **построенный**; შენებულება, **постройка**; მეთქვი, **говорящій**; მეთქვეობა, **говорливость**; რქხე; მწერალი, **писатель**; მწერლობა, **письмоводство**.

5) Отъ именъ числительныхъ, мѣстоименій, нарѣчій, предлоговъ и союзовъ, прибавляя къ окончанію ება и ობა, **напр.** ორი, **два**; ორობა, **двоинственность**; სამი, **три**; სამება, **троица**; სამობა, **троичность**; მაგ, **этотъ**; მაგასობა-ში, **въ это время**; между тѣмъ, ავად, **больно**; ავადობა, **болѣзненное состояніе**, **хворость**; სადა, **гдѣ**; სადაობა . . . ; გარემო, **вокругъ**; გარემოება, **обстоятельство**; თუ, **если**; თუობა, **условность**; თვისი, თვისება, **характеръ**, **свойство**, и т. д.

IV. Имена фамильныя кончатся на იანი, ოანი, ოვანი, იონი, или же прибавляютъ къ собственному имени слова ძე, შვილი, **сынъ**, **напр.** ბაგრაძე, **Багратъ**; ბაგრაძიონი, **Багратионъ**; ბარათაშვილი, **Бараташвили**; ბარათიანი, **Баратовъ**, **Баратовы**; ანდრონიკაშვილი, **Андроникувы**; მიქელაძე, **Микеладзе**.

V. Имена правдниковъ составляются изъ именъ Святыхъ, прибавляя къ окончанію оныхъ слогъ ობა, **напр.** ჯვარი, **крестъ**; ჯვარობა, **правдникъ Креста**; მარიამ, **Марія**; მარიამობა, **день Св. Маріи**.

VI. Имена, означающія владѣнія составляютъ изъ именъ существительныхъ, прибавляя къ началу სა, а къ концу вмѣсто конечной ი, букву ო, **напр.** ხელმწიფე, **государь**; სახელმწიფო, **государство**; მეფე, **царь**; სამეფო, **царство**; ქართველი, **Грузинъ**; საქართველო, **Грузія**; მმე, **правитель**; სამეო, **управленіе**; ათაბაგი, **Атабагъ**; საათაბაგო, **владѣнія Атабага**; ერისთავი, **Эристовъ**; საერისთავო, **Эриставство**; მურზაყან, **Мурзаханъ**, **Мурзаханъ**; სამურზაყანო, **владѣнія Мурзахана**, **Самурзакано**.

VII. Имена инструментовъ, посудъ дѣлаются изъ именъ, означающихъ какое либо вещество, прибавляя къ началу სა, а къ концу вмѣсто ი, букву ე, или слогъ არი, **напр.** ღვინო, **вино**; საღვინე, **винный кувшинъ**; წყალი, **вода**; საწყლო, **водоносъ**; მარილი, **соль**; სამარილო, **солонка**; ქათამი, **курица**; საქათმე, **куратня**; წიგნი, **книга**; საწიგნე, **шкапъ для книгъ**.

VIII. Имена, означающія слѣды, оставшіеся послѣ чего либо произо-  
дятся отъ именъ существительныхъ, прибавляя къ началу *ბ*, и не измѣняя  
конечную гласную или же прибавляя къ окончанію вмѣсто *ი*, слоги *ანი*,  
*ალი*, *ევი*, *ობი*, напр. *ოფლი*, потъ; *ზაოფლი*, испотѣвшій; *სოფელი*, деревня;  
*ზაზოფლარი*, развалины деревни; *ქალაქი*, городъ; *ნაქალაქევი*, развалины города;  
*ცენტრი*, пята; *ნაცენტრალი*, слѣды ногъ.

*Примѣчаніе.* Прилагательныя, происходящія отъ глаголовъ имѣютъ эту же  
форму, напр. *ხევა*, паханіе; *ზახევი*, вспаханный; *пашня*; *გევა*, рваніе;  
*ზხევალი*, рванный, половина; *ქსოვა*, вязаніе; *ნაქსოვი*, вязанный, ткань;  
*ხევაი*, вышетенный соръ (отъ *გვა* мести).

IX. Имена художниковъ, ремесленниковъ и владѣтелей чего либо произ-  
водятся отъ именъ существительныхъ, означающихъ названія художествъ  
и ремеслъ, прибавляя къ началу *მე*, а къ концу, вмѣсто конечной *ი*, букву  
*ე*, напр. *პერი*, хлѣбъ; *მეპერი*, хлѣбникъ; *თევზი*, рыба; *მეთევზე*, рыбакъ; *ღვი-  
ზი*, вино; *მეღვინე*, погребщикъ; *უღაბი*, пустыня; *მეუღაბელი*, пустынный.

X. Имена странъ производятся отъ именъ народовъ, прибавляя окончаніе  
*ეთი*, напр. *რუსი*, Русскій, *რუსეთი*, Россія; *მთიულე*, горецъ, *მთიულეთი*, страна  
горцевъ; *ინდი*, Индѣецъ, *ინდიეთი*, Индія.

XI. Имена мѣстъ кончатся на *ობი*, *რობი* и *ოვანი*, напр. *ქვიშა*, песокъ,  
*ქვიშრობი*, песчанное мѣсто, *пески*; *კლდე*, каменная гора, *კლდევანი*, каме-  
нистое мѣсто, *მთა*, гора, *მთობი*, гористыя мѣста.

XII. Имена отечественныя производятся отъ именъ странъ, городовъ,  
мѣстъ и т. д. прибавляя къ окончанію, вмѣсто конечной *ი*, слогъ: *ელი*, *ველი* или  
же къ началу *მა*, *მე*, *მო*, а къ концу вмѣсто *ი*, букву *ე*, напр. *ქართლი*, Кар-  
талинія; *ქართლელი*, Карталинецъ; *ქართველი*, Грузинъ; *რაჭა*, Радча; *რაჭველი*,  
Радчинецъ; *ცვილისი*, Тифлисъ; *ცვილისელი*, житель города Тифлиса; *მოსკოვი*,  
Москва; *მოსკოველი*, Москвитинъ; *აწყური*, Ацкуръ; *აწყურელი*, *მწყურელი*, Ац-  
курецъ; *რუისი*, Руиси; *რუელი*, Руисецъ; *აჩაბეთი*: Ачабети; *მანაბელი*, житель  
Ачабета, Мачабели; *ეგრისი*, Егриси; *მეგრელი* Мингрелецъ; *გევი*, ущеліе;  
*მოსვევი*, житель ущелія; *თემი*, провинція; *მოთემე*, житель провинціи.

*Примѣчанія:*

1) Собственныя имена городовъ, кончащіяся на *ესი*, отбрасываютъ  
сіе окончаніе въ производныхъ словахъ, напр. *ქუთაისი*, Кутаисъ; *ქუთათე-  
ლი*, *ვმ.* *ქუთაისელი*; *ცვილისი*, Тифлисъ; *ცვილელი*, *вм.* *ცვილისელი*, *კუმბი-  
სი*, Кумиси; *კუმელი*, *вм.* *კუმისელი*; *სამთავისი*, Самтависъ; *სამთაველი*, *вм.*  
*სამთავისელი*.

2) Имена сіи употребляются и въ значеніи Епархіальнаго архіерея,

напр. აწუერი, მაწურელი, епископъ Аккурскій; რუსი, მროველი, епископъ Русскій; გელათი; გენათელი, епископъ Генатскій.

XIII. Имена собирательныя кончатся на ეული и არი, напр. ვეცელი, серебро; ვეცელეული, серебро; серебряныя вещи; ბეწვი მჩხ; ბეწვეული, მჩხა; ნივთი, вещь; ნივთეული, разныя вещи; მუხა, дубъ; მუხნარი, дубовый лѣсъ; ფიჭვი, сосна; ფიჭვნარი, сосновый лѣсъ; თხილი, орѣхъ; თხილნარი, орѣховый лѣсъ.

*Примѣчаніе.* Къ Собирательнымъ именамъ принадлежатъ сложныя имена, напр. წილი-მილი, соленые овощи; ხილი-მილი, фрукты.

XIV. Имена уменьшительныя и уничижительныя кончатся на ა, კა, ცა, ლა, უა, ცა, напр. დავით, Давидъ; დავითა, დავითელა, დათიკელა, დათიკა, დათუა, Давида; სიმონ, Симеонъ; სიმონა, სიმონიკა, სიმონიკელა, Сения, Сенька; პეტრე; Петръ, პეტრიელა, პეტრია, Петя, Петька; პავლე, Павелъ; პავლიელა, პაპუნა, პაპუა, Павлушка; გიორგი, Георгій; გიორგიცა, გოგიცა, გოგიცელა, Егоръ; ნინა, ნინუცა, Нина, и т. д. Также შია, ბიძია, дядюшка; ძამია, братецъ; გაბუა, Гаврюшка; ბაბუა, дѣдушка.

*Примѣчаніе.* Слова, кончащіяся на კი, напр. ზვარაკი, волъ; ბამბაკი, хлопчатая бумага; გლახაკი нищій; ღანაკი, ножъ; ქალაკი, островъ, и т. д. употребляются только въ Св. писаніи; въ простонародномъ же языкѣ говорятъ: ბამბა, გლახა, ღანა, ქალა, и т. д. Одно только слово წიგნი, съ окончаніемъ კი, წიგნიკი употребляется, какъ уменьшительное.

XV. Имена отрицательныя производятся отъ именъ, прибавляя къ началу უ, а къ концу, вмѣсто гласной, букву თ или слогъ თება, თბა, напр. მამა, отецъ; უმამო, безъ отца; ქმარი, мужъ; უქმრო, безъ мужа; ბედი, счастье; უბედობა, უბედურობა, несчастье; კაცი, человекъ; უკაცურობა, безлюдіе, необытаемость; ღონე, сила; უღონობა, безсиліе; სჯული, законъ; უსჯულოება, беззаконіе.

XVI. Сложныя имена имѣютъ слѣдующую форму; მღუღელთო-შთავარი, архіерей; გულს-მოღგინება, стараніе, прилежаніе; დღუგრბელობა, долгоденствіе.

XVII. Названіе нѣкоторыхъ книгъ происходятъ отъ собственныхъ именъ, прибавляя слогъ იანი, напр. ზილიხანიანი, Зилиханіани; ყარამანიანი, Караманіани.

*Примѣчаніе.* Названіе церковныхъ книгъ кончатся на ნი, напр. დავით, Давидъ; დავითნი, Псалтырь; მარსვა, постъ; მარსვანი, Постный тріодъ.

XVIII. Имена отъ предлоговъ, какъ то: აღმართი, восходъ на гору; დაღმართი, спускъ съ горы.

#### დ. ОБЪ ОБРАЗОВАНІИ ИМЕНЪ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ.

I. Качественныя производятся отъ именъ существительныхъ, прибавляя къ окончанію: ელი, აღე, ილი, იერი, напр. მაღლი, благодать; მაღლიერი, მაღლიელი, благодарный; ცოცვა, грѣхъ; ცოცვილი, грѣшный; ძალი, сила; ძლიერი, сильный.

II. Приятельныя, кои производятся: а) отъ именъ существительныхъ, мѣстоименій, причастій, нарѣчій, предлоговъ, союзовъ и междометій, прибавляя къ началу *სა*, а къ концу вмѣсто, *ა*, *ე*, *ი*, *ო*, *უ* и т. д. букву *ო* или *ი*, напр. მამა *отецъ*; სამამო, *отцовскій*; მეფე, *царь*; სამეფო, *царскій*; ქორწილი, *свадьба*; საქორწილო, *свадебный*; ღმერთი, *Богъ*; საღოთო, *Божескій*, *Божій*; ერი, *народъ*; საერო, *народный*; ჩემი, *мой*; სანემო, *мнѣ принадлежащій*; გარე, *вонъ*; საგარეო, *внѣшнй*, *праздничный*, *парадный*; მარადის *всегда*; სამარადისო, *всегдашнй*; თუ, *если*; სათუო, *условный*; ვაჟ, *охъ!* სავაჟო, *плачевный*; თანა, *съ*; სათანადო, *надлежащй*. б) Отъ именъ существительныхъ и прилагательныхъ, прибавляя къ окончаню *ური*, *ული*, *ეული*, *ეური*, вмѣсто, *конечное ი*, напр. მცხეთა, *Мцхета*; მცხეთური, *Мцхетскй*; სომეხი, *Армянинъ*; სომეხური, *Армянскй*; ჩემი, *мой*; ჩემეული, *принадлежащй мнѣ*; ლეკი, *Лезгинъ*; ლეკური, *Лезгинскй*; კეთილ-შობილი, *Благородный*; კეთილ-შობილური, *свойственный благородному*; ბრძენი, *мудрый*; ბრძნული, *свойственный мудрому*.

*Примѣчаніа:*

1) Многія слова, имѣющія вначалѣ *სა*, а въ концѣ *ო* или *ე*; *ა*, суть существительныя, напр. უზმოდ, *натощакъ*; საუზმე, *завтракъ*; გზა, *дорога*; საგზალო, *путевая провизія*; ვაჭარი, *купецъ*; სავაჭრო, *товаръ*; ჭამთარი, *зима*; სავამთრო, *арбузъ*; საბაზი, *хлѣбникъ*; სასაბაზო, *пекарня*; მზარეული, *поваръ*; სამზარეულო, *кухня*; წირვა, *обѣдня*; საწირავი, *плата за обѣдню*; ორმოცი, *сорокъ*; საორმოცო, *плата за отслуженіе 40 обѣдней*.

2) Имена городовъ, кончащіяся на *ისი*, въ производныхъ прилагательныхъ отбрасываютъ сие окончаніе, напр. ქუთაისი, *Кутаисъ*; ქუთათური, *Кутайскй*; ქუთათელი, *архіепископъ Кутайскй*; კუმისი, *Кумиси*; კუმური, *Кумисскй*.

III. Прилагательныя, означающія вещество производятся отъ именъ существительныхъ, прибавляя къ окончаню *იანი*, *ებანი*, *ელი*, *საგანი*, *ოვანი*, *ევანი*, *იერი*, *იელი*, *ოსანი*, напр. წყალი, *вода*; წველიანი, *водянистый*, *водяной*; ფრთა, *крыло*; ფრთიანი, *ფრთებიანი*, *крылатый*; მთა, *гора*; მთიანი, *მთებიანი*, *горный*, *гористый*; კუთხე, *уголъ*; კუთხელი, *угловатый*; ხმა, *голосъ*; ხმოვანი, *голосистый*; ქმარი, *мужъ*; ქმრიანი, *замужняя*; ცა, *небо*; ციერი, *небесный*; სხეული, *тѣло*; სხეულევანი, *тѣлесный*; ჩემიანი, *мой*; შენიანი, *твой*.

*Примѣчаніе.* Имена, кончащіяся на *ელი* такъ же означаютъ подобіе или сходство, напр. ქორი, *комната*; ქორელი, *этажный*; горნიცა *подобный*; კარავი, *шатерь*; კარველი, *подобный шатру*.

IV. Прилагательныя, отглагольная производятся отъ отглагольнаго имени, прибавляя въ началѣ *სა*, и имѣняя *конечное ა*, на *ი*, напр. შენა, *строить*; ნაშენი,

построенный; ქება, хвалить; ნაქები, хваленный; წერა, писать; ნაწერი, написанный. Подобная прилагательная производится так же и отъ существъ и прил. прибавля къ началу ნა, а къ концу ვი, არი, ალი, ები, напр. ნაანდერძევი, завѣщанный; отъ ანდერძი, завѣщаніе; ნამარსულოვი, постившійся, отъ მარსვა, постъ.

V. Прилагательныя, означающія время, кончатся на დელი, ნდელი, ინდელი, напр. დღევანდელი, დღეინდელი, сегодняшній; отъ დღე, день; დღობანდელი, утренній, отъ დღობა, утро; გუშინ ვчера; გუშინდელი, вчерашній.

VI. Прилагательныя, означающія подобіе или сходство, производятся отъ именъ существъ. прибавля къ окончанію ებრი, ებრივი, ებლივი, ებური, თანა, ური, напр. ღომი, левъ; ღომებრივი, подобный льву; ჩემი, мой; ჩემებრივი, ჩემებური, ჩემებრი, подобный мнѣ; დავითის-თანა, подобный Давиду, и т. д.

VII. Прилагательныя Отвлеченныя, кончатся на ითი, напр. ბუნებითი, натуральный; არსებითი, существенный, существительный.

VIII. Прилагательныя, означающія происхождение кого либо производятся отъ собств. именъ странъ и городовъ, прибавля, вмѣсто конечныхъ гласныхъ, слогъ ელი, напр. ცირი, Тиръ; ცირელი, Тирскій; რუსთავი, Рустави; რუსთაველი, Руставскій.

IX. Прилагательныя, означающія уменьшеніе или увеличеніе производятся отъ прилагат. же, прибавля къ началу მო, а къ концу вмѣсто ი букву ო, напр. დიდი, большой, მოდიდი, нѣсколько больше; შავი, черный; მოშავო, черноватый, и т. д.

X. Прилагательныя отрицательныя дѣлаются изъ именъ прилагат. и существъ. прибавля къ началу უ, а къ концу, вмѣсто конечной гласной, слогъ ო, ური, ოვო, არი и ი, напр. ბედი, счастье, უბედური, უბედო, несчастный, მართებული, приличный, უმართებულო, неприличный; მარჯვე, удобный; უმარჯვეო, неудобный; თავი, голова; უთავური (вм. უთავური), безпечный; დრო, время; უდროო, безвременный; მომართვა, заведеніе; მოუმართავი, незаведенный.

*Примѣчаніе.* Отъ сихъ отрицательныхъ прилагат. именъ, производятся имена существительныя отвлеченно-отрицательныя, прибавля къ концу ება, ობა, напр. უგულო, несердечный; უგულობა, нечистосердечность; დრო, время; უდროობა, безвременность, и т. д.

XI. Прилагательныя отъ предлоговъ: გარე, вонъ; გარეთი, внѣшній; უკანა, назадъ; უკანასკნელი, послѣдній; ზესკნელი, небесный; შიგნითი, внутренній.

XII. Числительныя, порядочныя производятся отъ количественныхъ, прибавля къ началу მე, а къ концу, вмѣсто ი, букву ე, напр. ორი, два; მეორე, второй, სამი, три; მესამე, третій.

*Примѣчаніе.* Изъ сего правила исключается количественное ერთი, одинъ, которое въ порядочн. имѣетъ პირველი, первый.



**XIII. Числительныя собирательныя производятся отъ количественныхъ, прибавляя къ окончанію, вмѣсто конечной о, слоги: ეული, ოანი, ვე, напр. ორი, два; ორიანი, двойной; ორივე, оба; სამი, три; სამიანი, тройной; სამივე, всѣ трое; такъ же ერთეული, единичный: სამეული, триничный.**

**XIV. Количественныя, повторенныя дважды образуютъ раздѣлительныя числительныя имена, напр. ორ-ორი, подва; სამ-სამი, потри; ხუთ-ხუთი, попяты.**

**XV. Дробныя производятся:**

а) Отъ порядочныхъ, прибавляя къ окончанію ღი, напр. მეორეღი, вторая часть; მესამეღი, третья часть; მეოთხეღი, четвертая часть.

б) Отъ количественныхъ, прибавляя къ началу ნა, а къ концу вмѣсто о, слогъ ლი, напр. ნათხლი, десятая доля; ნახსლო, сотая доля.

**Е. СЪВЪ ОБРАЗОВАНИЕ ГЛАГОЛОВЪ.**

Глаголы бываютъ первообразныя, кончащіяся на ა, ოფა, ემა, ვა, ომა, ევა, ნა, и т. д., напр. წერა (ვწერ), писать; გეგმა (ვგებ), бить; გი-თხვა (ვგითხვ), спрашиваю, и производныя, кои производятся:

1) Отъ глаголовъ же, прибавляя къ okayчанию ება, ოლა, ილი, напр. ზანა (ვვზან), мыть; ზან-ება (ვაზან-ებ), обмывать; კვეთა (ვკვეთ) рѣзать; კვეთება (ვაკვეთებ), ударять; ბრძვა (ვვბრძვ), сражаться; ქუხვა (ვვქუხ), гремѣть (грому); ქუხილი, громъ.

2) Отъ именъ существит. прилагат. причастій, нарѣчій, предлоговъ и междометій, прибавляя къ концу ება, ობა, ვა, напр. ნიშანი, знакъ; ნიშნება, означать; დიდი, большой, დიდობა (ვვდიდობ), величаться; თორი, бѣлый; თორება, бѣлить; სწორი, равный; სწორება, равнять; წინა, предъ; წინაობა, предшествовать; ვაა, горе мнѣ! ვაება, горевать; ვარე, вонъ; განვიგარება, удаляю.

2) Сложныя, какъ напр. სასეღ-ღება (სასეღს ვსეღებ); именовать; გულის გაცება (გულს გავუცებ), обезкураживать; გულს-მოღგინება (ვიგულს-მოღგინებ), прилежать; усердствовать.

3) Глаголы означающіе лишенія напр. ღება, брать; принимать; მივუღებ, отнимать; წმა, მივუხვამ ბრათ; отнимать.

§ 28. Сверхъ того глаголы бываютъ простыя, напр. წერა, писаніе; შენება, строеніе и предложныя, напр. დაწერა, написаніе.

Главнѣйшіе предлоги, значеніе ихъ и соотвѣтствующіе имъ предлоги суть:

აღ, въ простор. ა, вз, воз, показываетъ направленіе вверхъ. Глаголы, въ особенности средніе, сложенные съ предлогомъ აღ требуютъ послѣ себя имени съ предлогомъ ზედ, напр. აღვიღა მთაზედ, взошелъ на гору; ორიზნა კი-ბეზედ, взбѣжалъ по лѣстницѣ.

ამო, ამო ვი, показывается движение из глубины чего либо или просто снизу на верхъ. Въ первомъ случаѣ соотвѣтствуетъ ему предлогъ დან, დამ, а во второмъ ზედ, напр. ამოვიღა ორმოცამ, вышелъ изъ ямы; ამოიღო ქილამ, вытасилъ изъ колодца; ამოიკანა ზანზედ встасилъ на кровлю.

გან (გა), ვი, ოთ, изъ, означаетъ 1) движение изнутри и соотвѣтствуетъ въ семь случаѣ предлогъ დან, დამ, напр. განვალ სახლიდამ, выѣжаю изъ дома; 2) удаление отъ предмета, напр. განრიღება, убѣгать; 3) окончание дѣйствія: გათბობა, истопить; რავორბე; 4) дѣйствіе на сквозь въ одномъ направленіи въ семь случаѣ соотвѣтствуетъ ему предлогъ: ზედ, საშუალ, напр. ხოონის ქუჩაზედ გაატარეს, пронесли по Сіонской улицѣ; 5) дробленіе, въ семь случаѣ требуетъ имени въ творительномъ 2-мъ падежѣ გაგლიჯა ორ ნაჭრად, разорвалъ на два куска; 6) распространение дѣйствія по предмету, გამხარულემა, развеселиться, и т. д.

განმო (გამო), ვი; показываетъ движение изнутри или изсреди чего; ему отвѣтствуетъ предлогъ დან, გან, დამ, напр. გამოვიღებ უჯრიდამ, выну изъ ящика; გამოვიტან სახლიდამ, вытасу изъ дому; გამოვჭქანდაკებ ხისგან, изваяю изъ дерева.

გარდა (გადა), ვა; пере показываетъ движение черезъ, напр. გარდავსდგამ, переставляю; გარდავიტან, перенесу.

გარდამო, გარდმო (გადმო), показывается дѣйствіе сверху внизъ; ему отвѣтствуетъ предлогъ დან, დამ, напр. გარდმოაგდო მთიდან, сбросилъ съ горы; გარდამოსხნეს ჯვარიდამ, сняли съ креста.

გარემო (გარემო), ო, показывается дѣйствіе вокругъ чего; ცა გარემოიცვა ღრუბლითა, небо обложилось облаками; ქალაქი გარემოზღულა ზღუდითა, оградила городъ стѣною.

გარე ოთ, показывается удаление отъ предмета, ему отвѣтствуетъ предлогъ გან.

ლა ნა, означаетъ: 1) дѣйствіе на поверхности; въ семь случаѣ помогаетъ ему предлогъ ზედ, напр. დავაკრავ ფიცარ-ზედ, наклеиваю на доску; 2) совершение дѣйствія надъ однимъ предметомъ: დავსწერ, валишу; დავსდგამ, поставлю; 3) совершение дѣйствія надъ собраніемъ предметовъ; დავსოც, убиваю многихъ; 4) учащение дѣйствія: დავალ, хожу; დავატარებ, вожу.

ზე, ზედ, то же что აღ, напр. ზე აღვალ, восхожу.

ზედა ნად, показывается дѣйствіе на поверхности; ему отвѣтствуетъ предлогъ ზედ.

მი ოთ, означаетъ движение къ отдаленному предмету, сочиняется съ нарѣчіемъ იქ, напр. იქ მიიტანებ, отнеси туда.

ში при, означаетъ: 1) движеніе къ ближайшему предмету, сочиняется съ нарѣчіемъ აქ, напр. აქ მოიტანე, принеси сюда; 2) дѣйствія по вѣсьмъ направленіямъ: მოყრა, разбросать туда и сюда.

მიმო, მიმოლა раз, показываетъ дѣйствіе предмета во вѣсь стороны и его дробленіе; напр. მიღამო რბენა, бѣгать туда и сюда; бѣгать на вѣсь стороны; მიმოღაფანტვა, разбросать; მიმოღატაცება, расхищать.

ქვე, ქვემო, ქველ, нив, показываетъ дѣйствіе на низъ, напр. ქველცემა, повалить на землю; ქვე ღაწვეა, потянуть внизъ.

უკუნ, უკმი показываеъ обратное дѣйствіе въ противную сторону, напр. უკუნქცევა, обращать назадъ; უკურიღება отстранять; უკუმიზღვევა, отплатить.

უკმო, означаетъ возвратное дѣйствіе, напр. უკმოქცევა, возвратить назадъ; უკმოვიღებ, привести обратно.

ქვეშე, показываеъ направленіе полъ исподъ; ქვეშე შეხეღვა, подсмотреть.

შე въ, означаетъ 1) движеніе внутри; ему отвѣтствуетъ предлогъ შინა (сокр. ში), напр. სატი შესვენეს ეკკლესიაში, образъ внесли въ церковь; ქურდი შეეპართ სახლში, воръ вошелъ къ нимъ въ домъ украдкою; 2) исполненіе дѣйствія, напр. შეეკრევა, шить; შეღებვა, выкрасить; 3) однократное дѣйствіе, напр. შეეპრევა, შერევა, пошевелить.

შემო въ, означаетъ: 1) движеніе внутри чего, напр. შემოტანა, вносить, შემოყვანა, вводить, и т. д., въ семь случаѣ отвѣтствуетъ ему предлогъ ში, 2) исполненіе дѣйствія вокругъ чего, напр. შემოკერება, обшить кругомъ; შემოღობვა, оградить.

შთან (ჩა) въ, означаетъ дѣйствіе во внутренности чего, ему помогаетъ предлогъ შინა, ში, напр. ჩავარდა წყალში, упалъ въ воду; შთავიღა, вошелъ.

შთამო (ჩამო), показываеъ дѣйствіе сверху внизъ, напр. შთამოყვანა, низвести, ჩამოტანა, снести внизъ.

წარ (წა), отъ означаетъ удаленіе отъ предмета, წარგზავნა, отправить.

წარმო (წამო), показываеъ направленіе отъ чего либо къ чему, напр. წამოყვანა, взять кого либо къ кому; წარმოიქმნა, проивнести.

წინაგან, წინაღა, წინასწარ, წინწარ пред, показываеъ направленіе впередъ, напр. წინა-მძღვრობა, предводительствовать; წინასწარ-მეტყველება, пророчить.

#### Ж. • ГРУЗИНСКОМЪ СТИХОСЛОЖЕНІИ.

§ 29. Грузинское стихосложеніе отличается отъ Русскаго тѣмъ, что оно основано не на удареніяхъ, а на количествѣ слоговъ, слѣдовательно не естъ тоническое, а силабическое. Грузинскіе стихи, въ особенности шаири, имѣють цезуру; а ямбическіе стихи не имѣють рѣзны.

§ 30. Употребительнѣйшіе Грузинскіе стихи суть.

1) შორი, шаири, имѣющій въ каждомъ стихѣ 16 слоговъ, а въ куплетѣ 4 стиха. Этими стихами написана поэма Руставели, Барсова Кожа, напр.:

რომელმან შეკქმნა სამყარო; ძალითა მით ძლიერითა,  
ზეგარდმო არსნი სულითა; ჰყვნა ზეცით მონაზბერითა,  
ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა; გვაქვს უთვალავი ფერიითა,  
ღა მისგან არს ყოვლი სელმწიფე; სახითა მის მიერითა.

2) Чакрихаული или Пистикаური, имѣющій въ каждомъ стихѣ 20 слоговъ а въ куплетѣ 4 стиха, напр.:

ИЗЪ ПОЭМЫ ШАВТЕЛЯ.

შენ გონიერო, გულის-სმიერო, თვით მეცნიერო, მეფვე ძლიერო.  
მიუს-ლომელო, მიუწო-მელო, მიუთ-რო-ბელო, წრფელ-სახიერო.  
განათლებულო, განს-ლებულო, გან-ბრ-წყინევებულო, მზეო ციერო.  
გალაღებულო, გალო-მებულო, კულავ გოლიითო, გულ-ღმ-ობიერო.

ИЗЪ ПОЭМЫ ЧАХРУХАДЗЕВА.

თამარ წუნარი, შესაწუნარი, სმა ნარნარი, პირ-მცინარი,  
მზე მცინარი, საჩინარი, წყალი მქნარი, მომდინარი,  
მის-თვის ქნარი, რა არს ქნარი, არსით მთქნარი, უჩინარი.  
ვარდ შამზნარი, შამზ-მალნარი, ღაწვ მწყაზარი, შუქ-მფინარი.

3) Цкобили (წყობილი) содержитъ пять слоговъ въ стихѣ и отъ 2 до 4 стиховъ въ куплетѣ, напр.:

1. შეგწირე გული,  
სურვილით წულული,  
\* \* \*

2. მაქვს სასოება,  
მომცე მე შევება,  
\* \* \*

3. რად ღაგინახე,  
მზედ გამოგსახე.  
\* \* \*

4. კეკლუცმა ისრით,  
განმგმირა ისრით,  
\* \* \*

5. ღამაზე ვარდთ კონა,  
გმღვნი კეკლუცთ შონა.  
\* \* \*

6. გვედრებ საყვარელს.  
მომხედე მე სელს.  
\* \* \*

7. აღვალე ენა,  
გაქებ მე შენა.  
\* \* \*

ИЛИ:

1. შავარდნის თვალთა,  
ღა ბაგე ღალთა,  
მიუაღერსო,  
ჩემთა შემწყვალთა.

2. ვარდმან ბულბული  
ცუფე ჰყო დაბუული,  
აწ ეს-ღენ კმარს,  
სათქელი სხვა არს.

4) ბაიათი, Бајати, იმბიუიი ვს სტიხ 7 სლოვს, ა ვს კუპლეს 4 სტიხა,  
ნაჲრ.:

იკლონს ისევარდა,	თუთი ღაღობს რა ღაწვად.
ღა სუშბულს ისევარდა,	მას ვადარნეთ რა ღაწვად,
თქვა შაისმან მე შენგან,	ვეჭქუ ყაყაროს უხარის.
ღაბშულ ვარ, ისევარდა.	ტულს ანია ღა ღაწვად.

5) მულანბაზი, Муганбази, იმბიუიი ვს სტიხ 10 სლოვს ი ვს კუპლეს 9 სტიხოვს.

სევიდის ბალს შეველ შენაღონები  
 მოჭრფუად მსურდა ვარდას კონები,  
 ვარდმან შეშრისნა თივ-მოშწონები,  
 ისარი მტყორცნა დასაშონები,  
 სრულიად შიშილო ყოველი ღონები,  
 შითსრა, „იფიქრე ტულს ნაქონები,  
 „მის-თვის იქმნები დასაშონები.“  
 ვერ შივწვიდი მანგილ-განაწონები,  
 მის-თვის შევიქვნი ცრემლთა ფონები.

6) თეჯლიში, Тежлиси, იმბიუიი ვს სტიხ 11 სლოვს ი 4 სტიხა ვს კუპლეს, ნაჲრ.:

შავნი შაშენი შავს გლოას შემსწდარნი,  
 სუფთად მწმობნი, სმა ღარბიად მსკვიზინები,  
 შირია ბლოად მწელები მით ერთთა პირითა,  
 შათებურად სალ-ტულთ ამატკიანენი, ი ტ. დ.

7) მუსთაზადი, Мустазади, იმბიუიი ვს სტიხ 14 სლოვს, ა ვს კუპლეს 5 სტიხოვს.

ციერთ ისარნი, მოისარნი, ჩვენდა ირენით,  
 იღმენით ტულნი, ქირანსულნი, შეგვიწყნარენით,  
 უცხონი თემით, სოფლის ცემით გავიტარენით,  
 უჭკნობნი ვარდნი, ამა ღარდით დავიბზარენით,  
 არ ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით; ი ტ. დ.

8) გაფი, Гафи, იმბიუიი ვს სტიხ 8 სლოვს, ა ვს კუპლეს 5 სტიხოვს, იავ კოხს 3 პერვეს იმბიუთს ოდუ რიმუ, ა და პოსლედნი დრუგუ.

ასალ-აღნაგო სულოდა,  
 ეღემში აღმოსულოდა,  
 ჩემს ეტლზედ დანერტულოდა.  
 სიცოცხლეს შენ-გან მოველი,  
 უკვდავე ბა სარ ცხოველი.

9) იამბიკო, ямбическіе სტიხი იე იმბიუთს რიმუს, ნაჲრ.:

ცასაუკუნისა დამწუხები ღმერთ-მთავრობა,  
 მე საუკუნობს, პირველი ღა კვალოდი,  
 სულმან ღეთისამან სრულ-ჰყო, არ ოღეს კმნადი,  
 სამებით სრულმან ერთითა ღუთაებითა,  
 შიწით პირშეოსა პირველისა კაცისა, ი ტ. დ.







3 2044 018 817 932

This book should be returned to the Library on or before the last stamped below.  
A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.  
Please return promptly.

00 374  
41 259  
JAN 1

WYOMING  
JUL 8 1994  
CANCELLED  
DUE  
CANCELLED



